

WYMAGANIA EDUKACYJNE W KLASIE TRZECIEJ

Język polski

Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który, opanował pełny zakres wiadomości i umiejętności określony programem nauczania dla klasy trzeciej gimnazjum:

- twórczo oraz samodzielnie rozwija własne uzdolnienia i zamiłowania;
- bezbłędnie wypowiada się ustnie i pisemnie — jego wypowiedzi cechują się dojrzałością myślenia;
- nie powiela cudzych poglądów, potrafi krytycznie ustosunkować się do językowej, literackiej i kulturalnej rzeczywistości;
- bierze udział w konkursach literackich, ortograficznych, osiąga w nich sukcesy;
- podejmuje działalność literacką lub kulturalną w różnych formach szkolnych, prezentuje wysoki poziom merytoryczny oraz artystyczny.

Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który opanował pełny zakres wiadomości i umiejętności określony programem nauczania dla klasy trzeciej gimnazjum:

KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE:

Składnia:

wypowiedzenie wielokrotnie złożone - rozpoznaje wypowiedzenia wielokrotnie złożone i potrafi je zbudować, potrafi graficznie przedstawić budowę wypowiedzenia wielokrotnie złożonego, ma świadomość, że takie wypowiedzenie może składać się ze zdań i ich równoważników, potrafi je odróżnić, zna zasady interpunkcyjne rządzące wypowiedzeniami wielokrotnie złożonymi i stosuje je, potrafi ze zdań pojedynczych stworzyć wypowiedzenie wielokrotnie złożone;

mowa zależna i niezależna - wie, co to jest mowa zależna i niezależna, zna ich funkcje stylistyczne i potrafi odróżnić jedną od drugiej, umie przekształcić mowę niezależną w zależną i odwrotnie, zna zasady interpunkcyjne związane z mową niezależną i zależną i stosuje je, potrafi prawidłowo graficznie zapisać dialog, zna zasady ortograficzne związane z mową niezależną; wie, co to jest cytat, potrafi go prawidłowo zapisać, stosując odpowiednie zasady interpunkcyjne, podaje źródło, z którego zaczerpnął cytat w formie przypisu, wie, jak znaleźć źródło cytatu np. w Internecie;

Fonetyka:

głoska i litera - odróżnia głoskę od litery, zna funkcję *i* (znak zmiękczenia i znak głoski lub tylko znak zmiękczenia), poprawnie zapisuje miękkość głosek, zna i odróżnia samogłoski od spółgłosek, zna funkcję samogłosek, odróżnia od siebie różne rodzaje głosek, zna zasady ortograficzne dotyczące pisowni głosek *ą* i *ę*, ma świadomość, że w języku polskim pisownia wyrazu nie zawsze jest tożsama z jego wymową, poprawnie zapisuje głoski dźwięczne i bezdźwięczne mimo różnic między wymową a pisownią, zna narządy mowy i wie, jaką rolę odgrywają w powstawaniu głosek;

upodobnienia pod względem dźwięczności - zna i potrafi wskazać udźwięcznienie i ubezdźwięcznienie wewnątrzwyrazowe, w wygłosie i międzywyrazowe, rozumie mechanizm powstawania tych zjawisk, zwraca uwagę na trudności ortograficzne stąd wynikające, zna zasady ortograficzne związane z pisownią przedrostków zakończonych głosek dźwięczną lub bezdźwięczną;

uproszczenia grup spółgłoskowych - wie, co to jest uproszczenie grupy spółgłoskowej, zna mechanizm powstawania tego zjawiska, ma świadomość, jakie trudności ortograficzne z tym związane może napotykać, wie, że nie wszystkie uproszczenia grup spółgłoskowych są poprawne, wie, z jakiego słownika skorzystać w razie wątpliwości dotyczących prawidłowej wymowy i potrafi to zrobić;

sylaba, akcent - zna pojęcie sylaby, potrafi wyraz podzielić na sylaby, zna zasady prawidłowego przenoszenia wyrazu z linijki do linijki; wie, co to jest akcent, zna zasady prawidłowego akcentowania wyrazów, zna najważniejsze wyjątki;

Słotwórstwo i słownictwo:

treść i zakres znaczeniowy wyrazu - rozróżnia treść wyrazu od jego zakresu, stosuje wyrazy o znaczeniu ogólnym i szczegółowym ze względu na treść;

synonimy, homonimy, antonimy - zna pojęcia *synonim*, *wyraz bliskoznaczny*, *homonim*, *antonim*, potrafi te wyrazy od siebie odróżnić, zna ich funkcje, wykorzystuje je w praktyce w celu wzbogacenia swojej wypowiedzi i wyrażenia zamierzonych treści, wie, z jakich słowników korzystać;

neologizmy - wie, co to jest neologizm, zna rodzaje neologizmów, potrafi je odróżnić, ma świadomość, że język nie jest strukturą zamkniętą, stale się rozwija, zna zasady poprawności dotyczące neologizmów, ma świadomość, że nie wszystkie są poprawne i potrzebne i stara się je odróżnić, wie, co to jest neologizm artystyczny i potrafi go wskazać w utworze literackim, zna jego funkcję;

archaizmy, archaizacja - wie, co to jest archaizm, potrafi go wskazać, nie myli tego pojęcia z archaizacją, potrafi wskazać utwory, w których zastosowano zabieg archaizacji, zna jego funkcję;

dialekt, dialektyzmy, dialektyzacja - zna pojęcie dialektu, gwary, dialektyzmu, dialektyzacji, nie myli ich, ma świadomość, że oprócz polszczyzny literackiej istnieją dialekty, docenia ich znaczenie; zna funkcję dialektyzacji w utworze literackim i potrafi ją wskazać;

Formy wypowiedzi:

podanie - potrafi napisać podanie, ma świadomość, że ta forma ma charakter urzędowy, zna wszystkie niezbędne elementy podania, przestrzega odpowiedniej formy graficznej, dostosowuje styl i język do charakteru tej formy wypowiedzi;

list prywatny i oficjalny - odróżnia list prywatny od oficjalnego, pamięta o niezbędnych elementach listu i jego formie graficznej, zna zasady ortograficzne związane z pisownią zaimków w liście, dostosowuje styl i słownictwo do charakteru listu, wie, czym jest list otwarty;

wywiad - doskonali umiejętności przeprowadzania i pisania wywiadu;

przemówienie - próbuje napisać i wygłosić przemówienie, zna zasady jego budowy, wybiera adresata i temat, dostosowuje styl i język wypowiedzi do adresata i tematu, stosuje środki retoryczne, stara się wygłosić je tak, aby zainteresować słuchaczy, dba o poprawną dykcję akcent, tempo wypowiedzi, panuje nad gestykulacją i mimiką;

charakterystyka porównawcza - doskonali swoje umiejętności pisania charakterystyki porównawczej, stosuje jej różne modele kompozycyjne;

rozprawka - doskonali swoje umiejętności pisania rozprawki, wplata w nią elementy analizy lub charakterystyki porównawczej;

KSZTAŁCENIE LITERACKO-KULTUROWE:

- *Biblia** - fragmenty *Księgi Rodzaju (Dzieje Noego)*, *Przypowieść* o talentach*, hymn św. Pawła o miłości*,
- Adam Mickiewicz *Reduta Orzona**,
- Gustaw Herling-Grudziński *Pierścień*,
- Stanisław Lem* - wybrane opowiadanie, np. z *Dzienników gwiazdowych*,
- Aldous Huxley *Nowy, wspaniały świat* (fragm.),
- John R. R. Tolkien* *Władca Pierścienia* (fragm.),
- Andrzej Sapkowski* - wybrany utwór,
- Ryszard Kapuściński* - fragmenty wybranej książki, np. *Wojny futbolowej*,
- poeci XX w.: Bolesław Leśmian, Krzysztof Kamil Baczyński, Konstanty Ildefons Gałczyński*, Czesław Miłosz*, Zbigniew Herbert*, Wisława Szymborska*, Stanisław Barańczak, Jacek Podsiadło,
- Juliusz Słowacki *Balladyna**,
- wybrana powieść współczesna z literatury polskiej*, np. Antoni Libera *Madame*,
- wybrana powieść współczesna z literatury światowej*, np. Eric Emanuel Schmitt *Oskar i pani Róża* lub Jostein Gaarder *Świat Zofii*,

-zna teksty literackie wymienione w programie, dzieli się refleksjami i odczuciami na ich temat, potrafi sprecyzować ich temat i problematykę, odróżnia utwory realistyczne od fantastycznych i groteskowych, potrafi streścić utwór, scharakteryzować bohaterów, podać jak najwięcej informacji o podmiocie lirycznym w wierszu, nazwać jego uczucia i rozumie ich funkcję w wierszu, odróżnia narrację pierwszoosobową od trzecioosobowej i rozumie ich funkcję w tekście, wskazuje i nazywa użyte w utworze środki artystyczne, zna elementy konstrukcyjne utworu; rozpoznaje rodzaje i gatunki literackie, nie myli rodzaju i gatunku; odróżnia utwory kultury wysokiej od utworów kultury popularnej, posługuje się tymi pojęciami; zna budowę dramatu, potrafi porównywać między sobą utwory literackie, dostrzega podobieństwa, rozpoznaje te same motywy w różnych tekstach, potrafi przedstawić propozycję odczytania utworu i uzasadnić ją, w interpretacji uwzględnia konteksty, np. biograficzny, historyczny, interpretuje głosowo wybrane utwory lub ich fragmenty, posługuje się pojęciami dotyczącymi wartości i ich przeciwieństw, potrafi wskazać je w czytanych tekstach, rozpoznaje w utworach podstawowe zagadnienia egzystencjalne i potrafi o nich rozmawiać; dostrzega różnorodność postaw społecznych, obyczajowych, narodowych, religijnych, etycznych i kulturowych;

teatr - zna pojęcia *komedia dell'arte*, *teatr elżbietąński*, *teatr telewizyjny*; rozumie specyfikę teatru telewizyjnego, potrafi wskazać jego podobieństwa do teatru żywego planu i filmu; zna wybrane spektakle teatru telewizji;

film - ma świadomość, że współczesne kino chętnie miesza gatunki filmowe, potrafi odczytać dzieło filmowe nie tylko na poziomie fabuły, ale również na poziomie symbolicznym i metaforycznym;

media - odróżnia specyfikę dziennikarstwa gazetowego od radiowego i telewizyjnego, ma świadomość, że radio i telewizja to nie tylko obszar kultury masowej, ale i miejsce pracy dziennikarzy, zna pojęcia *reportaż radiowy*, *telewizyjny*, *felieton prasowy*, umie odróżnić po specyficznych cechach felieton od informacji, notatki czy reportażu, ma świadomość, że obraz świata kreowany przez współczesne media bywa oddalony od rzeczywistości, zdaje sobie sprawę, że media potrafią wykreować, wyolbrzymić problem, stara się być świadomym odbiorcą i oglądać krytycznie kreowany przez media obraz świata;

Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który opanował w dobrym stopniu zakres wiadomości i umiejętności określony programem nauczania dla klasy trzeciej gimnazjum:

KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE:

Składnia:

wypowiedzenie wielokrotnie złożone - rozpoznaje wypowiedzenia wielokrotnie złożone i potrafi je zbudować, potrafi graficznie przedstawić budowę wypowiedzenia wielokrotnie złożonego, ma świadomość, że takie wypowiedzenie może składać się ze zdań i ich równoważników, potrafi je odróżnić, zna zasady interpunkcyjne rządzące wypowiedziami wielokrotnie złożonymi i stosuje je, potrafi ze zdań pojedynczych stworzyć wypowiedzenie wielokrotnie złożone;

mowa zależna i niezależna - wie, co to jest mowa zależna i niezależna, zna ich funkcje stylistyczne i potrafi odróżnić jedną od drugiej, umie przekształcić mowę niezależną w zależną i odwrotnie, zna zasady interpunkcyjne związane z mową niezależną i zależną i stosuje je, potrafi prawidłowo graficznie zapisać dialog, zna zasady ortograficzne związane z mową niezależną; wie, co to jest cytat, potrafi go prawidłowo zapisać, stosując odpowiednie zasady interpunkcyjne, podaje źródło, z którego zaczerpnął cytat w formie przypisu;

Fonetyka:

głoska i litera - odróżnia głoskę od litery, zna funkcję *i* (znak zmiękczenia i znak głoski lub tylko znak zmiękczenia), poprawnie zapisuje miękkość głosek, zna i odróżnia samogłoski od spółgłosek, zna funkcję samogłosek, odróżnia od siebie różne rodzaje głosek, zna zasady ortograficzne dotyczące pisowni głosek *a* i *e*, poprawnie zapisuje głoski dźwięczne i bezdźwięczne mimo różnic między wymową a pisownią;

upodobnienia pod względem dźwięczności - zna i potrafi wskazać udźwięcznienie i ubezdźwięcznienie wewnątrzwyrazowe, w wygłosie i międzywyrazowe, zwraca uwagę na trudności ortograficzne stąd wynikające, zna zasady ortograficzne związane z pisownią przedrostków zakończonych głoską dźwięczną lub bezdźwięczną;

uproszczenia grup spółgłoskowych - wie, co to jest uproszczenie grupy spółgłoskowej, zna mechanizm powstawania tego zjawiska, ma świadomość, jakie trudności ortograficzne z tym związane może napotykać, wie, z jakiego słownika skorzystać w razie wątpliwości dotyczących prawidłowej wymowy i potrafi to zrobić;

sylaba, akcent - zna pojęcie sylaby, potrafi wyraz podzielić na sylaby, zna zasady prawidłowego przenoszenia wyrazu z linijki do linijki; wie, co to jest akcent, zna zasady prawidłowego akcentowania wyrazów;

Słotwórstwo i słownictwo:

treść i zakres znaczeniowy wyrazu - rozróżnia treść wyrazu od jego zakresu, stosuje wyrazy o znaczeniu ogólnym i szczegółowym ze względu na treść;

synonimy, homonimy, antonimy - zna pojęcia *synonim*, *wyraz bliskoznaczny*, *homonim*, *antonim*, potrafi te wyrazy od siebie odróżnić, zna ich funkcje, wie, z jakich słowników korzystać;

neologizmy - wie, co to jest neologizm, zna rodzaje neologizmów, potrafi je odróżnić, ma świadomość, że język nie jest strukturą zamkniętą, stale się rozwija, zna zasady poprawności dotyczące neologizmów, ma świadomość, że nie wszystkie są poprawne i potrzebne i stara się je odróżnić, wie, co to jest neologizm artystyczny i potrafi go wskazać w utworze literackim, zna jego funkcję;

archaizmy, archaizacja - wie, co to jest archaizm, potrafi go wskazać, nie myli tego pojęcia z archaizacją, potrafi wskazać utwory, w których zastosowano zabieg archaizacji, zna jego funkcję;

dialekt, dialektyzmy, dialektyzacja - zna pojęcie dialektu, gwary, dialektyzmu, dialektyzacji, ma świadomość, że oprócz polszczyzny literackiej istnieją dialekty; zna funkcję dialektyzacji w utworze literackim i potrafi ją wskazać;

Formy wypowiedzi:

podanie - potrafi napisać podanie, ma świadomość, że ta forma ma charakter urzędowy, zna wszystkie niezbędne elementy podania, przestrzega odpowiedniej formy graficznej, dostosowuje styl i język do charakteru tej formy wypowiedzi;

list prywatny i oficjalny - odróżnia list prywatny od oficjalnego, pamięta o niezbędnych elementach listu i jego formie graficznej, zna zasady ortograficzne związane z pisownią zaimków w liście, dostosowuje styl i słownictwo do charakteru listu, wie, czym jest list otwarty;

wywiad - doskonali umiejętności przeprowadzania i pisania wywiadu;

przemówienie - próbuje napisać i wygłosić przemówienie, zna zasady jego budowy, wybiera adresata i temat, dostosowuje styl i język wypowiedzi do adresata i tematu, stosuje środki retoryczne, stara się wygłosić je tak, aby zainteresować słuchaczy, dba o poprawną dykcję i akcent;

charakterystyka porównawcza - doskonali swoje umiejętności pisania charakterystyki porównawczej;

rozprawka - doskonali swoje umiejętności pisania rozprawki, wplata w nią elementy analizy lub charakterystyki porównawczej;

KSZTAŁCENIE LITERACKO-KULTUROWE:

• *Biblia** - fragmenty *Księgi Rodzaju (Dzieje Noego)*, *Przypowieść* o talentach*, hymn św. Pawła o miłości*,

• Adam Mickiewicz *Reduta Ordona**,

• Gustaw Herling-Grudziński *Pierścień*,

• Stanisław Lem* - wybrane opowiadanie, np. z *Dzienników gwiazdowych*,

• Aldous Huxley *Nowy, wspaniały świat* (fragm.),

• John R. R. Tolkien* *Władca Pierścienia* (fragm.),

• Andrzej Sapkowski* - wybrany utwór,

• Ryszard Kapuściński* - fragmenty wybranej książki, np. *Wojny futbolowej*,

• poeci XX w.: Bolesław Leśmian, Krzysztof Kamil Baczyński, Konstanty Ildefons Gałczyński*, Czesław Miłosz*, Zbigniew Herbert*, Wisława Szymborska*, Stanisław Barańczak, Jacek Podsiadło,

• Juliusz Słowacki *Balladyna**,

• wybrana powieść współczesna z literatury polskiej*, np. Antoni Libera *Madame*,

• wybrana powieść współczesna z literatury światowej*, np. Eric Emanuel Schmitt *Oskar i pani Róża* lub Jostein Gaarder *Świat Zofii*,

-zna teksty literackie wymienione w programie, dzieli się refleksjami i odczuciami na ich temat, potrafi sprecyzować ich temat i problematykę, odróżnia utwory realistyczne od fantastycznych i groteskowych, potrafi streścić utwór, scharakteryzować bohaterów, podać jak najwięcej informacji o podmiocie lirycznym w wierszu, nazwać jego uczucia i rozumie ich funkcję w wierszu, odróżnia narrację pierwszoosobową od trzecioosobowej i rozumie ich funkcję w tekście, wskazuje i nazywa użyte w utworze środki artystyczne, zna elementy konstrukcyjne utworu; rozpoznaje rodzaje i

gatunki literackie, nie myli rodzaju i gatunku; odróżnia utwory kultury wysokiej od utworów kultury popularnej, posługuje się tymi pojęciami; zna budowę dramatu, potrafi porównywać między sobą utwory literackie, dostrzega podobieństwa, rozpoznaje te same motywy w różnych tekstach, potrafi przedstawić propozycję odczytania utworu, posługuje się pojęciami dotyczącymi wartości i ich przeciwieństw, potrafi wskazać je w czytanych tekstach, rozpoznaje w utworach podstawowe zagadnienia egzystencjalne; dostrzega różnorodność postaw społecznych, obyczajowych, narodowych, religijnych, etycznych i kulturowych;

teatr - zna pojęcia *komedia dell'arte*, *teatr elżbietański*, *teatr telewizyjny*; rozumie specyfikę teatru telewizyjnego, potrafi wskazać jego podobieństwa do teatru żywego planu i filmu;

film - ma świadomość, że współczesne kino chętnie miesza gatunki filmowe, potrafi odczytać dzieło filmowe nie tylko na poziomie fabuły, ale również na poziomie symbolicznym i metaforycznym;

media - odróżnia specyfikę dziennikarstwa gazetowego od radiowego i telewizyjnego, ma świadomość, że radio i telewizja to nie tylko obszar kultury masowej, ale i miejsce pracy dziennikarzy, zna pojęcia *reportaż radiowy*, *telewizyjny*, *felieton prasowy*, umie odróżnić po specyficznych cechach felieton od informacji, notatki czy reportażu, ma świadomość, że obraz świata kreowany przez współczesne media bywa oddalony od rzeczywistości, stara się być świadomym odbiorcą i oglądać krytycznie kreowany przez media obraz świata;

Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który w zakresie umożliwiającym postępy w dalszym uczeniu się opanował wiedzę i umiejętności zawarte w podstawie programowej.

KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE:

Składnia:

wypowiedzenie wielokrotnie złożone - rozpoznaje wypowiedzenia wielokrotnie złożone i potrafi je zbudować, potrafi graficznie przedstawić budowę wypowiedzenia wielokrotnie złożonego, zna zasady interpunkcyjne rządzące wypowiedzeniami wielokrotnie złożonymi i stosuje je;

mowa zależna i niezależna - wie, co to jest mowa zależna i niezależna, umie przekształcić mowę niezależną w zależną i odwrotnie, zna zasady interpunkcyjne związane z mową niezależną i zależną i stosuje je, potrafi prawidłowo graficznie zapisać dialog, zna zasady ortograficzne związane z mową niezależną; wie, co to jest cytat, potrafi go prawidłowo zapisać, stosując odpowiednie zasady interpunkcyjne;

Fonetyka:

głoska i litera - odróżnia głoskę od litery, zna funkcję *i* (znak zmiękczenia i znak głoski lub tylko znak zmiękczenia), poprawnie zapisuje miękkość głosek, zna i odróżnia samogłoski od spółgłosek, zna zasady ortograficzne dotyczące pisowni głosek *q* i *ę*, poprawnie zapisuje głoski dźwięczne i bezdźwięczne;

upodobnienia pod względem dźwięczności - zna i potrafi wskazać udźwięcznienie i ubezdźwięcznienie wewnątrzwyrazowe, w wygłosie i międzywyrazowe;

uproszczenia grup spółgłoskowych - wie, co to jest uproszczenie grupy spółgłoskowej, ma świadomość, jakie trudności ortograficzne z tym związane może napotykać, wie, z jakiego słownika skorzystać w razie wątpliwości dotyczących prawidłowej wymowy i potrafi to zrobić;

sylaba, akcent - zna pojęcie sylaby, potrafi wyraz podzielić na sylaby, zna zasady prawidłowego przenoszenia wyrazu z linijki do linijki; wie, co to jest akcent, zna zasady prawidłowego akcentowania wyrazów.

Słowotwórstwo i słownictwo:

treść i zakres znaczeniowy wyrazu - rozróżnia treść wyrazu od jego zakresu;

synonimy, homonimy, antonimy - zna pojęcia *synonim*, *wyraz bliskoznaczny*, *homonim*, *antonim*, potrafi te wyrazy od siebie odróżnić;

neologizmy - wie, co to jest neologizm, zna rodzaje neologizmów, wie, co to jest neologizm artystyczny i potrafi go wskazać w utworze literackim, zna jego funkcję;

archaizmy, archaizacja - wie, co to jest archaizm, potrafi go wskazać, nie myli tego pojęcia z archaizacją, potrafi wskazać utwory, w których zastosowano zabieg archaizacji;

dialekt, dialektyzmy, dialektyzacja - zna pojęcie dialektu, gwary, dialektyzmu, dialektyzacji, ma świadomość, że oprócz polszczyzny literackiej istnieją dialekty;

Formy wypowiedzi:

podanie - potrafi napisać podanie, ma świadomość, że ta forma ma charakter urzędowy, zna wszystkie niezbędne elementy podania, przestrzega odpowiedniej formy graficznej, dostosowuje styl i język do charakteru tej formy wypowiedzi;

list prywatny i oficjalny - odróżnia list prywatny od oficjalnego, pamięta o niezbędnych elementach listu i jego formie graficznej, zna zasady ortograficzne związane z pisownią zaimków w liście, dostosowuje styl i słownictwo do charakteru listu, wie, czym jest list otwarty;

wywiad - doskonali umiejętności przeprowadzania i pisania wywiadu;

przemówienie - próbuje napisać i wygłosić przemówienie, zna zasady jego budowy, wybiera adresata i temat, dostosowuje styl i język wypowiedzi do adresata i tematu;

charakterystyka porównawcza - doskonali swoje umiejętności pisania charakterystyki porównawczej;

rozprawka - doskonali swoje umiejętności pisania rozprawki;

KSZTAŁCENIE LITERACKO-KULTUROWE:

- *Biblia** - fragmenty *Księgi Rodzaju (Dzieje Noego)*, *Przypowieść* o talentach*, hymn św. Pawła o miłości* ,
- Adam Mickiewicz *Reduta Ordoña**,
- Gustaw Herling-Grudziński *Pierścień* ,
- Stanisław Lem* - wybrane opowiadanie, np. z *Dzienników gwiazdowych*,
- Aldous Huxley *Nowy, wspaniały świat* (fragm.),
- John R. R. Tolkien* *Władca Pierścienia* (fragm.),
- Andrzej Sapkowski* - wybrany utwór,
- Ryszard Kapuściński* - fragmenty wybranej książki, np. *Wojny futbolowej*,
- poeci XX w.: Bolesław Leśmian, Krzysztof Kamil Baczyński, Konstanty Ildefons Gałczyński*, Czesław Miłosz*, Zbigniew Herbert*, Wisława Szymborska*, Stanisław Barańczak, Jacek Podsiadło,
- Juliusz Słowacki *Balladyna**,

- wybrana powieść współczesna z literatury polskiej*, np. Antoni Libera *Madame*,
 - wybrana powieść współczesna z literatury światowej*, np. Eric Emanuel Schmitt *Oskar i pani Róża* lub Jostein Gaarder *Świat Zofii*,
- zna teksty literackie wymienione w programie, potrafi sprecyzować ich temat i problematykę, odróżnia utwory realistyczne od fantastycznych i groteskowych, potrafi streścić utwór, scharakteryzować bohaterów, podać podstawowe informacje o podmiocie lirycznym w wierszu, nazwać jego uczucia, odróżnia narrację pierwszoosobową od trzecioosobowej, wskazuje i nazywa użyte w utworze środki artystyczne; rozpoznaje rodzaje i gatunki literackie; zna budowę dramatu, rozpoznaje te same motywy w różnych tekstach, posługuje się pojęciami dotyczącymi wartości i ich przeciwieństw, potrafi wskazać je w czytanych tekstach, dostrzega różnorodność postaw społecznych, obyczajowych, narodowych, religijnych, etycznych i kulturowych;

teatr - zna pojęcia *komedia dell'arte*, *teatr elżbietański*, *teatr telewizyjny*;

film - potrafi odczytać dzieło filmowe na poziomie fabuły;

media - odróżnia specyfikę dziennikarstwa gazetowego od radiowego i telewizyjnego, ma świadomość, że radio i telewizja to nie tylko obszar kultury masowej, ale i miejsce pracy dziennikarzy, zna pojęcia *reportaż radiowy*, *telewizyjny*, *felieton prasowy*, ma świadomość, że obraz świata kreowany przez współczesne media bywa oddalony od rzeczywistości, stara się być świadomym odbiorcą i oglądać krytycznie kreowany przez media obraz świata;

Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, którego wiedza i umiejętności pozwalają na samodzielne lub przy pomocy nauczyciela wykonanie zadań o niewielkim stopniu trudności.

KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE:

Składnia:

wypowiedzenie wielokrotnie złożone - rozpoznaje wypowiedzenia wielokrotnie złożone i potrafi je zbudować;

mowa zależna i niezależna - wie, co to jest mowa zależna i niezależna, umie, z pomocą nauczyciela, przekształcić mowę niezależną w zależną i odwrotnie;

Fonetyka:

głoska i litera - odróżnia głoskę od litery, zna i odróżnia samogłoski od spółgłosek;

upodobnienia pod względem dźwięczności - potrafi wskazać udźwięcznienie i ubezdźwięcznienie wewnątrzwyrazowe, w wygłosie i międzywyrazowe;

sylaba, akcent - zna pojęcie sylaby, potrafi wyraz podzielić na sylaby, zna zasady prawidłowego przenoszenia wyrazu z linijki do linijki; wie, co to jest akcent;

Słotwórstwo i słownictwo:

treść i zakres znaczeniowy wyrazu - rozróżnia treść wyrazu od jego zakresu;

synonimy, homonimy, antonimy - zna pojęcia *synonim*, *wyraz bliskoznaczny*, *homonim*, *antonim*, potrafi te wyrazy od siebie odróżnić;

neologizmy - wie, co to jest neologizm;

archaizmy, archaizacja - wie, co to jest archaizm, potrafi go wskazać, nie myli tego pojęcia z archaizacją;

dialekt, dialektyzmy, dialektyzacja - zna pojęcie dialektu, gwary, dialektyzmu, dialektyzacji;

Formy wypowiedzi:

podanie - potrafi z pomocą nauczyciela napisać podanie, ma świadomość, że ta forma ma charakter urzędowy, zna elementy podania, przestrzega odpowiedniej formy graficznej, dostosowuje styl i język do charakteru tej formy wypowiedzi;

list prywatny i oficjalny - odróżnia list prywatny od oficjalnego, pamięta o niezbędnych elementach listu ;

przemówienie - próbuje napisać i wygłosić przemówienie;

charakterystyka porównawcza – podejmuje samodzielne próby pisania charakterystyki porównawczej;

rozprawka - doskonalili swoje umiejętności pisania rozprawki;

KSZTAŁCENIE LITERACKO-KULTUROWE:

• *Biblia** - fragmenty *Księgi Rodzaju (Dzieje Noego)*, *Przypowieść* o talentach*, hymn św. Pawła o miłości*,

• Adam Mickiewicz *Reduta Orzona**,

• Gustaw Herling-Grudziński *Pierścień* ,

• Stanisław Lem* - wybrane opowiadanie, np. z *Dzienników gwiazdowych*,

• Aldous Huxley *Nowy, wspaniały świat* (fragm.),

• John R. R. Tolkien* *Władca Pierścienia* (fragm.),

• Andrzej Sapkowski* - wybrany utwór,

• Ryszard Kapuściński* - fragmenty wybranej książki, np. *Wojny futbolowej*,

• poeci XX w.: Bolesław Leśmian, Krzysztof Kamil Baczyński, Konstanty Ildefons Gałczyński*, Czesław Miłosz*, Zbigniew Herbert*, Wisława Szymborska*, Stanisław Barańczak, Jacek Podsiadło,

• Juliusz Słowacki *Balladyna**,

• wybrana powieść współczesna z literatury polskiej*, np. Antoni Libera *Madame*,

• wybrana powieść współczesna z literatury światowej*, np. Eric Emanuel Schmitt *Oskar i pani Róża* lub Jostein Gaarder *Świat Zofii*,

-zna teksty literackie wymienione w programie, potrafi sprecyzować ich temat i problematykę;

teatr – wie, że podstawą teatru jest dramat;

film - potrafi odczytać dzieło filmowe na poziomie fabuły;

media -ma świadomość, że obraz świata kreowany przez współczesne media bywa oddalony od rzeczywistości, stara się być świadomym odbiorcą;

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który nie opanował wiedzy i umiejętności zawartych w podstawie programowej w stopniu umożliwiającym przy pomocy nauczyciela wykonanie zadań o niewielkim stopniu trudności.

Język niemiecki - poziom podstawowy

| Tematy, teksty, sytuacje | Wymagania edukacyjne | Środki językowe |
|---|---|---|
| Steffi stellt ihre Nachbarn vor | <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie podstawowym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia i charakteryzuje inne osoby - identyfikuje pytania szczegółowe - określa przynależność - uzupełnia tabelę wyszukanyymi w tekście informacjami - selekcjonuje informacje w tekście słuchanym <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie rozszerzonym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prawidłowo stosuje zaimki dzierżawcze - pisze samodzielnie notatki na podstawie tekstów - pisze notatkę na podstawie wzoru | Zaimki dzierżawcze Pytania szczegółowe |
| Wo wohnen die Nachbarn von Steffi? | <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie podstawowym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - identyfikuje przyimki lokalne z celownikiem - rozumie treść planu miasta - odpowiada na pytania zgodnie z informacjami na planie <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie rozszerzonym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje wybrane miejsce - prawidłowo stosuje przyimki lokalne | Przyimki lokalne z celownikiem |
| Hier dürfen Sie nicht parken! | <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie rozszerzonym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nazywa środki lokomocji - przyporządkowuje zdania do podanych intencji - określa sposoby przemieszczania się - identyfikuje zwroty typowe dla wyrażania prośby, zakazu i przyzwolenia - pisze odpowiedzi na pytania zgodnie z podanym wzorem - zna odmianę czasownika <i>dürfen</i> <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie rozszerzonym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prowadzi dialogi z użyciem poznanych struktur | Przyimki <i>mit, zu</i> Czasownik modalny <i>dürfen</i> Zakazy i przypuszczenia |
| Berühmte Persönlichkeiten | <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie podstawowym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna zasady pisania dat - identyfikuje znane osoby - odpowiada na pytania na podstawie podanej biografii | Odmiana czasownika <i>sein</i> w Präteritum Daty |

| Tematy, teksty, sytuacje | Wymagania edukacyjne | Środki językowe |
|--|--|-----------------------------------|
| | <ul style="list-style-type: none"> - przyporządkowuje usłyszane informacje do osób - charakteryzuje znane postaci - identyfikuje czasownik sein w Präteritum <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie rozszerzonym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pisze samodzielnie biografię znanej osoby - opracowuje wywiad ze znaną osobą | |
| <p><i>Die schönste Stadt Deutschlands</i></p> | <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie podstawowym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nazywa zabytki - porównuje osoby i rzeczy - wyraża swoją opinię na temat prezentowanych miast - czyta krótkie opisy miejsc - identyfikuje przymiotnik w stopniu wyższym i najwyższym - wyszukuje główną myśl tekstu <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie rozszerzonym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opowiada o wybranym mieście - prawidłowo stosuje stopniowanie przymiotników - wyraża swoją opinię pozytywną lub negatywną o innych osobach | <p>Stopniowanie przymiotników</p> |
| <p><i>Deutsche Autos</i></p> | <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie podstawowym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nazywa marki samochodów - czyta tekst selektywnie - porównuje przedmioty - rozumie teksty informacyjne - formułuje argumenty za i przeciw - wyraża swoją opinię <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie rozszerzonym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prawidłowo stopniuje przymiotniki - opowiada o wybranym samochodzie - udziela rad o wyborze modelu samochodu | <p>Stopniowanie przymiotników</p> |

| Tematy, teksty, sytuacje | Wymagania edukacyjne | Środki językowe |
|-----------------------------------|--|--|
| Wann hast du Geburtstag? | <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie podstawowym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - identyfikuje liczebniki porządkowe - rozpoznaje nazwy znaków zodiaku - zna zasady tworzenia liczebników porządkowych - wyszukuje określone informacje w tekście słuchanym - relacjonuje przebieg wydarzenia <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie rozszerzonym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pisze horoskop dla wybranej osoby - planuje i opisuje urodziny | Liczebniki porządkowe |
| Eine nette Einladung | <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie podstawowym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uzupełnia tabelę usłyszczanymi informacjami - wyraża powinność - identyfikuje czasownik <i>sollen</i> i zna jego odmianę - identyfikuje zaimek osobowy w bierniku - stwierdza, czy tekst czytany zawiera określone informacje - tworzy dialogi według wzoru - pisze tekst zaproszenia według wzoru <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie rozszerzonym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prowadzi ankietę w klasie o sposobach obchodzenia urodzin - opowiada o swoich urodzinach - zna zasady odmiany przymiotnika po rodzajniku nieokreślonym | Odmiana przymiotnika Zaimek osobowy w bierniku Czasownik modalny <i>sollen</i> |
| Wie feierst du deinen großen Tag? | <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie rozszerzonym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przyporządkowuje informacje do odpowiednich ilustracji - zna odmianę czasownika <i>werden</i> - uzupełnia tabelę wysłuchanymi informacjami - składa życzenia - pisze e- maila według wzoru - uzyskuje i udziela informacji - prowadzi rozmowę według wzoru <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie rozszerzonym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prawidłowo stosuje czasownik <i>werden</i> - pisze samodzielnie e- maila | Czasownik <i>werden</i> Zaimek pytający <i>wer?</i> |

| Tematy, teksty, sytuacje | Wymagania edukacyjne | Środki językowe |
|---|---|--|
| | - rozumie treść instrukcji do gry | |
| <i>Urlaubsziele</i> | <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie podstawowym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nazywa miejsca spędzania wakacji - nazywa czynności czasu wolnego - wyraża zdziwienie - rozumie zasadę stosowania konstrukcji <i>zu+</i> bezokolicznik - identyfikuje przyimki lokalne - identyfikuje zdania przyczynowe - opisuje plany i zamierzenia wykorzystując podane słownictwo - porządkuje historyjkę obrazkową <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie rozszerzonym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje miejsca spędzania wakacji - prawidłowo stosuje konstrukcję <i>zu+</i> bezokolicznik - prawidłowo buduje zdania przyczynowe - pisze komiks o wakacjach | <p>Przyimki lokalne Konstrukcja <i>zu</i> + bezokolicznik Zdania przyczynowe</p> |
| <i>Urlaubspläne. Nicole sagt, dass...</i> | <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie podstawowym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - identyfikuje zdania podrzędne z <i>dass</i> - nazywa kierunki świata - przytacza wypowiedzi osób trzecich - nazywa czynności czasu wolnego - selekcjonuje informacje - uzupełnia ankietę - identyfikuje przyimki lokalne <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie rozszerzonym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przeprowadza ankietę w klasie o wakacjach i relacjonuje jej wyniki - prawidłowo stosuje poznane zdania podrzędne | <p>Zdania podrzędnie złożone z <i>dass</i></p> |
| <i>Wie war das Wetter an der Adria?</i> | <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie podstawowym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - określa pogodę - zna odpowiednie strategie czytania - rozumie tekst informacyjny - uzyskuje i udziela informacji | <p>Zdania podrzędnie złożone z <i>dass</i></p> |

| Tematy, teksty, sytuacje | Wymagania edukacyjne | Środki językowe |
|---|---|--------------------------------|
| | <ul style="list-style-type: none"> - rozumie tekst e-maila - identyfikuje przyimki lokalne w celowniku i bierniku <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie rozszerzonym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje pogodę w Polsce - pisze list z wakacji | |
| <i>Was willst du werden</i> | <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie podstawowym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nazywa zawody - przyporządkowuje zdjęcia do nazw zawodów - wyszukuje w tekście artykułu informacje o zawodach - nazywa czynności typowe dla zawodów <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie rozszerzonym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opowiada o wybranym zawodzie - prawidłowo stosuje poznane struktury | Zdania względne |
| <i>Wenn ich groß bin...</i> | <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie podstawowym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyszukuje informacje w tekście czytanim - słucha tekstu selektywnie - odpowiada na pytania o wybranym zawodzie i planach na przyszłość - identyfikuje zdania z wenn - wyraża preferencje - rozumie podaną statystykę <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie rozszerzonym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opowiada o swoich planach zawodowych - prawidłowo stosuje poznane struktury | Zdania podrzędne z wenn |
| <i>Welche Zukunft haben diese Kinder?</i> | <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie podstawowym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyszukuje w tekście artykułu informacje - prowadzi proste rozmowy o sytuacji dzieci z biednych krajów - uzupełnia tekst usłyszanymi informacjami - stwierdza, czy usłyszany tekst zawiera określone informacje - identyfikuje argumenty i kontrargumenty <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie rozszerzonym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opowiada samodzielnie o wybranym artykule | Konstrukcja zu + bezokolicznik |

| Tematy, teksty, sytuacje | Wymagania edukacyjne | Środki językowe |
|--------------------------|---|---|
| | <ul style="list-style-type: none"> - opisuje fikcyjny dzień dzieci z krajów trzeciego świata - wyraża swoje zdanie o przeczytanych problemach | |
| Mein erster Schultag | <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie podstawowym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozumie główną myśl poszczególnych fragmentów tekstu - opisuje obrazek - identyfikuje czasowniki <i>haben</i> i <i>sein</i> w Präteritum - selekcjonuje wysłuchane informacje - relacjonuje wydarzenia w czasie przeszłym <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie rozszerzonym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prezentuje komiks: Mój pierwszy dzień w szkole - prawidłowo stosuje czasownik i w czasie Präteritum - prowadzi rozmowy o wydarzeniach przeszłych | Odmiana czasownika <i>sein</i> i <i>haben</i> w czasie Präteritum |
| <i>Die Oma erzählt</i> | <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie podstawowym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu - notuje najważniejsze przeczytane informacje - uzyskuje i udziela informacji - uzupełnia tekst lukowy podanymi strukturami - pisze tekst o przeszłości na podstawie podanego słownictwa <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie rozszerzonym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opowiada o wydarzeniu z przeszłości w swojej rodzinie - prawidłowo stosuje poznane struktury | Odmiana czasowników modalnych w czasie Präteritum |
| Die 60er und 70er Jahre | <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie podstawowym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - czyta tekst informacyjny selektywnie - identyfikuje zdania względne - pracując w grupie przygotowuje prezentację wybranego wydarzenia z lat 60-70 <p>Uczeń o umiejętnościach na poziomie rozszerzonym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prezentuje grupę muzyczną z lat 60-70 | Zaimki względne |

Język niemiecki - poziom rozszerzony

| Skala ocen | Gramatyka i słownictwo |
|------------|---|
| 6 | <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bardzo dobrze opanował i swobodnie stosuje w praktyce zagadnienia gramatyczne określone w rozkładzie materiału i niektóre wykraczające poza nakreślone ramy • potrafi budować złożone zdania, poprawnie pod względem gramatycznym i logicznym • posiada bogaty zasób słownictwa, obejmujący tematykę określoną w rozkładzie materiału i wykraczający poza nią • zna i stosuje w praktyce wyrażenia potoczne przedstawione w podręczniku i wiele wyrażeń z innych źródeł, jak prasa, telewizja i Internet • zna i z powodzeniem stosuje różne techniki wyszukiwania znaczenia wyrazów, samodzielnie posługuje się różnego rodzaju słownikami |
| 5 | <ul style="list-style-type: none"> • bardzo dobrze opanował i stosuje w praktyce zagadnienia gramatyczne określone w rozkładzie materiału • potrafi budować spójne zdania – poprawne pod względem gramatycznym i logicznym • posiada bogaty zasób słownictwa obejmujący tematykę określoną w rozkładzie materiału • zna i stosuje w praktyce wyrażenia potoczne przedstawione w podręczniku • zna i stosuje różne techniki wyszukiwania znaczenia wyrazów, samodzielnie posługuje się różnego rodzaju słownikami |
| 4 | <ul style="list-style-type: none"> • dość dobrze opanował i stosuje w praktyce zagadnienia gramatyczne określone w rozkładzie materiału • potrafi budować w większości wypadków spójne zdania – na ogół poprawne pod względem gramatycznym i logicznym • posiada szeroki zasób słownictwa, obejmujący tematykę określoną w rozkładzie materiału i odpowiedni do zadania • zna i stosuje w praktyce większość wyrażeń potocznych przedstawionych w podręczniku • zna i stosuje różne techniki wyszukiwania znaczeń wyrazów samodzielnie posługuje się słownikiem polsko-niemieckim i niemiecko-polskim, natomiast niemiecko-niemieckim pod kierunkiem nauczyciela |

| | |
|---|--|
| 3 | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie opanował i stosuje w praktyce niektóre zagadnienia gramatyczne określone w rozkładzie materiału • nie zawsze potrafi budować spójne zdania – na ogół są bardzo krótkie i proste, często popełnia błędy gramatyczne i logiczne • na ogół używa słownictwa odpowiedniego do zadania, choć • w ograniczonym zakresie – niewiele o charakterze złożonym czy abstrakcyjnym • zna i stosuje w praktyce niektóre wyrażenia potoczne przedstawione w podręczniku • zna różne techniki wyszukiwania znaczenia wyrazów, ale ma problemy z wyborem wyrazu pasującego do kontekstu zdania |
| 2 | <ul style="list-style-type: none"> • opanował niewiele zagadnień gramatycznych określonych w rozkładzie materiału • potrafi budować zdania, ale przeważnie niespójne, z dużą liczbą błędów gramatycznych i logicznych • dysponuje bardzo ograniczonym zakresem słownictwa odpowiedniego do zadania • ma i stosuje w praktyce bardzo niewiele wyrażen potocznych i codziennego słownictwa, często robi to niepoprawnie • ma duże problemy w korzystaniu ze słownika, wymaga pomocy ze strony nauczyciela lub kolegów/koleżanek przy wyszukiwaniu znaczenia wyrazów i wybieraniu wyrazu pasującego do kontekstu |
| 1 | <ul style="list-style-type: none"> • nie opanował zagadnień gramatycznych ani leksykalnych określonych w rozkładzie materiału • nie potrafi budować spójnych zdań, nawet z pomocą nauczyciela, nie potrafi skutecznie korzystać z żadnego słownika |

| Skala ocen | Słuchanie |
|------------|--|
| 6 | <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi zrozumieć ogólny sens różnorodnych tekstów i rozmów opartych na materiale kursowym i wykraczającym poza niego, np. rozumie dialogi z filmów i sens popularnych piosenek • potrafi zrozumieć kluczowe informacje w różnorodnych tekstach i rozmowach i wyłonić z nich błędy • potrafi wydobyć szczegółowe informacje i stosownie do nich zareagować, np. zrobić na ich podstawie notatkę, uszeregować zdarzenia, czy wypełnić tabelkę • potrafi z łatwością rozpoznać uczucia i reakcje mówiącego • potrafi z łatwością rozróżniać dźwięki, głoski, akcent wyrazowy i zdaniowy, potrafi z łatwością zrozumieć polecenia nauczyciela |

| | |
|---|---|
| 5 | <ul style="list-style-type: none"> • potrafi zrozumieć ogólny sens różnorodnych tekstów i rozmów opartych na materiale kursowym • potrafi zrozumieć kluczowe informacje w różnorodnych tekstach i rozmowach i wyłonić z nich błędy • potrafi wyłonić szczegółowe informacje i stosownie do nich zareagować, np. zrobić na ich podstawie notatkę, uszeregować zdarzenia, czy wypełnić tabelkę • potrafi z łatwością rozpoznać uczucia i reakcje mówiącego • potrafi z łatwością rozróżniać dźwięki, głoski, akcent wyrazowy i zdaniowy, potrafi z łatwością zrozumieć polecenia nauczyciela |
| 4 | <ul style="list-style-type: none"> • potrafi zazwyczaj zrozumieć ogólny sens różnorodnych tekstów i rozmów • potrafi zrozumieć większość kluczowych informacji w różnorodnych tekstach i rozmowach • potrafi wydobyć większość potrzebnych informacji i stosownie do nich zareagować, np. zrobić na ich podstawie krótką notatkę, uszeregować zdarzenia, czy wypełnić tabelkę • potrafi rozpoznać uczucia i reakcje mówiącego • potrafi rozróżniać dźwięki, głoski i akcent w większości wyrazów i zdań, potrafi zrozumieć polecenia nauczyciela |
| 3 | <ul style="list-style-type: none"> • potrafi czasami zrozumieć ogólny sens różnorodnych tekstów i rozmów • potrafi zrozumieć część kluczowych informacji w różnorodnych tekstach i rozmowach • potrafi wydobyć część potrzebnych informacji i stosownie do nich zareagować, np. dopasować różne elementy, uszeregować zdarzenia, czy wypełnić tabelkę • potrafi zazwyczaj rozpoznać uczucia i reakcje mówiącego • potrafi rozróżniać większość dźwięków i głosek, ale ma problemy z rozpoznaniem akcentu wyrazowego i zdaniowego, potrafi zazwyczaj zrozumieć polecenia nauczyciela |
| 2 | <ul style="list-style-type: none"> • rzadko potrafi zrozumieć ogólny sens różnorodnych tekstów i rozmów • potrafi zrozumieć kilka kluczowych informacji w różnorodnych tekstach i rozmowach • potrafi wydobyć niedużą część potrzebnych informacji by stosownie do nich zareagować, np. dopasować różne elementy, uszeregować zdarzenia, czy wypełnić tabelkę • potrafi czasami rozpoznać uczucia i reakcje mówiącego • potrafi rozróżniać niektóre dźwięki i głoski, ale rzadko rozpoznaje akcent wyrazowy i zdaniowy, potrafi zrozumieć polecenia nauczyciela, ale z pomocą lub podpowiedziami |
| 1 | <ul style="list-style-type: none"> • najczęściej nie potrafi zrozumieć ogólnego sensu żadnych tekstów ani rozmów • nie potrafi zrozumieć prawie żadnych kluczowych informacji w różnorodnych tekstach ani rozmowach • nie potrafi wydobyć żadnych potrzebnych informacji by stosownie do nich zareagować, np. dopasować różne elementy, uszeregować zdarzenia, czy wypełnić tabelkę • prawie nigdy nie rozpoznaje uczuć ani reakcji mówiącego • nie potrafi rozróżniać dźwięków ani głosek, nie rozpoznaje akcentu wyrazowego ani zdaniowego, nie potrafi zrozumieć poleceń nauczyciela, nawet z pomocą i podpowiedziami |

| Skala ocen | Czytanie |
|------------|--|
| 6 | <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi czytać dla przyjemności i zrozumieć główne myśli w tekstach z podręcznika, a także w dłuższych autentycznych tekstach, takich jak lektury, artykuły w prasie, czy teksty z Internetu • potrafi korzystać ze strategii stosowanych podczas czytania, np. przewidywanie treści tekstu na podstawie tytułu, czytanie tekstu pod kątem pytań do tekstu, z którymi zapoznał się przed czytaniem itp. • rozumie konstrukcję tekstu, potrafi uporządkować tekst poprzestawiany • bez trudu potrafi wybrać odpowiednie informacje z dłuższego tekstu • potrafi ocenić czy podana informacja jest prawdziwa czy fałszywa i umotywować swoją decyzję |
| 5 | <ul style="list-style-type: none"> • potrafi czytać dla przyjemności i zrozumieć główne myśli w tekstach z podręcznika • potrafi korzystać ze strategii stosowanych podczas czytania, np. przewidywać treści tekstu na podstawie tytułu, czytania tekstu pod kątem pytań do tekstu, z którymi zapoznał się przez czytaniem itp. • rozumie konstrukcję tekstu, potrafi uporządkować tekst poprzestawiany • bez trudu potrafi wybrać odpowiednie informacje z dłuższego tekstu w podręczniku • potrafi ocenić czy podana informacja jest prawdziwa czy fałszywa i umotywować swoją decyzję |
| 4 | <ul style="list-style-type: none"> • rozumie sens ogólnych tekstów zaprezentowanych w podręczniku i znaleźć w nich większość potrzebnych informacji szczegółowych • najczęściej potrafi korzystać ze strategii stosowanych podczas czytania, np. przewidywanie treści tekstu na podstawie tytułu, czytanie tekstu pod kątem pytań do tekstu, z którymi zapoznał się przed czytaniem itp. • na ogół rozumie konstrukcję tekstu, potrafi uporządkować tekst poprzestawiany • przeważnie potrafi ocenić, czy podana informacja jest prawdziwa czy fałszywa, ale miewa problemy z umotywowaniem swojej decyzji |
| 3 | <ul style="list-style-type: none"> • naprowadzony pytaniami pomocniczymi, z pomocą nauczyciela lub kolegów/koleżanek w klasie, rozumie sens ogólny tekstów zaprezentowanych w podręczniku, ale potrafi znaleźć tylko niektóre z potrzebnych informacji szczegółowych • czasami potrafi korzystać ze strategii stosowanych podczas czytania, np. przewidywanie treści tekstu na podstawie tytułu, czytanie tekstu pod kątem pytań do tekstu, z którymi zapoznał się przed czytaniem itp. • na ogół rozumie konstrukcję tekstu, ale ma kłopoty z poprawnym uporządkowaniem poprzestawianego tekstu • na ogół potrafi ocenić, czy podana informacja jest prawdziwa, czy fałszywa, ale nie potrafi poprawnie umotywować swojej decyzji |
| 2 | <ul style="list-style-type: none"> • z pomocą nauczyciela, bardzo ogólnie rozumie sens przeczytanego tekstu lub innej informacji w podręczniku, ale nie potrafi z nich |

| | |
|-------------------|--|
| | <p>wyodrębnić informacji szczegółowych</p> <ul style="list-style-type: none"> • rzadko potrafi korzystać ze strategii stosowanych podczas czytania, np. przewidywanie treści tekstu na podstawie tytułu, czytanie tekstu pod kątem pytań do tekstu, z którymi zapoznał się przed czytaniem itp. • rozumie konstrukcje tylko bardzo prostych tekstów, ale nie potrafi samodzielnie uporządkować poprzestawianego tekstu • czasami trafnie odgaduje czy dana informacja związana z tekstem jest prawdziwa, czy fałszywa, ale nie potrafi umotywić swojej decyzji |
| 1 | <ul style="list-style-type: none"> • nawet z pomocą nauczyciela nie rozumie sensu przeczytanego tekstu i nie potrafi z niego wyodrębnić żadnych informacji • nie potrafi korzystać ze strategii stosowanych podczas czytania |
| Skala ocen | Mówienie |
| 6 | <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi płynnie wypowiadać się na dowolne tematy, zachowując przy tym dużą dokładność językową i bogactwo leksykalne znacznie wykraczające poza ramy nakreślone przez rozkład materiału • potrafi w naturalny i spontaniczny sposób zabierać głos w rozmowie • ma bardzo dobrą wymowę i intonację, można go z łatwością zrozumieć |
| 5 | <ul style="list-style-type: none"> • potrafi z powodzeniem przekazać wiadomość i np. poprowadzić rozmowę z inną osobą • potrafi mówić płynnie i bez zawahań na tematy określone w rozkładzie materiału • potrafi prawidłowo zareagować • posługuje się poprawnym językiem, popełniając niewiele błędów • dysponuje bogatym zakresem słownictwa dla wyrażenia myśli i idei, czynnie stosuje przedstawione w podręczniku wyrażenia z języka potocznego • potrafi w naturalny sposób zabierać głos w rozmowie, można go z łatwością zrozumieć |
| 4 | <ul style="list-style-type: none"> • przeważnie potrafi z powodzeniem przekazać wiadomość lub zadać pytania stosowane w wywiadach innym osobom • potrafi mówić spójnie, choć z lekkim wahaniem na tematy określone w rozkładzie materiału • na ogół potrafi wyrazić swoje potrzeby, upodobania, umiejętności i stany, emocje • potrafi na ogół w naturalny sposób zabierać głos w rozmowie, można go zazwyczaj zrozumieć bez trudności |
| 3 | <ul style="list-style-type: none"> • czasami potrafi z powodzeniem przekazać wiadomość, zadać nieskomplikowane pytanie lub odpowiedzieć na pytania innych osób • potrafi mówić spójnie, ale z wyraźnym wahaniem na tematy określone w rozkładzie materiału • potrafi wyrazić swoje niektóre potrzeby, upodobania, umiejętności i stany, emocje • potrafi sformułować proste polecenia, przeprowadzić prostą rozmowę, ale korzystając z pomocy nauczyciela lub innych osób • potrafi czasami w naturalny sposób zabierać głos w rozmowie, ale głównie wtedy, gdy temat go szczególnie interesuje lub dotyczy, można go zazwyczaj zrozumieć |
| 2 | <ul style="list-style-type: none"> • czasami potrafi przekazać wiadomość, zadać nieskomplikowane pytanie lub odpowiedzieć na pytania innych osób, ale z |

| | |
|-------------------|--|
| | <p>trudnościami</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi czasem mówić spójnie, ale z częstym wahaniem na tematy określone w rozkładzie materiału • potrafi wyrazić tylko niektóre potrzeby, upodobania, umiejętności, stany, emocje, zamierzenia na przyszłość, ale w bardzo ograniczonym zakresie i z pomocą nauczyciela lub innych osób, słownika lub innych pomocy i używając pojedynczych słów, czy bardzo prostych i nie zawsze poprawnych wyrażań • rzadko próbuje zabierać głos w rozmowie, można go zazwyczaj zrozumieć, ale z pewną trudnością |
| 1 | <ul style="list-style-type: none"> • nie potrafi samodzielnie przekazać wiadomości, zadać sensownego pytania, ani odpowiedzieć na pytania innych osób • nie potrafi samodzielnie wypowiadać się na żadne tematy określone w rozkładzie materiału • nie potrafi wyrazić spójnie swoich potrzeb, upodobań, umiejętności, stanów ani zamierzeń; braki w wiadomościach i umiejętnościach uniemożliwiają mu jakąkolwiek komunikację • prawie nigdy nie zabiera głosu w rozmowie, robi tak duże błędy w wymowie, że jego wypowiedzi nie można zrozumieć |
| Skala ocen | Pisanie |
| 6 | <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi napisać wypowiedź pisemną zawierającą złożone struktury, słownictwo i własne przemyślenia na tematy różne, nawet wykraczające poza tematykę omawianą na zajęciach szkolnych • samodzielnie lub we współpracy z grupą sporządza pisemną pracę projektową korzystając z różnych źródeł i materiałów • potrafi w spójny sposób zorganizować tekst • w zadaniu pisemnym zawiera wszystkie istotne punkty • pisze teksty o odpowiedniej długości • używa poprawnej pisowni i interpunkcji • bardzo starannie prowadzi zeszyt, dokonując jasnych, klarownych notatek, bardzo czytelnym charakterem pisma |
| 5 | <ul style="list-style-type: none"> • potrafi napisać wypowiedź pisemną zawierającą słownictwo na tematy wyszczególnione w rozkładzie materiału • samodzielnie lub we współpracy z grupą sporządza pisemną pracę projektową, korzystając z różnych źródeł materiałów • potrafi w spójny sposób zorganizować tekst • w zadaniu pisemnym zawiera wszystkie istotne punkty • pisze teksty o odpowiedniej długości • używa poprawnej pisowni i interpunkcji • bardzo starannie prowadzi zeszyt, dokonując jasnych, klarownych notatek, bardzo czytelnym charakterem pisma |
| 4 | <ul style="list-style-type: none"> • próbuje pisać teksty użytkowe, takie jak zaproszenie, z użyciem złożonych struktur lub słownictwa • teksty przez niego pisane, wyszczególnione w rozkładzie materiału, są na ogół dobrze zorganizowane i spójne, zawierają wszystkie istotne punkty, choć niektóre z tych punktów traktuje marginalnie: czasami stosuje szyk wyrazów podobny do polskiego • pisze teksty nieco krótsze lub dłuższe od wymaganej długości |

| | |
|---|--|
| | <ul style="list-style-type: none"> • współpracując z grupą kolegów/koleżanek tworzy wspólna, pisemną pracę projektową, korzystając z różnych źródeł i materiałów • używa przeważnie poprawnej pisowni i interpunkcji • starannie prowadzi zeszyt, dokonując jasnych, klarownych notatek, czytelnym charakterem pisma |
| 3 | <ul style="list-style-type: none"> • potrafi napisać zadanie zawierające proste struktury i słownictwo • współpracując z grupą kolegów/koleżanek tworzy wspólną pracę projektową, wykonując prace pomocnicze, typu wyszukiwanie wiadomości, przepisywanie tekstu, rysunki, dbałość o stronę techniczno-artystyczną itp. • pisze teksty na ogół zorganizowane, ale niezbyt spójne • w zadaniu pisemnym zawiera większość istotnych punktów • pisze teksty z elementami wyraźnie krótszymi lub dłuższymi od wymaganej długości • używa czasami niepoprawnej pisowni i interpunkcji • prowadzi zeszyt, dokonując niezbędnych notatek, choć ma trochę braków i błędów |
| 2 | <ul style="list-style-type: none"> • próbuje pisać zadania zawierające proste struktury i słownictwo • niechętnie współpracuje z grupą przy pracach projektowych, jest raczej biernym obserwatorem • tekst niekiedy bywa spójny, ale źle zorganizowany, chaotyczny • w zadaniu pisemnym zawiera bardzo niewiele istotnych punktów • pisze teksty na ogół wyraźnie krótsze od wymaganej długości • używa przeważnie niepoprawnej pisowni i interpunkcji • prowadzi zeszyt niestarannie, ma wiele braków i błędów |
| 1 | <ul style="list-style-type: none"> • nawet nie próbuje pisać zadań otwartych • odmawia współpracy z grupą przy pracach projektowych • we wszystkich zadaniach pisemnych, nawet w przepisywaniu z tablicy, używa niepoprawnej pisowni i interpunkcji • nie prowadzi zeszytu przedmiotowego lub robi to bardzo niechlujnie, przez co zeszyt jest nieprzydatny w procesie uczenia się |

Język angielski - Kurs kontynuacyjny

STOPIEŃ CELUJĄCY

– otrzymuje uczeń , który odznacza się sporą wiedzą z gramatyki i słownictwa języka angielskiego . Potrafi samodzielnie budować dłuższą wypowiedź z zastosowaniem poprawnych form gramatycznych do wyrażania teraźniejszości, przeszłości i przyszłości. Odpowiada na pytania nauczyciela bez potrzeby tłumaczenia pytań na język polski. Prowadzi rozmowę na podstawie przeczytanego tekstu lub oglądanych obrazków. Rozumie treść czytanego tekstu, potrafi wyszukać w nim żądane szczegóły oraz umie domyślić się znaczenia nowych słów na podstawie kontekstu. Potrafi także napisać bezbłędnie krótki tekst. Korzysta ze słownika dwujęzycznego lub jednojęzycznego. Samodzielnie rozwija swoje zainteresowania poprzez tworzenie projektów interdyscyplinarnych lub osiąga sukcesy w konkursach językowych.

STOPIEŃ BARDZO DOBRY

– otrzymuje uczeń, który opanował pełny zakres materiału przewidziany w klasie pierwszej , tj. zagadnienia gramatyczne i funkcje językowe. Potrafi płynnie czytać krótkie teksty z podręcznika i zna słówka, których uczy się na bieżąco. Interesuje się aspektami kultury brytyjskiej i amerykańskiej, korzysta ze słownika dwujęzycznego. Aktywnie uczestniczy w zajęciach lekcyjnych , systematycznie odrabia prace domowe, przynosi do szkoły podręcznik, ćwiczenia i uzupełniony zeszyt. Podczas pracy w parach lub grupach stara się używać zwrotów i wyrażeń tylko w języku angielskim. W przypadku dłuższej nieobecności uzupełnia brakujące tematy w wyznaczonym terminie. Chętnie uczestniczy w konkursach językowych, by sprawdzić swoją wiedzę i umiejętności.

STOPIEŃ DOBRY

– otrzymuje uczeń , który opanował zakres materiału przewidziany w klasie pierwszej w znacznym stopniu, tj. nie potrafi używać wszystkich czasów gramatycznych bez popełnienia błędów , jednak jego znajomość gramatyki jest poprawna , a nieliczne błędy nie stanowią problemów w komunikacji. Rozumie proste lub powtarzane polecenia nauczyciela oraz pytania sprawdzające rozumienie tekstu. Rozumie ogólny sens dialogu , historyjki lub tekstu. Potrafi uzupełnić prosty tekst z lukami albo napisać kilkuzdaniową informację. Udziela krótkiej odpowiedzi na zadany mu temat. Korzysta ze słownika dwujęzycznego .Stara się aktywnie uczestniczyć w lekcjach ; jest przygotowany do zajęć lekcyjnych – przynosi podręcznik, ćwiczenia, zeszyt. Systematycznie odrabia prace domowe , a w przypadku dłuższej nieobecności uzupełnia brakujące tematy w wyznaczonym terminie.

STOPIEŃ DOSTATECZNY

– otrzymuje uczeń, który opanował zakres materiału przewidziany w klasie pierwszej na poziomie zapewniającym możliwość dalszego przyswajania wiadomości mimo pewnych braków, tj. nieznaności struktur gramatycznych czy błędnego stosowania funkcji komunikacyjnych

oraz pojedynczych słów lub prostych zwrotów. Rozumie pojedyncze wyrazy, zwroty i zdania. Potrafi uzupełnić brakujące wyrazy w zdaniu, ale ma problemy z samodzielną wypowiedzią pisemną ze względu na błędy ortograficzne i gramatyczne. Aktywny w miarę swoich możliwości, przygotowany do zajęć lekcyjnych. W miarę systematycznie odrabia prace domowe.

STOPIEŃ DOPUSZCZAJACY

– otrzymuje uczeń, który opanował minimum programowe ze znacznymi brakami w wiadomościach i umiejętnościach ,tj. nie rozróżnia podstawowych czasów gramatycznych , myli czasy teraźniejsze z przeszłymi bądź przyszłymi, nie zna podstawowych konstrukcji. Ma bardzo wąski zasób słownictwa. Nie używa właściwych form gramatycznych ani odpowiednich funkcji językowych. Nie rozumie prostych poleceń nauczyciela i często odwołuje się do pomocy kolegów lub koleżanek. Komunikuje się używając pojedynczych słów czy zwrotów. Rozumie tekst tylko przy pomocy ilustracji bądź dodatkowej listy przetłumaczonych słówek i wyrażen. Czyta wolno i wymaga czyjejś pomocy w zrozumieniu przeczytanego fragmentu. Wykonuje ćwiczenia o niskim stopniu trudności, najczęściej przy pomocy nauczyciela lub innego ucznia. Niesystematyczny w odrabianiu prac domowych ; zapominalski i niedbały. Mało aktywny, szybko się zniechęca do pracy, pozostaje bierny, bez własnej inicjatywy. Korzysta z szansy poprawy ocen częściowych i stara się nadrobić zaległości.

STOPIEŃ NIEDOSTATECZNY

– otrzymuje uczeń, który nie opanował minimum programowego, a braki uniemożliwiają dalsze zdobywanie wiedzy i kształcenie umiejętności. Nie zna i nie rozróżnia czasów gramatycznych lub innych konstrukcji gramatycznych. Posługuje się tak wąskim zasobem słownictwa , że jego wypowiedzi są głównie w języku polskim. Nie jest w stanie wykonać prostych ćwiczeń , np. przedstawić się i opowiedzieć o swoich upodobaniach, zapisać poprawnie zdania z czasownikiem ‘ be’ lub ‘ havegot ‘. Nie potrafi pisać po angielsku i pisze tak jak słyszy. Nie rozumie prostych poleceń nauczyciela , nie odpowiada po angielsku. Podczas pracy w parach lub grupach nie stara się robić czegokolwiek. Niesystematyczny w odrabianiu prac domowych. Często nie ma podręcznika, ćwiczeń lub zeszytu. Nie uzupełnia brakujących tematów na bieżąco, przez co nie nadąża z opanowaniem nowego materiału. Nie korzysta z szansy poprawy i uzupełniania braków w wiedzy i umiejętnościach. . Odrzuca pomoc nauczyciela i kolegów

Historia

| Temat lekcji | Zagadnienia, materiał nauczania | Wymagania na poszczególne oceny | | | | |
|---|--|--|--|--|--|---|
| | | dopuszczający | dostateczny | dobry | bardzo dobry | celujący |
| Rozdział I: Europa i Polska w czasach oświecenia | | | | | | |
| 1. Oświecenie w Europie | <ul style="list-style-type: none"> • odkrycia naukowe epoki oświecenia • główne idee oświeceniowe • powstanie wolnomularstwa • sztuka XVIII w. | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: oświecenie, racjonalizm • właściwie określa ramy czasowe oświecenia • wymienia najwybitniejszych przedstawicieli epoki: Newtona, Woltera • wyjaśnia zastosowanie maszyny parowej | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: oświecenie, empiryzm, racjonalizm, deizm, ateizm, klasycyzm, encyklopedyści • przedstawia dokonania postaci: Izaaka Newtona, Karola Monteskiusza, Woltera, Jamesa Watta • charakteryzuje zasadę trójpodziału władzy sformułowaną przez Monteskiusza • omawia hasła równości społecznej głoszone przez Jeana-Jacques'a Rousseau • wymienia idee oświecenia i rozpoznaje ich wpływ na naukę, literaturę, filozofię, architekturę i sztukę | <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Karola Linneusza, Benjamina Franklina, Denisa Diderota • omawia znaczenie odkryć epoki oświecenia • wymienia najważniejsze wynalazki XVIII w. | <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Edmunda Cartwrighta, Johna Kaya, Denisa Diderota • porównuje klasycyzm z innymi kierunkami artystycznymi • charakteryzuje styl rokoko | <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje wpływ epoki oświecenia na kształtowanie się modeli ustrojowych XIX w. • omawia rolę masonerii |
| 2. Nowe potęgi europejskie | <ul style="list-style-type: none"> • przemiany w Rosji pod koniec XVII w. | <ul style="list-style-type: none"> • podaje rok ogłoszenia Prus królestwem –1701 r. | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: junkrzy, wojna północna | <ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny i skutki reform przeprowadzonych | <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje rozwój terytorialny Rosji, | <ul style="list-style-type: none"> • analizuje wpływ ideologii oświecenia na |

| | | | | | | |
|--|--|---|---|--|---|--|
| | <p>i w XVIII w.</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwój Prus w XVIII w. • reformy w monarchii austriackiej w XVIII w. | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminem absolutyzm oświecony • wskazuje na mapie Rosję, Prusy i Austrię | <ul style="list-style-type: none"> • wymienia najważniejsze reformy przeprowadzone w Rosji, Prusach i Austrii | <p>w Rosji, Prusach i Austrii</p> <ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie przeprowadzonych reform dla układu sił w Europie XVIII w. • podaje lata wydarzeń: 1689 r. – początek samodzielnych rządów Piotra I, 1756–1763 – wojna siedmioletnia | <p>Prus i monarchii austriackiej</p> <ul style="list-style-type: none"> • porównuje reformy oświeceniowe wprowadzone w Prusach, Rosji i Austrii | <p>powstanie państw absolutyzmu oświeconego</p> |
| <p>3. Rzeczpospolita za panowania Wettinów</p> | <ul style="list-style-type: none"> • polsko-saska unia personalna • wojna północna i jej skutki • rządy Augusta III • skutki unii polsko-saskiej | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: wojna północna, Sejm Niemy • podaje lata wydarzeń: 1697 r. – koronacja Augusta II Mocnego, 1763 r. – śmierć Augusta III Sasa • przedstawia dokonania Stanisława Leszczyńskiego | <ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1699 r. – pokój w Karłowicach, 1717 r. – Sejm Niemy • przedstawia dokonania postaci: Augusta II Mocnego, Augusta III Sasa • charakteryzuje skutki wojny północnej dla Polski • wskazuje na mapie zasięg terytorialny Rzeczypospolitej za panowania Sasów • wyjaśnia zmiany położenia międzynarodowego Rzeczypospolitej w XVIII w. | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: konfederacja warszawska, konfederacja sandomierska, Order Orła Białego • podaje lata wydarzeń: 1704–1709 i 1733–1736 – panowanie Stanisława Leszczyńskiego, 1709 r. – bitwa pod Połtawą, 1721 r. – pokój w Nystad, 1736 r. – sejm pacyfikacyjny • wyjaśnia okoliczności elekcji Augusta II Mocnego • opisuje przebieg wojny północnej • wymienia przyczyny i przejawy kryzysu państwa polskiego w czasach saskich | <ul style="list-style-type: none"> • analizuje politykę wewnętrzną i zewnętrzną Wettinów • szczegółowo omawia znaczenie oraz skutki wojny północnej • przy pomocy mapy wyjaśnia zmiany położenia międzynarodowego Rzeczypospolitej w XVIII w. na tle sytuacji międzynarodowej • analizuje politykę wewnętrzną i zewnętrzną Wettinów | <ul style="list-style-type: none"> • dokonuje samodzielnej oceny znaczenia i następstw rządów Wettinów w Rzeczypospolitej • charakteryzuje przyczyny wzrostu nietolerancji religijnej w Polsce |

| | | | | | | |
|----------------------------------|--|---|---|---|---|--|
| 4. Ostatni król elekcyjny | <ul style="list-style-type: none"> • elekcja Stanisława Augusta Poniatowskiego • początek rządów Stanisława Augusta Poniatowskiego • konfederacja barska • pierwszy rozbiór Rzeczypospolitej | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: konfederacja barska, sejm rozbiorowy • podaje rok pierwszego rozbioru Polski – 1772 r. • wymienia przyczyny i skutki pierwszego rozbioru | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Familia, Rada Nieustająca • podaje rok koronacji Stanisława Augusta Poniatowskiego – 1764 r. • omawia okoliczności elekcji Stanisława Augusta Poniatowskiego • przedstawia rolę postaci: Tadeusza Rejtana, Mikołaja Repnina • wskazuje na mapie zmiany terytorialne po pierwszym rozbiórze Polski • wymienia przyczyny i skutki pierwszego rozbioru | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: konfederacja słucka, toruńska, radomska, prawa kardynalne, ryngraf, innowierca • podaje rok zawiązania konfederacji barskiej – 1768 r. • omawia reformy sejmiku konwokacyjnego | <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia rolę postaci: Maurycego Beniowskiego, Kajetana Sołtyka, Józefa Andrzeja Załuskiego, Wacława Rzewuskiego, Józefa Pułaskiego, Michała Krasińskiego oraz ocenia ich wpływ na dzieje Polski | <ul style="list-style-type: none"> • samodzielnie ocenia działalność króla w latach 1764–1772 |
| 5. Oświecenie w Rzeczypospolitej | <ul style="list-style-type: none"> • ożywienie gospodarcze i kulturalne • początki oświecenia • rozwój szkolnictwa • literatura i sztuka | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Szkoła Rycerska, Komisja Edukacji Narodowej • przedstawia dokonania postaci: Stanisława Staszica, Hugona Kołłątaja | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Collegium Nobilium, Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych, oświecenie stanisławowskie • przedstawia dokonania postaci: Stanisława Konarskiego, Stanisława Leszczyńskiego, Ignacego Krasickiego, | <ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1740 r. – utworzenie Collegium Nobilium, 1747 r. – otwarcie Biblioteki Załuskich • poprawnie posługuje się terminami: Biblioteka Załuskich, Operalnia • ocenia wkład Stanisława Augusta w rozwój polskiego oświecenia | <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Antoniego Tyzenhousa, Andrzeja Zamoyskiego, Adama Naruszewicza, Wojciecha Bogusławskiego, Franciszka Zabłockiego, Juliana Ursyna | <ul style="list-style-type: none"> • w oparciu o mapę szeroko charakteryzuje i porównuje rozwój oświaty i gospodarki na ziemiach polskich • wymienia przykłady sztuki klasycyzmu z uwzględnieniem własnego regionu |

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|--|---|
| | | | <p>Bernarda Bellotta zwanego Canalettem, Dominika Merliniego</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1765 r. – utworzenie Szkoły Rycerskiej, 1773 r. – powołanie Komisji Edukacji Narodowej • charakteryzuje projekty reform ustrojowych Stanisława Konarskiego i Stanisława Leszczyńskiego • dostrzega przejawy ożywienia w gospodarce i kulturze czasów saskich | | <p>Niemcewicz, Marcella Bacciarellego</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia reformy w szkolnictwie w Rzeczypospolitej w XVIII w. | |
| Rozdział II: Czas wielkich zmian | | | | | | |
| 1. Powstanie Stanów Zjednoczonych | <ul style="list-style-type: none"> • Anglicy w Ameryce Północnej • przyczyny konfliktu • wojna o niepodległość • Polacy w walce o niepodległość USA • budowa nowego państwa – Stanów Zjednoczonych Ameryki | <ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 4 lipca 1776 r. – ogłoszenie niepodległości Stanów Zjednoczonych Ameryki, 17 września 1787 r. – uchwalenie konstytucji Stanów Zjednoczonych • poprawnie posługuje się terminami: ustawa stemplowa, | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: ustawa stemplowa, „bostońskie picie herbaty”, Kongres Kontynentalny, stany • przedstawia dokonania postaci: Jerzego Waszyngtona, Tadeusza Kościuszki, Kazimierza Pułaskiego • uzasadnia oświeceniowy charakter Deklaracji niepodległości Stanów Zjednoczonych | <ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1777 r. – bitwa pod Saratogą, 1781 r. – bitwa pod Yorktown, 1783 r. – zawarcie pokoju w Paryżu • przedstawia dokonania postaci: Thomasa Jeffersona, Benjamina Franklina i Johna Adamsa | <ul style="list-style-type: none"> • analizuje sytuację kolonii angielskich w Ameryce Północnej w XVIII w. • charakteryzuje przebieg wojny o niepodległość USA • ocenia zasługi Jerzego Waszyngtona dla uzyskania niepodległości Stanów Zjednoczonych | <ul style="list-style-type: none"> • omawia konsekwencje powstania Stanów Zjednoczonych dla sytuacji międzynarodowej |

| | | | | | | |
|------------------------|--|---|---|---|--|---|
| | | <p>„bostońskie picie herbaty”</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia przytoczone w Deklaracji niepodległości niezbywalne prawa przysługujące wszystkim obywatelom • ocenia wkład Polaków w walkę o niepodległość Stanów Zjednoczonych | <ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny i skutki wojny o niepodległość USA • uzasadnia oświeceniowy charakter Deklaracji niepodległości Stanów Zjednoczonych • wyjaśnia zasady funkcjonowania federacji | | <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie miejsca najważniejszych bitew wojny o niepodległość USA | |
| 2. Rewolucja francuska | <ul style="list-style-type: none"> • przyczyny kryzysu we Francji w XVIII w. • społeczeństwo francuskie • wybuch rewolucji • reformy Konstytuanty • Deklaracja praw człowieka i jej idee | <ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1789 r. – wybuch Wielkiej Rewolucji Francuskiej, 1791 r. – uchwalenie konstytucji francuskiej • wymienia główne przyczyny rewolucji • opisuje najważniejsze zasady ideowe rewolucji francuskiej zawarte w Deklaracji praw człowieka i obywatela | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Zgromadzenie Narodowe, Stany Generalne, Zgromadzenie Konstytucyjne, Konstytuanta, Deklaracja praw człowieka i obywatela, monarchia konstytucyjna • charakteryzuje problemy społeczne Francji przed wybuchem rewolucji francuskiej • wymienia główne przyczyny rewolucji • opisuje najważniejsze | <ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 14 lipca 1789 r. – zdobycie Bastylji, 21 stycznia 1793 r. – egzekucja Ludwika XVI | <ul style="list-style-type: none"> • wymienia reformy przeprowadzone przez Konstytuantę • ocenia postawę króla Ludwika XVI | <ul style="list-style-type: none"> • szeroko omawia wpływ idei oświecenia na treść Deklaracji praw człowieka i obywatela • porównuje treść Deklaracji praw człowieka i obywatela z Deklaracją niepodległości Stanów Zjednoczonych |

| | | | | | | |
|------------------------|--|---|--|---|---|---|
| | | | zasady ideowe rewolucji francuskiej zawarte w Deklaracji praw człowieka i obywatela | | | |
| 3. Republika francuska | <ul style="list-style-type: none"> • obalenie monarchii • Konwent Narodowy • ogłoszenie Francji republiką • terror rewolucyjny • przewrót thermidoriański | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: żyrondyści, jakobini, gilotyna | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Konwent Narodowy, Trybunał Rewolucyjny, • wymienia i ocenia skutki Wielkiej Rewolucji Francuskiej • wskazuje charakterystyczne cechy dyktatury jakobińskiej | <ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 20 września 1792 r. – bitwa pod Valmy, 27 lipca 1794 r. (9 thermidora roku II) – przewrót thermidoriański • poprawnie posługuje się terminami: rojaliści, przewrót thermidoriański | <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Jeana-Paula Marata, Georges’a Dantona, Jacques’a Pierre’a Brissota • charakteryzuje ugrupowania polityczne Konwentu Narodowego • omawia etapy rewolucji francuskiej • wskazuje na mapie tereny przyłączone do Francji w okresie republiki oraz obszary objęte działaniami kontrewolucyjnymi | <ul style="list-style-type: none"> • ocenia wpływ rewolucji francuskiej na dzieje Europy |
| 4. Sejm Wielki | <ul style="list-style-type: none"> • początek obrad Sejmu Wielkiego • stronnictwa Sejmu Czteroletniego • reformy Sejmu Wielkiego • wojna w obronie | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Sejm Wielki, konfederacja targowicka, drugi rozbiór Polski • podaje lata wydarzeń: 1791 r. – uchwalenie | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: ustawa o sejmikach, ustawa o miastach królewskich • podaje lata wydarzeń: 1788–1792 – obrady Sejmu Wielkiego | <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Jana Dekerta, księcia Józefa Poniatowskiego, Tadeusza Kościuszki • charakteryzuje stronnictwa Sejmu Wielkiego • określa przyczyny i | <ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie reform Sejmu Czteroletniego • wymienia najważniejsze bitwy wojny w obronie Konstytucji 3 maja: pod Dubienką i Zieleńcami | <ul style="list-style-type: none"> • omawia rolę tradycji związanej z Orderem Virtuti Militari • wskazuje elementy ideologii oświecenia, które znalazły swoje odbicie w |

| | | | | | | |
|-----------------------------------|--|---|--|---|--|---|
| | <p>Konstytucji 3 maja</p> <ul style="list-style-type: none"> • drugi rozbiór Polski | <p>Konstytucji 3 maja, 1793 r. – drugi rozbiór Polski</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia reformy Sejmu Wielkiego • omawia postanowienia Konstytucji 3 maja | <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Stanisława Małachowskiego, Stanisława Augusta Poniatowskiego, Hugona Kołłątaja • wyjaśnia okoliczności zawiązania konfederacji targowickiej i ocenia jej następstwa • wskazuje na mapie zmiany terytorialne po drugim rozbiórze Rzeczypospolitej | <p>skutki wojny z Rosją z 1792 r.</p> | <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie Targowicę, Zieleńce i Dubienkę | <p>Konstytucji 3 maja</p> |
| <p>5. Upadek Rzeczypospolitej</p> | <ul style="list-style-type: none"> • wybuch powstania kościuszkowskiego • pierwsze sukcesy powstańców • Uniwersał połaniecki • upadek powstania kościuszkowskiego • trzeci rozbiór Polski | <ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 24 marca 1794 r. – wybuch powstania kościuszkowskiego, 1795 r. – trzeci rozbiór Rzeczypospolitej • poprawnie posługuje się terminami: naczelnik, insurekcja, • wymienia cele i następstwa powstania kościuszkowskiego | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminem <i>Uniwersał połaniecki</i> • przedstawia dokonania postaci: Tadeusza Kościuszki, Jana Kilińskiego i Jakuba Jasińskiego • wskazuje na mapie zmiany terytorialne po trzecim rozbiórze • rozróżnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku Rzeczypospolitej | <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia przebieg powstania kościuszkowskiego • wymienia przyczyny klęski insurekcji kościuszkowskiej | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia rolę wydania przez Tadeusza Kościuskę Uniwersału połanieckiego • omawia wpływ bitew pod Raclawicami, Szczekocinami i Maciejowicami dla przebiegu powstania kościuszkowskiego | <ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie wewnętrznych i zewnętrznych przyczyn upadku Rzeczypospolitej |

| | | | | | | |
|--|---|---|---|--|--|--|
| 6. Pierwsze konstytucje | <ul style="list-style-type: none"> • znaczenie terminu <i>konstytucja</i> • konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej • Konstytucja 3 maja • konstytucja francuska | <ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 1787 r. – uchwalenie konstytucji USA, 1791 r. – Konstytucja 3 maja, 3 września 1791 r. – konstytucja francuska • poprawnie posługuje się terminami: konstytucja, ustawa zasadnicza, monarchia konstytucyjna • omawia postanowienia Konstytucji 3 maja | <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Karola Ludwika Monteskiusza, Benjamina Franklina • wymienia główne instytucje ustrojowe Stanów Zjednoczonych • wyjaśnia, w jaki sposób konstytucja amerykańska realizowała w praktyce zasadę trójpodziału władzy • określa prawa, które gwarantowała obywatelom konstytucja francuska | <ul style="list-style-type: none"> • wymienia Hugona Kołłątaja i Scypiona Piatollego jako głównych autorów tekstu Konstytucji 3 maja | <ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia oświeceniowy charakter konstytucji amerykańskiej, francuskiej i Konstytucji 3 maja • ocenia znaczenie Konstytucji 3 maja dla dziejów Polski | |
| Rozdział III: Europa od Napoleona do Wiosny Ludów | | | | | | |
| 1. Od konsulatu do cesarstwa | <ul style="list-style-type: none"> • przejęcie władzy przez Napoleona • system napoleoński • ekspansja napoleońskiej Francji • armia napoleońska • wojna z Rosją | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: zamach stanu, konsul, Kodeks Napoleona, konkordat • przedstawia dokonania Napoleona Bonapartego | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: pierwszy konsul, departament, blokada kontynentalna, hegemonia, Związek Reński • podaje lata wydarzeń: 1799 r. – zamach 18 brumaire'a, 1804 r. – koronacja cesarska Napoleona Bonapartego, 1805 r. – bitwa pod Austerlitz, 1812 r. – wyprawa na Moskwę, 1813 r. – bitwa pod Lipskiem | <ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1806 r. – bitwy pod Jeną i Auerstedt, 1807 r. – bitwy pod Iławą Pruską i Frydlandem • opisuje przebieg wojen napoleońskich do 1813 r. • wymienia skutki wyprawy Wielkiej Armii na Rosję • wskazuje na mapie trasę wyprawy Napoleona na Moskwę | <ul style="list-style-type: none"> • omawia zmiany, jakie zostały wprowadzone na mocy Kodeksu Napoleona • lokalizuje na mapie terytoria przyłączone do Francji przed 1812 r. • charakteryzuje sytuację międzynarodową Francji w epoce napoleońskiej | <ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie epoki napoleońskiej w dziejach Europy |

| | | | | | | |
|-----------------------------------|--|---|---|---|--|--|
| | | | <ul style="list-style-type: none"> • opisuje zmiany w Europie w okresie napoleońskim w zakresie stosunków społeczno-gospodarczych i politycznych | | | |
| 2. Legiony i Księstwo Warszawskie | <ul style="list-style-type: none"> • Polacy na emigracji • Legiony Polskie we Włoszech • utworzenie Księstwa Warszawskiego i jego ustrój • edukacja i gospodarka w Księstwie Warszawskim • wojna z Austrią • upadek Księstwa Warszawskiego | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia okoliczności utworzenia Legionów Polskich i Księstwa Warszawskiego • wskazuje na mapie Księstwo Warszawskie, Raszyn | <ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1797 r. – powstanie Legionów Polskich we Włoszech, 1807 r. – utworzenie Księstwa Warszawskiego, 1815 r. – likwidacja Księstwa Warszawskiego • przedstawia dokonania postaci: Jana Henryka Dąbrowskiego, Józefa Wybickiego, księcia Józefa Poniatowskiego • opisuje ustrój i terytorium Księstwa Warszawskiego • ocenia politykę Napoleona wobec sprawy polskiej oraz postawę Polaków wobec Napoleona | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Legia Naddunajska, dekret grudniowy • przedstawia dokonania postaci: Fryderyka Augusta I, Karola Kniaziewicza | <ul style="list-style-type: none"> • omawia udział Polaków w bitwach na Półwyspie Iberyjskim • opisuje uzbrojenie armii Księstwa Warszawskiego | <ul style="list-style-type: none"> • samodzielnie i szeroko ocenia oraz uzasadnia znaczenie epoki napoleońskiej dla Polaków |
| 3. Kongres wiedeński | <ul style="list-style-type: none"> • zwołanie kongresu w Wiedniu • sto dni Napoleona • postanowienia | <ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1814 r. – zwołanie kongresu w Wiedniu, 1815 r. – bitwa pod Waterloo | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: „tańczący kongres”, Związek Niemiecki • przedstawia zasady i postanowienia | <ul style="list-style-type: none"> • podaje rok śmierci Napoleona Bonapartego – 1821 r. • poprawnie posługuje się terminami: 100 dni Napoleona, system | <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Aleksandra I, Fryderyka Wilhelma III, Roberta Stewarta | <ul style="list-style-type: none"> • ocenia, jakie konsekwencje dla Europy przyniosły postanowienia kongresu |

| | | | | | | |
|--|--|---|--|--|--|---|
| | <p>kongresu wiedeńskiego • zmiany terytorialne w Europie wynikające z obrad kongresu w Wiedniu</p> <ul style="list-style-type: none"> • zasady restauracji, legitymizmu i równowagi | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: restauracja, równowaga europejska, legitymizm • wskazuje na mapie Królestwo Polskie, Wielkie Księstwo Poznańskie i Rzeczpospolitą Krakowską | <p>kongresu wiedeńskiego</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia decyzje kongresu w sprawie polskiej | <p>Metternicha</p> | <p>Castlereagha, Klemensa von Metternicha, Charlesa Talleyranda</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie Europy zmiany terytorialne wprowadzone w 1815 r. | |
| <p>4. Europa po kongresie wiedeńskim</p> | <ul style="list-style-type: none"> • zawarcie Świątego Przymierza i jego skutki • próby obalenia ładu wiedeńskiego • powstanie dekabrystów • rewolucja lipcowa we Francji • walki o niepodległość w Grecji i Belgii | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Świąte Przymierze, karbonariusze, dekabryści • wyjaśnia cel i skutki zawarcia Świątego Przymierza | <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie: imperium osmańskie, Grecję, Królestwo Niderlandów, Belgię, Francję, Rosję, Piemont, Królestwo Obojga Sycylii, Państwo Kościelne | <ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1815 r. – zawarcie Świątego Przymierza, 1825 r. – powstanie dekabrystów, 1830 r. – rewolucja lipcowa we Francji, 1821–1829 – powstanie greckie | <ul style="list-style-type: none"> • opisuje przebieg wydarzeń w Rosji, Francji, Belgii, Grecji i we Włoszech | <ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny oraz skutki rewolucji i powstań, które wybuchły w Europie po kongresie wiedeńskim |
| <p>5. Rewolucja przemysłowa</p> | <ul style="list-style-type: none"> • przyczyny rewolucji przemysłowej • rozkwit przemysłu w XIX w. • rozwój transportu • skutki rewolucji przemysłowej | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: rewolucja agrarna, rewolucja przemysłowa • określa przyczyny i charakterystyczne cechy rewolucji przemysłowej | <ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1769 r. – opatentowanie maszyny parowej, 1837 r. – opatentowanie silnika elektrycznego • poprawnie posługuje się terminami: fabryka, industrializacja, urbanizacja, | <ul style="list-style-type: none"> • porównuje stopień rozwoju przemysłowego poszczególnych państw • wskazuje na mapie najbardziej uprzemysłowione regiony Europy | <ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie wynalazków rewolucji przemysłowej dla rozwoju cywilizacji | <ul style="list-style-type: none"> • opisuje zmiany w poziomie życia różnych grup społecznych w XIX w. na podstawie źródeł pisanych, ikonograficznych i statystycznych |

| | | | | | | |
|----------------------------|---|--|--|--|--|--|
| | | | <p>metropolia, kapitaści, proletariat</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Roberta Fultona, George'a Stephensona, Michaela Faradaya • prezentuje przykłady pozytywnych i negatywnych skutków procesu uprzemysłowienia, w tym dla środowiska naturalnego | | | |
| 6. Nowe ideologie | <ul style="list-style-type: none"> • powstanie i rozwój liberalizmu • konserwatyzm • rozwój idei narodowych w pierwszej połowie XIX w. • początki ruchu robotniczego • socjalizm i komunizm w pierwszej połowie XIX w. | <ul style="list-style-type: none"> • podaje rok wydania „Manifestu komunistycznego” – 1848 r. • poprawnie posługuje się terminami: strajk, konserwatyzm, liberalizm, socjalizm | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: socjalizm utopijny, socjalizm naukowy, komunizm • przedstawia okoliczności powstania ruchu robotniczego • wyjaśnia główne założenia liberalizmu, socjalizmu oraz idei narodowych w Europie w pierwszej połowie XIX w. | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia założenia czartyzmu | <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Alexisa de Tocqueville'a, Adama Smitha, Edmunda Burke'a, Giuseppe Mazziniego, Claude'a de Saint-Simona, Charles'a Fouriera, Roberta Owena, Karola Marksa, Fryderyka Engelsa | <ul style="list-style-type: none"> • wymienia skutki powstania nowych ideologii |
| 7. Europa w połowie XIX w. | <ul style="list-style-type: none"> • przyczyny Wiosny Ludów • rewolucja lutowa we Francji • Prusy i kraje niemieckie w | <ul style="list-style-type: none"> • podaje rok rozpoczęcia Wiosny Ludów – 1848 r. • wyjaśnia znaczenie Wiosny Ludów i wskazuje jej zasięg | <ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wojny krymskiej: 1853–1856 • poprawnie posługuje się terminami: rewolucja lutowa, parlament frankfurcki, | <ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny, przebieg i skutki wydarzeń Wiosny Ludów we Francji, w Niemczech, w monarchii austriackiej, | <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Ludwika Napoleona Bonapartego, Fryderyka | <ul style="list-style-type: none"> • ocenia wpływ i znaczenie Wiosny Ludów na dzieje Europy drugiej połowy XIX w. |

| | | | | | | |
|--|---|---|---|--|---|--|
| | okresie Wiosny Ludów • rewolucja w Wiedniu • powstanie węgierskie • Wiosna Ludów we Włoszech • wojna krymska i jej skutki | | wojna krymska • omawia przyczyny i skutki wojny krymskiej • wskazuje na mapie miejsca walk toczonych podczas wojny krymskiej | we Włoszech • lokalizuje na mapie państwa, w których doszło do powstań i rewolucji, a także obszary, gdzie miały miejsce wystąpienia narodowowyzwoleńcze | Wilhelma IV, Franciszka Józefa I, Józefa Bema, Lajosa Kossutha, Giuseppe Mazziniego | |
| Rozdział IV: Ziemie polskie po kongresie wiedeńskim | | | | | | |
| 1. Ziemie polskie po kongresie wiedeńskim | • podział ziem polskich w 1815 r. • ustrój Królestwa Polskiego • rozwój gospodarczy Kongresówki • sytuacja na ziemiach polskich pod zaborem pruskim i austriackim • kultura i oświata na ziemiach polskich w latach 1815–1830 | • podaje rok powstania Królestwa Polskiego – 1815 r. • poprawnie posługuje się terminami: ziemie zabrane, Królestwo Kongresowe, Wielkie Księstwo Poznańskie, Wolne Miasto Kraków | • podaje lata wydarzeń: 1816 r.– założenie Uniwersytetu Warszawskiego, 1828 r. – utworzenie Banku Polskiego • poprawnie posługuje się terminami: Rada Stanu, Zagłębie Dąbrowskie, Zagłębie Staropolskie, uwłaszczenie, romantyzm • wskazuje na mapie nowy układ granic państw zaborczych na ziemiach polskich po kongresie wiedeńskim • charakteryzuje ustrój Królestwa Polskiego • ocenia osiągnięcia Królestwa Polskiego w gospodarce, kulturze | • przedstawia dokonania postaci: księcia Adama Jerzego Czartoryskiego, Józefa Zajączka, Franciszka Ksawerego Druckiego-Lubeckiego, Stanisława Kostki Potockiego, Stanisława Staszica, Tadeusza Czackiego | • charakteryzuje i ocenia politykę zaborców wobec Polaków w latach 1815–1830 | |

| | | | | | | |
|--------------------------|--|---|---|--|--|--|
| | | | i szkolnictwie | | | |
| 2. Powstanie listopadowe | <ul style="list-style-type: none"> • opozycja w Królestwie Polskim • wybuch powstania • negocjacje z carem i detronizacja • wojna polsko-rosyjska • przebieg powstania w Królestwie i poza nim • przywódcy powstania | <ul style="list-style-type: none"> • podaje datę nocy listopadowej – 29/30 listopada 1830 r. | <ul style="list-style-type: none"> • podaje datę detronizacji cara – 25 stycznia 1831 r. • przedstawia dokonania postaci: Waleriana Łukasińskiego, Wincentego i Bonawentury Niemojowskich, Piotra Wysockiego, Józefa Chłopickiego, Adama Czartoryskiego, Mikołaja I, Emilii Plater • wymienia przyczyny wybuchu powstania listopadowego • wskazuje na mapie miejsca walk i zasięg powstania listopadowego | <ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 25 lutego 1831 r. – bitwa pod Grochowem, 26 maja 1831 r. – bitwa pod Ostrołęką, 8 września 1831 r. – kapitulacja Warszawy • przedstawia dokonania postaci: Iwana Dybicza, Iwana Paskiewicza, Ignacego Prądzyńskiego, Macieja Rybińskiego, Jana Skrzyneckiego, Jana Krukowieckiego | <ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny klęski powstania listopadowego i ocenia jego znaczenie dla Polaków • charakteryzuje działalność Rządu Narodowego w okresie powstania listopadowego | <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia międzynarodowe tło wybuchu powstania listopadowego |

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|--|--|
| <p>3. Polacy po powstaniu listopadowym</p> | <ul style="list-style-type: none"> • skutki powstania listopadowego • Wielka Emigracja • działalność spiskowa w kraju • początki pracy organicznej | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Wielka Emigracja, emisariusze, rusyfikacja • przedstawia dokonania postaci: Juliusza Słowackiego, Adama Mickiewicza | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Statut organiczny, noc paskiewiczowska, Komitet Narodowy Polski • przedstawia dokonania postaci: Joachima Lelewela, Adama Jerzego Czartoryskiego, Tadeusza Krępowieckiego • wymienia bezpośrednio i długofalowe skutki powstania listopadowego • wskazuje na mapie państwa europejskie, do których udawali się Polacy po upadku powstania listopadowego • przedstawia początki pracy organicznej na ziemiach polskich, wymienia główne założenia oraz najwybitniejszych przedstawicieli tego nurtu | <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Krzysztofa Mrongowiusza, Józefa Lompy, Franza von Stadiona • omawia wydarzenia Wiosny Ludów na ziemiach polskich na tle wydarzeń europejskich • wyjaśnia znaczenie rozwoju ukraińskiego ruchu narodowego w Galicji • ocenia znaczenie działalności Polaków dla wydarzeń Wiosny Ludów w Europie • wymienia przyczyny wybuchu oraz omawia przebieg powstań krakowskiego i wielkopolskiego • porównuje cele i znaczenie powstania krakowskiego i powstania wielkopolskiego | | |
| <p>4. Wiosna Ludów na ziemiach polskich</p> | <ul style="list-style-type: none"> • powstanie krakowskie • rabacja | <ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1846 r. – powstanie | <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Edwarda | <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Krzysztofa Mrongowiusza, Józefa | <ul style="list-style-type: none"> • omawia wydarzenia Wiosny Ludów na ziemiach | <ul style="list-style-type: none"> • porównuje cele i znaczenie powstania |

| | | | | | | |
|---|---|---|--|--|---|--|
| | galicyjska <ul style="list-style-type: none"> • Wiosna Ludów w Wielkopolsce • Wiosna Ludów w Galicji • rozwój ukraińskiego ruchu narodowego • udział Polaków w europejskiej Wiośnie Ludów | krakowskie, 1848 r. – wybuch Wiosny Ludów <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: serwituty, powstanie wielkopolskie, rabacja • ocenia postawy Polaków w czasie Wiosny Ludów • wskazuje na mapie tereny objęte rabacją galicyjską i powstaniem wielkopolskim | Dembowskiego, Jana Tyssowskiego, Ludwika Mierosławskiego <ul style="list-style-type: none"> • prezentuje przyczyny i skutki rabacji galicyjskiej • omawia działania podejmowane podczas Wiosny Ludów na ziemiach polskich | Lompy, Franza von Stadiona <ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny wybuchu oraz omawia przebieg powstań krakowskiego i wielkopolskiego • porównuje cele i znaczenie powstania krakowskiego i wielkopolskiego • charakteryzuje poczynania zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej w okresie Wiosny Ludów | polskich na tle wydarzeń europejskich <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie rozwoju ukraińskiego ruchu narodowego w Galicji • ocenia znaczenie działalności Polaków dla wydarzeń Wiosny Ludów w Europie | krakowskiego i powstania wielkopolskiego |
| Rozdział V: Świat w drugiej połowie XIX w. | | | | | | |
| 1. Zjednoczenie Włoch | <ul style="list-style-type: none"> • wzrost znaczenia Piemontu i przyczyny zjednoczenia Włoch • dwie koncepcje zjednoczenia • wojna z Austrią • zjednoczenie kraju i powstanie Królestwa Włoskiego • dążenia kolonizatorskie | <ul style="list-style-type: none"> • podaje rok powstania Królestwa Włoskiego – 1861 r. • omawia stosunek Francji i Austrii do procesu zjednoczenia Włoch • przedstawia dokonania: Camilla Cavoura | <ul style="list-style-type: none"> • podaje rok ogłoszenia Rzymu stolicą Włoch – 1871 r. • poprawnie posługuje się terminem <i>risorgimento</i> • wskazuje na mapie trasę, którą przebył Garibaldi podczas wyprawy „tysiąca czerwonych koszul” w 1860 r. oraz tereny przyłączone do Królestwa Sardynii w 1859 r. • przedstawia dokonania | <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia sytuację międzynarodową państw włoskich w połowie XIX w. • wymienia wydarzenia polityczne w Europie, które wpłynęły na zjednoczenie Włoch • omawia przebieg i wyróżnia kolejne etapy procesu zjednoczenia Włoch | <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje zjednoczenie Włoch w kontekście porównania tego wydarzenia z ruchami zjednoczeniowymi w innych częściach Europy • ocenia znaczenie zjednoczenia Włoch dla rozwoju idei narodowych w Europie | |

| | | | | | | |
|----------------------------------|--|--|---|--|---|--|
| | Włochów | | postaci: Wiktora Emanuela II, Giuseppe Garibaldi | | | |
| 2. Zjednoczenie Niemiec | <ul style="list-style-type: none"> • koncepcje zjednoczenia Niemiec • polityka Prus • wojny Prus z Danią i Austrią • konflikt zbrojny Prus z Francją i utworzenie cesarstwa niemieckiego • Komuna Paryska | <ul style="list-style-type: none"> • podaje rok powstania cesarstwa niemieckiego (II Rzeszy Niemieckiej) – 1871 r. • przedstawia dokonania Ottona von Bismarcka • omawia koncepcje zjednoczenia Niemiec • dostrzega najważniejsze podobieństwa i różnice w procesie zjednoczenia Włoch i Niemiec | <ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1864 r. – wojna Austrii i Prus z Danią, 1867 r. – utworzenie Związku Północnoniemieckiego, przedstawia dokonania Wilhelma I Hohenzollerna • charakteryzuje politykę Prus, zmierzającą do zjednoczenia | <ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny i skutki wojny prusko-francuskiej w latach 1870–1871 • omawia przebieg wydarzeń związanych z Komuną Paryską • wskazuje na mapie obszar Związku Północnoniemieckiego oraz cesarstwa niemieckiego | <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje rolę Jarosława Dąbrowskiego w wydarzeniach rewolucyjnych w Paryżu • porównuje metody polityczne stosowane przez Bismarcka z postawą Cavoura i Garibaldi w okresie jednoczenia Włoch | |
| 3. Stany Zjednoczone w XIX wieku | <ul style="list-style-type: none"> • rozwój Stanów Zjednoczonych w XIX w. • podział na Północ i Południe • przyczyny i przebieg wojny secesyjnej • skutki wojny domowej w Stanach Zjednoczonych | <ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wojny secesyjnej w USA – 1861–1865 • poprawnie posługuje się terminami: Północ, Południe • przedstawia dokonania Abrahama Lincolna | <ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1861–1865 – wojna secesyjna w USA, 1865 r. – zniesienie niewolnictwa w Stanach Zjednoczonych • poprawnie posługuje się terminami: secesja, demokraci, republikanie • przedstawia dokonania Jeffersona Davisa, Roberta Lee | <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia przebieg wojny secesyjnej w USA • wskazuje na mapie miejsca przełomowych bitew wojny secesyjnej | <ul style="list-style-type: none"> • omawia rozwój terytorialny Stanów Zjednoczonych w XIX w. • ocenia znaczenie zniesienia niewolnictwa w Stanach Zjednoczonych • charakteryzuje zjawisko emigracji do USA | |

| | | | | | | |
|-------------------------|--|--|--|--|--|--|
| | | | <ul style="list-style-type: none"> • opisuje przyczyny i skutki wojny secesyjnej w Stanach Zjednoczonych | | | |
| 4. Ekspansja kolonialna | <ul style="list-style-type: none"> • przyczyny ekspansji kolonialnej • kolonizacja Afryki w drugiej połowie XIX i na początku XX w. • polityka kolonialna w Azji w drugiej połowie XIX i na początku XX w. • skutki kolonializmu • konflikty kolonialne | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: kolonializm, protektorat, dominium • wskazuje na mapie największe mocarstwa i ich kolonie | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny ekspansji kolonialnej • wymienia kierunki oraz określa zasięg ekspansji kolonialnej państw europejskich w XIX w. • ocenia pozytywne i negatywne skutki polityki kolonialnej z perspektywy europejskiej oraz z punktu widzenia kolonizowanych społeczności | <ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny, przebieg i skutki najważniejszych konfliktów kolonialnych w XIX w. • wymienia postanowienia konferencji berlińskiej z 1885 r. | <ul style="list-style-type: none"> • ocenia politykę mocarstw kolonialnych wobec podbitych ludów i państw na przykładzie Wielkiej Brytanii | |
| 5. Wiek wynalazków | <ul style="list-style-type: none"> • rozkwit nauk przyrodniczych • rozwój medycyny i higieny • rozwój komunikacji i transportu • życie codzienne w drugiej połowie XIX i na początku XX w. | <ul style="list-style-type: none"> • wymienia najważniejsze odkrycia i wynalazki drugiej połowy XIX w. oraz początku XX w. • określa skutki przewrotu technicznego i postępu cywilizacyjnego, w tym dla środowiska naturalnego | <ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1859 r. – ogłoszenie teorii ewolucji Karola Darwina, 1886 r. – odkrycie fal radiowych, 1903 r. – pierwszy lot samolotem • charakteryzuje dokonania postaci: Karola Darwina, Dmitrija Mendelejewa, Pierre’a Curie i Marii Skłodowskiej-Curie, Ludwika Pasteura, | <ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie budowy Kanału Sueskiego i Kanału Panamskiego dla rozwoju komunikacji | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, jakie czynniki miały wpływ na spadek liczby zachorowań i śmiertelności w XIX w. • wymienia możliwości wykorzystania wynalazków XIX w. w różnych dziedzinach życia oraz wskazuje pozytywne i | |

| | | | | | | |
|------------------------|--|---|---|---|---|--|
| | | | <p>Wilhelma Roentgena, Grahama Bella, Thomasa Alvy Edisona</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia znaczenie rozpowszechnienia nowych środków transportu • wskazuje na mapie Kanał Sueski i Kanał Panamski | | negatywne zastosowania tych odkryć | |
| 6. W stronę demokracji | <ul style="list-style-type: none"> • demokratyzacja życia politycznego • rozwój ruchu robotniczego w drugiej połowie XIX w. • socjaldemokracja • anarchizm • powstanie nowych ideologii pod koniec XIX w. • emancypacja kobiet | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: społeczeństwo industrialne, nacjonalizm, solidaryzm społeczny, emancypacja | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: I Międzynarodówka, II Międzynarodówka, anarchizm, socjaldemokracja, chadecja, sufrażystki • podaje lata wydarzeń: 1848 r. – wprowadzenie powszechnego prawa wyborczego we Francji, 1869 r. – nadanie po raz pierwszy prawa wyborczego kobietom, 1891 r. – ogłoszenie encykliki „Rerum novarum” • przedstawia dokonania postaci: Włodzimierza Lenina, Eduarda Bernsteina, Leona XIII • charakteryzuje przyczyny i następstwa procesu | <ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie rozwoju ruchu robotniczego w XIX w. • omawia działalność ruchów emancypacyjnych | <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia koncepcje ideologów anarchizmu • opisuje założenia syjonizmu | |

| | | | | | | |
|---|---|---|--|---|--|--|
| | | | demokratyzacji życia politycznego | | | |
| 7. Kultura przełomu XIX i XX wieku | <ul style="list-style-type: none"> • literatura i prasa przełomu XIX i XX w. • malarstwo i architektura w drugiej połowie XIX i na początku XX w. • narodziny kultury masowej • upowszechnienie sportu | <ul style="list-style-type: none"> • podaje rok pierwszych nowożytnych igrzysk olimpijskich – 1896 r. • poprawnie posługuje się terminami: realizm, impresjonizm, kultura masowa • omawia nowe zjawiska kulturowe, w tym narodziny kultury masowej oraz przemiany obyczajowe | <ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1874 r. – pierwsza wystawa impresjonistów, 1896 r. – pierwsze nowożytne igrzyska olimpijskie • poprawnie posługuje się terminami: realizm, naturalizm, impresjonizm, historyzm, secesja, kultura masowa • przedstawia dokonania postaci: Claude’a Moneta, Pierre’a de Coubertina | <ul style="list-style-type: none"> • wymienia twórców kultury przełomu XIX i XX w. • przedstawia ich najważniejsze dzieła | <ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie kina dla rozwoju kultury masowej • omawia rolę organizacji nowożytnych igrzysk olimpijskich w rozwoju kultury masowej i przemian obyczajowych | |
| Rozdział VI: Ziemie polskie po Wiośnie Ludów | | | | | | |
| 1. Powstanie styczniowe | <ul style="list-style-type: none"> • zmiany w Rosji po wojnie krymskiej • działalność Czerwonych i Białych • przyczyny wybuchu powstania styczniowego • wybuch i przebieg powstania • upadek powstania | <ul style="list-style-type: none"> • podaje datę wybuchu powstania styczniowego – 22 stycznia 1863 r. • poprawnie posługuje się terminem <i>branka</i> • omawia główne przyczyny powstania styczniowego • wskazuje na mapie zasięg powstania styczniowego | <ul style="list-style-type: none"> • podaje datę wydania dekretu o uwłaszczeniu – 2 marca 1864 r. • poprawnie posługuje się terminami: Czerwoni, Biali, partie, uwłaszczenie • przedstawia dokonania postaci: Jarosława Dąbrowskiego, Aleksandra Wielopolskiego, Romualda Traugutta • omawia przyczyny | <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje działalność Tymczasowego Rządu Narodowego • podaje datę ostatecznego upadku powstania styczniowego – grudzień 1864 r., klęska oddziału księdza Stanisława Brzóska | <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje okres odwilży posewastopolskiej • określa znaczenie dekretu o uwłaszczeniu dla klęski powstania • ocenia wpływ manifestacji patriotycznych z lat 1860–1861 na wybuch powstania styczniowego | |

| | | | | | | |
|---|--|---|---|--|---|--|
| | | | <p>oraz przebieg powstania styczniowego</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie zasięg powstania styczniowego | | | |
| <p>2. Polacy po powstaniu styczniowym</p> | <ul style="list-style-type: none"> • Królestwo Polskie po powstaniu styczniowym • polityka władz pruskich • autonomia galicyjska • Polacy wobec polityki zaborców • rozwój gospodarczy ziem polskich w drugiej połowie XIX w. | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: rusyfikacja, Kraj Przywiślański, germanizacja • wymienia podstawowe skutki powstania styczniowego | <ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1894 r. – utworzenie Hakaty, 1901 r. – strajk we Wrześni • poprawnie posługuje się terminami: rusyfikacja, Kraj Przywiślański, germanizacja, kulturkampf, rugi pruskie, stańczycy, trójjlojalizm • przedstawia dokonania postaci: Michała Drzymały, Hipolita Cegielskiego • rozróżnia bezpośrednie i długofalowe następstwa powstania styczniowego • opisuje metody rusyfikacji oraz germanizacji • charakteryzuje i ocenia zróżnicowane postawy społeczeństwa wobec zaborców • porównuje | <ul style="list-style-type: none"> • porównuje rozwój gospodarczy w trzech zaborach • wyjaśnia przyczyny zacofania gospodarczego w zaborze austriackim | <ul style="list-style-type: none"> • na przykładzie obrazu Jana Matejki „Stańczyk” charakteryzuje idee konserwatystów krakowskich • ocenia politykę zaborców w poszczególnych zaborach wobec rozwoju kultury polskiej | |

| | | | | | | |
|---|---|--|--|---|---|--|
| | | | możliwości prowadzenia działalności społecznej i rozwoju narodowego w trzech zaborach w drugiej połowie XIX w. | | | |
| 3. Partie polityczne na ziemiach polskich | <ul style="list-style-type: none"> • ruch socjalistyczny na ziemiach polskich • narodowa demokracja • rozwój ruchu ludowego • rewolucja 1905 r. na ziemiach polskich i jej skutki | <ul style="list-style-type: none"> • podaje rok rewolucji w Rosji i na ziemiach polskich – 1905 r. • przedstawia dokonania postaci: Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego | <ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1892 r. – powstanie PPS, 1893 r. – powołanie Ligi Narodowej, 1895 r. – utworzenie Stronnictwa Ludowego • przedstawia dokonania postaci: Ludwika Waryńskiego, Ignacego Daszyńskiego, Wincentego Witosa • wymienia partie ruchu socjalistycznego, narodowej demokracji, ruchu ludowego | <ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny oraz przebieg rewolucji 1905–1907 w Królestwie Polskim • wskazuje na mapie ośrodki wystąpień robotniczych w okresie rewolucji 1905–1907 | <ul style="list-style-type: none"> • opisuje rozwój ruchu spółdzielczego na ziemiach polskich • przedstawia dokonania postaci: Stanisława Wojciechowskiego, Bolesława Limanowskiego, Róży Luksemburg, Juliana Marchlewskiego • przedstawia skutki rewolucji z lat 1905–1907 na ziemiach polskich | |
| 4. Kultura polska bez państwa polskiego | <ul style="list-style-type: none"> • kultura narodowa Polaków na przełomie XIX i XX w. • polski pozytywizm • powstanie szkoły krakowskiej i warszawskiej • kultura Młodej Polski | <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: pozytywizm, Młoda Polska • przedstawia dokonania Henryka Sienkiewicza | <ul style="list-style-type: none"> • podaje datę przyznania literackiej Nagrody Nobla dla Henryka Sienkiewicza – 1905 r. • poprawnie posługuje się terminami: szkoła krakowska i warszawska, modernizm | <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje rozwój pozytywizmu na ziemiach polskich • wymienia polskich przedstawicieli pozytywizmu i podaje przykłady ich twórczości | <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje sztukę Młodej Polski – jej reprezentantów i główne dzieła • wyjaśnia rolę historii w kształtowaniu polskiej kultury narodowej | |

| | | | | | | |
|--|---|--|--|---|---|---|
| | | | • porównuje warunki rozwoju kultury narodowej Polaków w trzech zaborach | | | |
| Rozdział VII: I wojna światowa | | | | | | |
| 1. Przyczyny wybuchu I wojny światowej | <ul style="list-style-type: none"> • powstanie nowych mocarstw w drugiej połowie XIX w. • konflikt między europejskimi mocarstwami • wyścig zbrojeń • wojna rosyjsko-japońska • kocioł bałkański | <ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1882 r. – powstanie trójprzymierza, 1907 r. – zawarcie trójporozumienia • poprawnie posługuje się terminami: trójprzymierze, trójporozumienie, kocioł bałkański | <ul style="list-style-type: none"> • podaje rok wybuchu wojny japońsko-rosyjskiej – 1904 r. • poprawnie posługuje się terminami: panslawizm, państwa centralne, <i>entente cordiale</i>, ententa, trójporozumienie • wymienia główne przyczyny narastania konfliktów pomiędzy mocarstwami europejskimi na przełomie XIX i XX w. oraz lokalizuje je na mapie | <ul style="list-style-type: none"> • opisuje przyczyny, przebieg i skutki wojny japońsko-rosyjskiej i wojen bałkańskich | <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje politykę głównych mocarstw światowych przed wybuchem I wojny światowej • ocenia znaczenie wyścigu zbrojeń dla wybuchu konfliktu światowego | |
| 2. Wielka wojna | <ul style="list-style-type: none"> • wybuch I wojny światowej • początek walk na froncie zachodnim • wojna pozycyjna • walki na wschodzie Europy | <ul style="list-style-type: none"> • podaje datę kapitulacji Niemiec – 11 listopada 1918 r. • poprawnie posługuje się terminami: wojna pozycyjna, gazy bojowe • wymienia państwa walczące w wielkiej wojnie po stronie państw centralnych i | <ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 28 czerwca 1914 r. — zamach w Sarajewie, 1916 r. – bitwa pod Verdun, 11 listopada 1918 r. – kapitulacja Niemiec • charakteryzuje specyfikę działań wojennych ze szczególnym uwzględnieniem | <ul style="list-style-type: none"> • wymienia znaczenie użycia nowych środków technicznych w walkach w czasie wielkiej wojny | <ul style="list-style-type: none"> • porównuje działania na froncie zachodnim z walkami na froncie wschodnim • wskazuje na mapie linię frontu na wschodzie i zachodzie pod koniec 1914 r. oraz w momencie zawieszenia broni | <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje zmiany w umundurowaniu wojska w I wojnie światowej |

| | | | | | | |
|----------------------------------|---|--|---|--|--|---|
| | | po stronie ententy | nowych środków technicznych • omawia najważniejsze bitwy lądowe stoczone podczas I wojny światowej | | | |
| 3. Zakończenie I wojny światowej | <ul style="list-style-type: none"> walki na Bałkanach i we Włoszech przewaga ententy kapitulacja Niemiec, koniec walk i podpisanie traktatu wersalskiego skutki I wojny światowej | <ul style="list-style-type: none"> podaje daty wydarzeń: 11 listopada 1918 r. – zakończenie I wojny światowej, 28 czerwca 1919 r. – podpisanie traktatu wersalskiego wymienia skutki wielkiej wojny | <ul style="list-style-type: none"> omawia znaczenie zawieszenia broni na froncie wschodnim, spowodowanego rewolucją w Rosji przedstawia rolę tzw. traktatu brzeskiego dla przebiegu I wojny światowej | <ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie kolonie niemieckie opanowane przez wojska ententy w 1914 r. przedstawia postanowienia traktatu wersalskiego w sprawie Niemiec | <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje walki na Bałkanach w I wojnie światowej wymienia najważniejsze bitwy morskie stoczone podczas I wojny światowej | <ul style="list-style-type: none"> ocenia wpływ i znaczenie wielkiej wojny dla Europy i świata |
| 4. Rewolucje w Rosji | <ul style="list-style-type: none"> rewolucja lutowa okres dwuwładzy w Rosji stronnictwa polityczne w Rosji przewrót bolszewicki wojna domowa w Rosji skutki rewolucji | <ul style="list-style-type: none"> podaje datę przewrotu bolszewickiego – listopad 1917 r. poprawnie posługuje się terminem bolszewicy przedstawia rolę postaci: Mikołaja II, Włodzimierza Lenina | <ul style="list-style-type: none"> podaje daty wydarzeń: 15 marca 1917 r. – abdykacja cara Mikołaja II, 1922 r. – utworzenie ZSRR poprawnie posługuje się terminami: dwuwładza, bolszewicy, tezy kwietniowe wyjaśnia polityczne i społeczno-gospodarcze przyczyny wybuchu rewolucji w Rosji w 1917 r. omawia okoliczności przejęcia przez | <ul style="list-style-type: none"> podaje daty wydarzeń: styczeń 1918 r. – rozwiązanie Zgromadzenia Konstytucyjnego w Rosji, lipiec 1918 r. – utworzenie RFSRR poprawnie posługuje się terminami: eserowcy, mienszewicy, kadeci, Armia Czerwona, Biali | <ul style="list-style-type: none"> przedstawia rolę postaci: Aleksandra Kiereńskiego, Iwa Trockiego, Feliksa Dzierżyńskiego charakteryzuje działalność Rządu Tymczasowego, kierowanego przez Aleksandra Kiereńskiego wyjaśnia rolę Niemiec we wzmocnieniu ugrupowania bolszewików w Rosji | <ul style="list-style-type: none"> omawia losy rodziny carskiej po przewrocie bolszewickim szczegółowo omawia reakcję państw europejskich na wydarzenia w Rosji oraz wpływ rewolucji na sytuację polityczną w Europie |

| | | | | | | |
|--|---|---|---|---|---|--|
| | | | <p>bolszewików władzy w Rosji</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje bezpośrednie następstwa rewolucji lutowej i październikowej dla Rosji oraz Europy • ogólnie charakteryzuje reakcję Europy na wydarzenia w Rosji | | | |
| <p>5. Polacy w walce o niepodległość</p> | <ul style="list-style-type: none"> • polskie orientacje polityczne • organizacje niepodległościowe • Legiony Polskie • formacje polskie u boku Rosji • działalność Polskiej Organizacji Wojskowej • wojsko polskie we Francji | <ul style="list-style-type: none"> • podaje rok utworzenia Legionów Polskich – 1914 r. • przedstawia dokonania postaci: Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego • poprawnie posługuje się terminami: orientacja prorosyjska, orientacja proaustriacka | <ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1908 r. – powołanie Związku Walki Czynnej, 1917 r. – powstanie Błękitnej Armii we Francji • poprawnie posługuje się terminami: Kompania Kadrowa, kryzys przysięgowy • charakteryzuje stosunek państw zaborczych do sprawy utworzenia armii polskiej • opisuje poglądy zwolenników różnych polskich orientacji politycznych • ocenia wysiłek zbrojny Polaków | <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie rejon walk Legionów Polskich • przedstawia dokonania postaci: Józefa Hallera, Józefa Dowbora-Muśnickiego | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie uznania przez Francję i Wielką Brytanię Komitetu Narodowego Polskiego za reprezentację narodu • omawia cele i działalność Związku Walki Czynnej, Związku Strzeleckiego, Towarzystwa „Strzelec”, Polskich Drużyn Strzeleckich, Drużyn Podhalańskich, Drużyn Bartoszewych, Naczelnego Komitetu Narodowego, Polskiej Organizacji Wojskowej | |

| | | | | | | |
|---|--|--|---|---|---|--|
| 6. Sprawa polska w czasie I wojny światowej | <ul style="list-style-type: none"> • państwa zaborcze a sprawa polska • Akt 5 listopada • sprawa polska w polityce ententy • Polacy na konferencji paryskiej | <ul style="list-style-type: none"> • podaje datę manifestu dwóch cesarzy – 5 listopada 1916 r. • przedstawia dokonania Józefa Piłsudskiego • charakteryzuje stosunek państw zaborczych do sprawy polskiej | <ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 8 stycznia 1918 r. – orędzie prezydenta Thomasa Woodrowa Wilsona, 28 czerwca 1919 r. – traktat wersalski • poprawnie posługuje się terminami: Tymczasowa Rada Stanu, Rada Regencyjna, Akt 5 listopada • przedstawia dokonania postaci: Ignacego Paderewskiego, Romana Dmowskiego, Józefa Piłsudskiego | <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia stosunek państw ententy do sprawy polskiej • wymienia postanowienia traktatu wersalskiego w sprawie polskiej | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia międzynarodowe uwarunkowania sprawy polskiej • wskazuje na przełomowe znaczenie dla sprawy polskiej orędzia prezydenta USA Thomasa Woodrowa Wilsona | |
|---|--|--|---|---|---|--|

Matematyka

K - konieczny ocena dopuszczająca (2), P - podstawowy ocena dostateczna (3), R - rozszerzający ocena dobra (4), D - dopełniający ocena bardzo dobra (5)
W - wykraczający ocena celująca (6)

| TEMATY | CELE PODSTAWOWE | CELE PONADPODSTAWOWE |
|---|---|---|
| DZIAŁ 1. LICZBY I WYRAŻENIA ALGEBRAICZNE | | |
| Różne sposoby zapisywania liczb. | zna pojęcie liczby naturalnej, całkowitej, wymiernej, niewymiernej, rzeczywistej (K), zna sposób zaokrąglania liczb (K), pojęcie notacji wykładniczej (P), pojęcie potęgi o wykładniku: naturalnym (K), całkowitym ujemnym (P), pojęcie pierwiastka arytmetycznego II stopnia z liczby nieujemnej i III | liczbowej, zaznaczyć liczbę na osi liczbowej (R) obliczyć potęgę o wykładniku całkowitym ujemnym (R) zapisać liczbę w notacji wykładniczej (R) umie oszacować wartość wyrażenia zawierającego pierwiastki (P-R) porównać liczby przedstawione na różne sposoby (R-D) umie rozwiązać zadanie |

| | | |
|-------------------------------|---|--|
| | <p>stopnia z dowolnej liczby (K) rozumie różnicę pomiędzy rozwinięciem dziesiętnym liczby wymiernej i niewymiernej (P) i potrzebę zaokrąglania liczb (K), potrzebę stosowania notacji wykładniczej w praktyce (P) umie podać rozwinięcie dziesiętne ułamka zwykłego (K-P), obliczyć potęgę o wykładniku: naturalnym(K), całkowitym ujemnym (P), zapisać liczbę w notacji wykładniczej (P), obliczyć pierwiastek arytmetyczny II stopnia z liczby nieujemnej i III stopnia z dowolnej liczby (K) oszacować wartość wyrażenia zawierającego pierwiastki (P-R), porównać liczby przedstawione w różny sposób (K-P)</p> | <p>tekstowe dotyczące różnych sposobów zapisywania liczb (R-D)</p> |
| Działania na liczbach | <p>zna kolejność wykonywania działań (K) zna wzory dotyczące potęgowanie i pierwiastkowania (K) umie wykonać działania łączne na liczbach (KP), wyłączyć czynnik przed znak pierwiastka (P) rozwiązać zadanie tekstowe związane z działaniami na liczbach (P) usunąć niewymierność z mianownika korzystając z własności pierwiastków (P)</p> | <p>umie obliczać wartości wyrażeń arytmetycznych zawierających większą liczbę działań (R-D), wyłączyć czynnik przed znak pierwiastka (R), włączyć czynnik pod znak pierwiastka (R-D), dokonać porównań, szacując w zadaniach tekstowych (R-D) umie usunąć niewymierność z mianownika korzystając z własności pierwiastków (R), rozwiązać zadanie tekstowe związane z działaniami na liczbach (R-D)</p> |
| Obliczenia procentowe. | <p>zna pojęcie procentu (K), rozumie potrzebę stosowania procentów w życiu codziennym (K), umie zamienić procent na ułamek i odwrotnie (K-P), umie obliczyć procent danej liczby (K-P), odczytać diagram procentowy (K-P) rozwiązać zadanie związane z procentami (P), przedstawić dane w postaci diagramu (P), obliczyć liczbę na podstawie danego procentu (P), obliczyć jakim procentem jednej liczby jest druga liczba (P)</p> | <p>umie obliczyć liczbę na podstawie danego procentu (R) umie obliczyć jakim procentem jednej liczby jest druga liczba (R) przedstawić dane w postaci diagramu (R) umie rozwiązać zadanie związane z procentami (R-W)</p> |
| Przekształcenia algebraiczne. | <p>zna pojęcia: wyrażenie algebraiczne, jednomian, suma</p> | <p>umie obliczyć wartość liczbową wyrażenia</p> |

| | | |
|--|---|---|
| | <p>algebraiczna, wyrazy podobne, wzór na iloczyn sumy algebraicznej przez jednomian (K) rozumie zasadę nazywania wyrażeń algebraicznych i zasadę przeprowadzania redukcji wyrazów podobnych (K) umie budować proste wyrażenia algebraiczne (K), obliczyć wartość liczbową wyrażenia bez jego przekształcania (K-P), po przekształceniu do postaci dogodnej do obliczeń (P), przekształcać wyrażenia algebraiczne (P), stosować przekształcenia wyrażeń algebraicznych w zadaniach tekstowych (P), wyłączyć wspólny czynnik przed nawias (P)</p> | <p>po przekształceniu do postaci dogodnej do obliczeń (R-D) przekształcać wyrażenia algebraiczne (R-D) umie przekształcać wyrażenia algebraiczne stosując wzory skróconego mnożenia (R-D) wyłączyć wspólny czynnik przed nawias (RD) umie usunąć niewymierność z mianownika stosując wzory skróconego mnożenia (R-D) umie stosować przekształcenia wyrażeń algebraicznych w zadaniach tekstowych (RW)</p> |
| <p>Równania, nierówności, układy równań.</p> | <p>zna pojęcie równania, nierówności i jej rozwiązania (K), pojęcia: równania równoważne, tożsamościowe, sprzeczne (P), metodę równań równoważnych (K), pojęcie układu równań i rozwiązania układu równań (K), pojęcia: układ oznaczony, nieoznaczony, sprzeczny (P) zna metodę podstawiania i przeciwnych współczynników (K), rozumie pojęcie rozwiązania równania i układu równań oraz rozwiązania nierówności (K), umie rozwiązać równanie i nierówność (K-P), rozwiązać układ liniowych metodą podstawiania lub metodą przeciwnych współczynników (K-P), rozwiązać równanie sprzeczne lub tożsamościowe (P), rozwiązać układ sprzeczny lub nieoznaczony (P) rozwiązać równanie, korzystając z proporcji (KP), umie przekształcić wzór (P)</p> | <p>umie rozwiązać równanie (R-D) umie rozwiązać nierówność (R-D) umie rozwiązać układ liniowy metodą podstawiania lub metodą przeciwnych współczynników (R-D) umie rozwiązać równanie sprzeczne lub tożsamościowe (R-D) rozwiązać układ sprzeczny lub nieoznaczony (R-D) rozwiązać równanie, korzystając z proporcji (R-D) umie przekształcić wzór (R-D) umie rozwiązać zadanie tekstowe związane z zastosowaniem równań lub układów równań (R-W)</p> |
| <p>DZIAŁ 2. FUNKCJE</p> | | |
| <p>Odczytywanie wykresów</p> | <p>rozumie wykres jako sposób prezentacji informacji (K), odczytać informacje z wykresu (K), interpretować informacje odczytane z wykresu (P)</p> | <p>umie interpretować informacje odczytane z wykresu (R-W)</p> |
| <p>Pojęcie funkcji. Zależności</p> | <p>zna pojęcie funkcji (K), pojęcia: dziedzina, argument,</p> | <p>umie przedstawić funkcję za pomocą opisu</p> |

| | | |
|---|--|--|
| funkcyjne. | wartość funkcji, zmienna zależna i niezależna (K), pojęcie miejsca zerowego (K), rozumie pojęcie przyrzędowania (K), umie przedstawić funkcję za pomocą opisu słownego, wzoru, grafu, wykresu i tabelki (K-P), umie odczytać wartość funkcji dla danego argumentu lub argument dla danej wartości z:- tabelki (K), wykresu (K), grafu (K), umie wskazać miejsce zerowe funkcji (P) | słownego, wzoru, grafu, wykresu i tabelki (R) umie wskazać miejsce zerowe funkcji (R-W) umie przedstawić wykres funkcji spełniającej warunki (R-D) umie podać argumenty, dla których funkcja przyjmuje wartości dodatnie lub ujemne (R-D) |
| Wzory a wykresy | zna różne sposoby zapisu funkcji określonej danym wzorem (K-P) rozumie związek między wzorem funkcji a jej wykresem (K) zna etapy rysowania wykresów funkcji (P), umie sprawdzić rachunkowo i na wykresie, czy punkt należy do wykresu funkcji (K) , umie na podstawie wzoru wyznaczyć argument dla danej wartości funkcji i odwrotnie (P), umie obliczyć miejsce zerowe funkcji (K-P), odczytać z wykresu miejsce zerowe (K-P) umie odczytać z wykresu zbiór argumentów, dla których funkcja przyjmuje wartości dodatnie lub ujemne (P) | zna nazwy wykresów niektórych funkcji (liniowa, parabola) (R) umie wyznaczyć współrzędne punktów przecięcia się wykresu z osiami x i y (R- D), dopasować wzory do wykresów funkcji (R-D) umie odczytać z wykresu zbiór argumentów, dla których funkcji przyjmuje określone wartości (RD), zastąpić wzorem opis słowny funkcji (R-D), na podstawie wzoru narysować wykres funkcji (R-W) potrafi rozwiązać zadania tekstowe związane z wykresem funkcji i jej wzorem |
| Zależności wprost proporcjonalne. | zna związek pomiędzy wielkościami wprost proporcjonalnymi (K) zna kształt linii będącej wykresem wielkości wprost proporcjonalnych (K-P) zna pojęcie współczynnik proporcjonalności (K-P) umie rozpoznać wielkości wprost proporcjonalne (P), obliczyć współczynnik proporcjonalności (P), opisać wzorem dane wielkości wprost proporcjonalne (P) narysować wykres funkcji typu $y=ax$ jeśli dziedziną jest zbiór R (P) | umie rozpoznać wielkości wprost proporcjonalne (R) umie narysować wykres funkcji typu $y=ax$ (R-D) umie rozwiązywać zadania tekstowe związane z wielkościami wprost proporcjonalnymi oraz ich wykresami (R-W) |
| Zależności odwrotnie proporcjonalne. | zna związek pomiędzy wielkościami odwrotnie proporcjonalnymi (K) zna kształt linii będącej wykresem wielkości odwrotnie proporcjonalnych (K-P) | umie rozpoznać wielkości odwrotnie proporcjonalne (R) umie narysować wykres funkcji typu $y=\frac{a}{x}$ (D – W) rozwiązywać zadania tekstowe związane z |

| | | |
|--|--|---|
| | rozpoznać wielkości odwrotnie proporcjonalne (P) umie opisać wzorem dane wielkości odwrotnie proporcjonalne (P) | wielkościami odwrotnie proporcjonalnymi oraz ich wykresami (R-W) |
| DZIAŁ 3. FIGURY NA PŁASZCZYŹNIE | | |
| Trójkąty. | zna pojęcie trójkąta (K), warunek istnienia trójkąta (P), sumę miar kątów wewnętrznych trójkąta (K), wzór na pole dowolnego trójkąta (K), twierdzenie Pitagorasa i twierdzenie odwrotne (K), zna wzory na obliczanie wysokości i pola trójkąta równobocznego (K) zna zależność między bokami i kątami trójkąta prostokątnego o kątach 90°, 45°, 45° oraz 90°, 30°, 60° (P), rozumie zasadę klasyfikacji trójkątów (P), rozumie potrzebę stosowania twierdzenia Pitagorasa i twierdzenia odwrotnego (K), umie sprawdzić, czy z odcinków o danych długościach można zbudować trójkąt (P), obliczyć miarę trzeciego kąta trójkąta, mając dwa dane (K), zapisać wzór Pitagorasa dla trójkąta prostokątnego (K), obliczyć długość przeciwprostokątnej (K) i przyprostokątnej na podstawie twierdzenia Pitagorasa (P), obliczyć wysokość i pole trójkąta równobocznego o danym boku (K), umie obliczyć pole trójkąta o danej podstawie i wysokości (K), obliczyć długość odcinka w układzie współrzędnych (P), sprawdzić, czy trójkąt o danych bokach jest prostokątny (K-P), rozwiązać trójkąt prostokątny o kątach 90°, 45°, 45° oraz 90°, 30°, 60° (P), obliczyć pole i obwód trójkąta (P), wyznaczyć kąty trójkąta na podstawie danych z rysunku (K-P) | umie sprawdzić, czy trójkąt o danych bokach jest prostokątny (R) umie rozwiązać trójkąt prostokątny o kątach 90°, 45°, 45° oraz 90°, 30°, 60° (R-D) umie obliczyć pole trójkąta ograniczonego wykresami funkcji liniowych oraz osi ox lub oy (R-D) umie obliczyć pole i obwód trójkąta (R-D) umie wyznaczyć kąty trójkąta na podstawie danych z rysunku (R-D) umie rozwiązać zadanie tekstowe związane z trójkątami (R-W) |
| Czworokąty | zna pojęcie okręgu i koła (K), zna elementy okręgu i koła (K), wzór na obliczanie długości okręgu, wzór na obliczanie pola koła (K), pojęcie łuku i wycinka | umie obliczyć pole czworokąta (R) umie obliczyć pole wielokąta (R) umie wyznaczyć kąty czworokąta na podstawie danych z rysunku (R-D) |

| | | |
|-----------------------------------|---|---|
| | <p>koła (K), wzór na obliczanie długości łuku i pola wycinka koła (P), zna twierdzenie o kącie wpisanym opartym na półokręgu (P), zna pojęcie stycznej do okręgu (K), rozumie sposób wyznaczenia liczby π(P), umie obliczyć długość okręgu znając jego promień lub średnicę (K-P), obliczyć pole koła, znając jego promień lub średnicę (KP), obliczyć pole koła, znając jego obwód i odwrotnie (P), obliczyć długość łuku jako określonej części okręgu (K), obliczyć pole wycinka koła jako określonej części koła (K)</p> <p>obliczyć długość łuku i pole wycinka koła, znając miarę kąta środkowego(P), umie obliczyć obwód figury ograniczonej łukami i odcinkami (P)</p> | rozwiązać zadanie tekstowe związane z wielokątami (R-W) |
| Koła i okręgi. | <p>zna pojęcie okręgu i koła (K), zna elementy okręgu i koła (K), wzór na obliczanie długości okręgu, wzór na obliczanie pola koła (K), pojęcie łuku i wycinka koła (K), wzór na obliczanie długości łuku i pola wycinka koła (P), zna twierdzenie o kącie wpisanym opartym na półokręgu (P), zna pojęcie stycznej do okręgu (K), rozumie sposób wyznaczenia liczby (P), umie obliczyć długość okręgu znając jego promień lub średnicę (K-P), obliczyć pole koła, znając jego promień lub średnicę (KP), obliczyć pole koła, znając jego obwód i odwrotnie (P), obliczyć długość łuku jako określonej części okręgu (K), obliczyć pole wycinka koła jako określonej części koła (K)</p> <p>obliczyć długość łuku i pole wycinka koła, znając miarę kąta środkowego(P), umie obliczyć obwód figury ograniczonej łukami i odcinkami (P)</p> | <p>umie obliczyć pole koła, znając jego obwód i odwrotnie (R) obliczyć pole odcinka koła (R-D) umie obliczyć obwód figury ograniczonej łukami i odcinkami (RD), umie obliczyć pole figury złożonej z wielokątów i wycinków koła (R-D) stosować własność stycznej w obliczaniu miar kątów (R) umie rozwiązać zadanie tekstowe związane z okręgami i kołami (R-W)</p> |
| Wzajemne położenie dwóch okręgów. | zna pojęcie okręgów rozłącznych, przecinających się i stycznych (K), umie określić wzajemne położenie | określa wzajemne położenie dwóch okręgów, znając ich promienie i odległość między ich środkami (R) |

| | | |
|----------------------------|---|---|
| | <p>dwóch okręgów, znając ich promienie i odległość między ich środkami (P), obliczyć odległość między środkami okręgów, znając ich promienie i położenie (P) umie rozwiązać zadanie z okręgami w układzie współrzędnych (P) umie obliczyć długości odcinków, mając dane długości promieni występujących okręgów lub odległości pomiędzy pewnymi punktami (P)</p> | <p>umie obliczyć odległość między środkami okręgów, znając ich promienie i położenie (R-D), rozwiązać zadanie z okręgami w układzie współrzędnych (R-D), rozwiązać zadanie tekstowe związane z wzajemnym położeniem dwóch okręgów (R-W)</p> |
| <p>Wielokąty i okręgi.</p> | <p>zna pojęcie okręgu opisanego na wielokącie i wpisanego w wielokąt, symetralnej odcinka, dwusiecznej kąta, wielokąta foremnego (K), wzór na promień okręgu opisanego i wpisanego w kwadrat, trójkąt równoboczny i sześciokąt (P), umie konstruować sześciokąt i ośmiokąt foremny wpisany w okrąg o danym promieniu (K-P), konstruować symetralną odcinka (K), konstruować dwusieczną kąta (K), umie obliczyć miarę kąta wewnętrznego wielokąta foremnego (P), obliczyć długości promieni, pola i obwody kół wpisanych i opisanych na kwadracie, trójkącie równobocznym i sześciokącie (P-R)</p> | <p>umie obliczyć długości promieni, pola i obwody kół wpisanych i opisanych na kwadracie, trójkącie równobocznym i sześciokącie (P-R) umie rozwiązać zadanie tekstowe związane z okręgami opisanymi i wpisanymi w wielokąty foremne (RW)</p> |
| <p>Symetrie</p> | <p>zna pojęcie punktów i figur symetrycznych względem prostej i względem punktu, osi symetrii figury oraz pojęcie środka symetrii figury (K), rozumie pojęcie osi symetrii figury i potrafi ją wskazać w prostych przypadkach (K), rozumie pojęcie środka symetrii figury i potrafi go wskazać w prostych przypadkach (K) umie znajdować punkty symetryczne do danych względem prostej i względem punktu (K) rysować figury w symetrii osiowej, gdy figura i oś: -nie mają punktów wspólnych (K), -mają punkty wspólne (P), rysować figury w symetrii środkowej, gdy środek</p> | <p>umie wskazywać osie i środki symetrii figur złożonych (R-D) umie budować figury posiadające oś symetrii i nie posiadające środka symetrii (R) umie budować figury o określonej ilości osi symetrii (R) umie podać współrzędne punktów symetrycznych względem prostych postaci $y=a$, $x=a$ (D)</p> |

| | | |
|--------------------------------|---|--|
| | <p>symetrii: nie należy do figury (K); należy do figury (P), określić własności punktów symetrycznych (P) umie znajdować punkty i figury symetryczne względem osi oraz początku układu współrzędnych (K-P), budować figury posiadające oś symetrii i nie posiadające środka symetrii (P), budować figury o określonej ilości osi symetrii (P)</p> | |
| DZIAŁ 4. FIGURY PODOBNE | | |
| Twierdzenie Talesa. | <p>zna pojęcie odcinków proporcjonalnych (K), zna twierdzenie Talesa (K), rozumie potrzebę stosowania twierdzenia Talesa (K), umie zapisać proporcję odcinków leżących na ramionach kąta przeciętych prostymi równoległymi (K), zapisać proporcję odcinków leżących na ramionach kąta i na prostych równoległych, przecinających je (P), stosować twierdzenia Talesa w zadaniach rachunkowych i konstrukcyjnych (P)</p> | <p>zna twierdzenie odwrotne do twierdzenia Talesa (D) umie stosować twierdzenia Talesa w zadaniach rachunkowych i konstrukcyjnych (R-D), umie rozwiązać zadanie tekstowe związane z twierdzeniem Talesa i twierdzeniem odwrotnym (D-W)</p> |
| Podział odcinka. | <p>umie dzielić konstrukcyjnie odcinek na równe części (K), umie dzielić konstrukcyjnie odcinek w danym stosunku (P)</p> | <p>umie dzielić konstrukcyjnie odcinek w danym stosunku (R), rozwiązać zadanie tekstowe związane z podziałem odcinka (R-W)</p> |
| Podobieństwo figur. | <p>zna pojęcie figur podobnych i skali podobieństwa (K), rozumie pojęcie figur podobnych i potrafi je rozpoznać (K), rozumie pojęcie skali podobieństwa (K) umie określić skalę podobieństwa (K-P), podać wymiary figury podobnej w danej skali (K-P), rozwiązać zadanie tekstowe związane z figurami podobnymi (P)</p> | <p>umie rozwiązać zadanie tekstowe związane z figurami podobnymi (R) umie rozwiązać zadanie tekstowe związane z figurami podobnym (D-W)</p> |
| Pola figur podobnych | <p>zna wzór na stosunek pól figur podobnych (P), określić stosunek pól figur podobnych (P), obliczyć pole figury podobnej znając skalę podobieństwa (P) umie obliczyć skalę podobieństwa znając pola figur podobnych (P)</p> | <p>umie obliczyć pole figury podobnej (R), określić stosunek pól figur podobnych (R), rozwiązać zadanie tekstowe związane z polami figur podobnych (D-W)</p> |

| | | |
|-------------------------------|---|---|
| Cechy podobieństwa trójkątów. | zna cechy podobieństwa trójkątów (P) umie sprawdzić podobieństwo trójkątów o danych bokach (P) umie sprawdzić podobieństwo trójkątów o danych dwóch kątach (P) umie sprawdzić podobieństwo trójkątów prostokątnych o danym kącie ostrym (P) | umie sprawdzić podobieństwo trójkątów na bazie cechy bkb (R), określić długości boków trójkąta prostokątnego podobnego, znając skalę podobieństwa (R-D), uzasadniać podobieństwo trójkątów (R), rozwiązać zadanie tekstowe wykorzystujące cechy trójkątów podobnych (R-W) |
| DZIAŁ 5. BRYŁY | | |
| Gnaniastosłupy. | zna pojęcie gnaniastosłupa, prostopadłościanu i sześciianu, gnaniastosłupa prostego i prawidłowego i budowę gnaniastosłupa (K), zna wzory na obliczanie pola powierzchni i objętości gnaniastosłupa (K), pojęcie przekroju gnaniastosłupa (P), zna jednostki pola i objętości (K), rozumie sposób tworzenia nazw gnaniastosłupów (K), zasady zamiany jednostek (P), rozumie pojęcie kąta prostej z płaszczyzna (P), umie określić ilość wierzchołków, krawędzi i ścian gnaniastosłupa (K), obliczyć sumę długości krawędzi gnaniastosłupa (K-P), obliczyć pole powierzchni i objętość gnaniastosłupa, podstawiając do wzoru (KP), zamieniać jednostki pola i objętości (P), rozpoznać siatkę gnaniastosłupa (K-P), umie rysować gnaniastosłup w rzucie równoległym (K-P) rozwiązać zadanie tekstowe związane z gnaniastosłupem (P), obliczyć długość odcinka w gnaniastosłupie korzystając z twierdzenia Pitagorasa (P) | umie zamieniać jednostki pola i objętości (R), umie rozpoznać siatkę gnaniastosłupa (R-W) umie obliczyć długość odcinka w gnaniastosłupie korzystając z twierdzenia Pitagorasa (R-D) umie obliczyć długość odcinka w gnaniastosłupie korzystając z własności trójkątów prostokątnych o kątach 90°, 45°, 45° oraz 90°, 30°, 60° (R-D) umie rozwiązać zadanie tekstowe związane z gnaniastosłupem (R-W) |
| Ostrosłupy. | zna pojęcie ostrosłupa i czworościanu, ostrosłupa prawidłowego i czworościanu foremego (K), zna budowę ostrosłupa (K), wzory na obliczanie pola powierzchni i objętości ostrosłupa, zna pojęcie wysokości ostrosłupa (K), rozumie sposób tworzenia nazw ostrosłupów (K), rozumie zasady zamiany jednostek (P), umie obliczyć sumę długości krawędzi | zna pojęcie przekroju ostrosłupa (R) umie określić ilość wierzchołków, krawędzi i ścian ostrosłupa (K), zamieniać jednostki pola i objętości (R), rozpoznać siatkę ostrosłupa (R-W), obliczyć długość odcinka w ostrosłupie korzystając z twierdzenia Pitagorasa (R-D), obliczyć długość odcinka w ostrosłupie korzystając z własności trójkątów prostokątnych o |

| | | |
|----------------------------|--|---|
| | ostrosłupa (K-P), obliczyć pole powierzchni i objętość ostrosłupa, podstawiając do wzoru (K-P), rysować ostrosłup w rzucie równoległym (K-P), zamieniać jednostki pola i objętości (P), rozpoznać siatkę ostrosłupa (K-P), rozwiązać zadanie tekstowe o ostrosłupie (P), obliczyć długość odcinka w ostrosłupie korzystając z twierdzenia Pitagorasa (P) | kątach 90, 45, 45 oraz 90, 30, 60 (R-D) rozwiązać zadanie tekstowe związane z ostrosłupem (R-W) |
| Przykłady brył obrotowych. | zna pojęcie bryły obrotowej, pojęcia: walec, stożek, kula (K), budowę brył obrotowych (K), zna pojęcie przekroju bryły obrotowej (K), pojęcie osi obrotu (K) zna pojęcie kąta rozwarcia stożka (P), umie rysować bryły obrotowe w rzucie równoległym (K), określić wymiary bryły powstałej w wyniku obrotu danej figury (K-P), obliczyć pole przekroju osiowego bryły obrotowej (P) | umie określić wymiary bryły powstałej w wyniku obrotu danej figury (R-D), obliczyć pole przekroju osiowego bryły obrotowej (R-D), rozwiązać zadanie tekstowe związane z bryłami obrotowymi (D-W) |
| Walec. | zna pojęcie walca (K), wzór na objętość i pole powierzchni całkowitej walca (K) rozumie pojęcie walca, wskazuje model (K), umie kreślić siatkę walca (K-P) umie obliczyć pole powierzchni całkowitej lub bocznej walca, podstawiając do wzoru (K-P), obliczyć objętość walca, podstawiając do wzoru (KP) umie rozwiązać zadanie tekstowe związane z polem powierzchni całkowitej lub objętością walca (P) | stosować twierdzenie Pitagorasa w zadaniach o walcu (R-D), stosować własności trójkątów prostokątnych o kątach 90, 45, 45 oraz 90, 30, 60 w zadaniach o walcu (R-D), rozwiązać zadanie tekstowe związane z polem powierzchni całkowitej lub objętością walca (D-W), rozwiązać zadanie tekstowe związane z bryłami złożonymi z walców (D-W) |
| Stożek. | zna pojęcie stożka (K), zna wzór na objętość i pole powierzchni całkowitej stożka (K) rozumie pojęcie stożka, wskazuje model (K), umie kreślić siatkę stożka (K-P) umie obliczyć pole powierzchni całkowitej lub bocznej stożka, podstawiając do wzoru (K-P), obliczyć objętość stożka, podstawiając do wzoru (KP) umie rozwiązać zadanie tekstowe związane z polem powierzchni całkowitej lub objętością stożka (P) | stosować twierdzenie Pitagorasa w zadaniach o stożku (R-D) stosować własności trójkątów prostokątnych o kątach 90, 45, 45 oraz 90, 30, 60 w zadaniach o stożku (R-D), rozwiązać zadanie tekstowe związane z polem powierzchni całkowitej lub objętością stożka (D-W), rozwiązać zadanie tekstowe związane z bryłami złożonymi z walców i stożków (D-W), rozwiązać zadanie tekstowe związane ze stożkiem ściętym (W) |

| | | |
|---|--|---|
| Kula. | zna pojęcie kuli i sfery (K), wzór na objętość i pole powierzchni całkowitej kuli i sfery (K) rozumie pojęcie kuli i sfery, wskazuje modele (K) umie obliczyć pole powierzchni całkowitej i objętość kuli i sfery, znając promień (K) umie rozwiązać zadanie tekstowe związane z polem powierzchni lub objętością kuli (P) | umie obliczyć pole przekroju kuli o danym promieniu, wykonanego w danej odległości od środka (D), rozwiązać zadanie tekstowe związane z polem powierzchni lub objętością kuli (R-W), rozwiązać zadanie tekstowe związane z zamianą kształtu brył przy stałej objętości (D-W), obliczyć pole powierzchni i objętość nietypowej bryły, powstałej w wyniku obrotu danej figury wokół osi (D-W) |
| DZIAŁ 6. MATEMATYKA W ZASTOSOWANIACH | | |
| Zamiana jednostek. | zna pojęcie jednostki (K), rozumie zasadę zamiany jednostek (P), umie posługiwać się jednostkami miary (K), zamieniać jednostki stosowane w praktyce (K-P), zamieniać jednostki nietypowe (P-D), wykonać obliczenia w sytuacjach praktycznych, stosując zamianę jednostek (P-D) | umie zamieniać jednostki stosowane w praktyce (R), zamieniać jednostki nietypowe (R-D), wykonać obliczenia w sytuacjach praktycznych, stosując zamianę jednostek (R-D) |
| Czytanie informacji. | umie odczytać informacje przedstawione w formie tekstu, tabeli, schematu (K-P) selekcjonować informacje (K-P), porównać informacje (K-P), analizować informacje (P), przetwarzać informacje (P), interpretować informacje (K-P), wykorzystać informacje w praktyce (K-P) | umie porównać informacje (R), analizować informacje (R-W) przetwarzać informacje (R-W), interpretować informacje (R-D) wykorzystać informacje w praktyce (R-D) |
| Czytanie diagramów. | zna pojęcie diagramu (K), rozumie pojęcie diagramu (K), odczytać informacje przedstawione na diagramie (K), selekcjonować informacje (K-P), porównać informacje (K-P), analizować informacje (P), przetwarzać informacje (P), interpretować informacje (K-P), wykorzystać informacje w praktyce (K-P) | umie porównać informacje (R), analizować informacje (R-W) przetwarzać informacje (R-W), interpretować informacje (R-D) wykorzystać informacje w praktyce (R-D) |
| Czytanie map. | zna pojęcie mapy (K), pojęcie skali mapy (K), rozumie pojęcie skali mapy (K) umie ustalić skalę mapy (K-P), ustalić odległości na mapie o danej skali (K-P) umie określić na podstawie poziomicy wysokość | umie ustalić odległość wzdłuż stoku (R), określić azymut (R) na podstawie poziomicy umie określić nachylenie (R), rozumie związek zmian czasu na Ziemi z ruchem kuli ziemskiej (R), umie obliczyć |

| | | |
|-------------------------------|---|--|
| | szczytu (K-P), na podstawie poziomicy określić kształt góry (P), ustalić odległość wzdłuż stoku (P) | lokalny czas w różnych miejscach na kuli ziemskiej (R-D), podać długość geograficzną dla miejsc na Ziemi mających określony czas (R-D), rozwiązać zadanie tekstowe związane z mapą (D-W) |
| VAT i inne podatki. | zna pojęcie oprocentowanie (K), pojęcia cena netto, cena brutto (K) rozumie pojęcie podatku (K), rozumie pojęcie podatku VAT (K-P), umie obliczyć podatek VAT oraz cenę brutto dla danej stawki VAT (K-P) obliczyć podatek od wynagrodzenia (K-P) obliczyć cenę netto znając cenę brutto oraz VAT (P) | umie wykonać obliczenia w różnych sytuacjach praktycznych, operuje procentami (R-D), obliczyć VAT przed obniżką znając cenę brutto po obniżce o dany procent (R-D), obliczyć wysokość podatku dla różnych podstaw obliczenia (R-D), rozwiązać zadanie tekstowe związane z obliczaniem różnych podatków (R-W) |
| Lokaty bankowe. | zna i rozumie pojęcie oprocentowanie (K), umie obliczyć stan konta po roku czasu (K), wykonać obliczenia w różnych sytuacjach praktycznych, operuje procentami (K-P), obliczyć stan konta po kilku latach (P), obliczyć oprocentowanie, znając otrzymaną po roku kwotę i odsetki (P), porównać lokaty w banku (P) | umie wykonać obliczenia w różnych sytuacjach praktycznych, operuje procentami (R-D), obliczyć stan konta po kilku latach (R) umie obliczyć oprocentowanie, znając otrzymaną po roku kwotę i odsetki (R), porównać lokaty w banku (R-D) rozwiązać zadanie tekstowe związane z oprocentowaniem (R-W) |
| Prędkość, droga, czas. | zna zależność między prędkością, drogą i czasem (K) umie obliczyć prędkość, drogę lub czas, mając dwie pozostałe wielkości: bez zamiany jednostek (K-P); z zamianą jednostek (P) umie zamienić jednostki prędkości (P), rozwiązać zadanie tekstowe związane z prędkością, drogą i czasem (P), rozwiązać zadanie tekstowe związane z prędkością, drogą i czasem na bazie wykresu (P) | umie obliczyć prędkość, drogę lub czas, mając dwie pozostałe wielkości z zamianą jednostek (R), zamienić jednostki prędkości (R), rozwiązać zadanie tekstowe związane z prędkością, drogą i czasem (R), rozwiązać zadanie tekstowe związane z prędkością, drogą i czasem na bazie wykresu (D), rozwiązać zadanie tekstowe związane z prędkością, drogą i czasem (DW) |
| Obliczenia w fizyce i chemii. | umie przekształcić wzór (K-P), obliczyć o jaki procent zmienia się dana wielkość fizyczna (P), rozwiązać zadanie dotyczące: -zmian długości, objętości, ciśnienia pod wpływem temperatury (K-P); zamiany jednostek temperatury (K-P) gęstości (K-P) cząsteczek, pierwiastków i atomów (K-P) roztworów | umie przekształcić wzór (R-D), sporządzić wykres wielkości podanych w tabeli oraz odczytać z niego potrzebne informacje (RD), umie rozwiązać zadanie dotyczące: -zmian długości, objętości, ciśnienia pod wpływem temperatury; zamiany jednostek temperatury (R-D) gęstości (R-D) cząsteczek, |

(K-P)

pierwiastków i atomów (R-D), roztworów (R-D)

Biologia

| Nr i temat lekcji | Wymagania podstawowe Uczeń: | | Wymagania ponadpodstawowe Uczeń: | |
|--|---|---|--|---|
| | ocena dopuszczająca | ocena dostateczna | ocena dobra | ocena bardzo dobra |
| Dział I – Coraz bliżej istoty życia | | | | |
| 1. Budowa chemiczna organizmów | <ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje podstawowe funkcje, jakie spełniają w organizmie człowieka białka, tłuszcze i cukry. | <ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje, na podstawie analizy tabeli, skład chemiczny biosfery, atmosfery, litosfery i hydrosfery. | <ul style="list-style-type: none"> ● omawia skład chemiczny biosfery, atmosfery, litosfery i hydrosfery. | <ul style="list-style-type: none"> ● uzasadnia jedność chemiczną świata organizmów. |
| 2. Cukry i tłuszcze | <ul style="list-style-type: none"> ■ podaje przykłady pokarmów bogatych w cukry i tłuszcze, ■ wymienia cukry proste, dwucukry i wielocukry. | <ul style="list-style-type: none"> ■ określa rolę cukrów i tłuszczów w organizmie człowieka. | <ul style="list-style-type: none"> ● zapisuje wzory chemiczne cukrów prostych, dwucukrów i wielocukrów, ● wymienia grupy lipidów i określa ich rolę. | <ul style="list-style-type: none"> ● porównuje budowę chemiczną cukrów i tłuszczów. |
| 3. Białka | <ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje, z czego są zbudowane białka. | <ul style="list-style-type: none"> ■ wykazuje różnorodność białek, ■ omawia enzymatyczną rolę białek. | <ul style="list-style-type: none"> ● wskazuje inne funkcje spełniane przez białka. | <ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia biologiczne podłoże różnorodności białek. |
| 4. Błony biologiczne | <ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje na schemacie komórki błony biologiczne, ■ podaje podstawową budowę błony biologicznej. | <ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia funkcje błony komórkowej (plazmalemy), ■ określa znaczenie błony biologicznej. | <ul style="list-style-type: none"> ● wykazuje różnorodność błon biologicznych w komórce. | <ul style="list-style-type: none"> ● ukazuje zależność budowy błony biologicznej od pełnionej funkcji. |
| 5. Budowa komórki zwierzęcej | <ul style="list-style-type: none"> ■ omawia budowę komórki roślinnej i zwierzęcej, ■ wyjaśnia znaczenie jądra komórkowego. | <ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje, że chromosomy znajdują się w jądrze komórkowym. | <ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia, co to jest chromatyna i chromosomy. | <ul style="list-style-type: none"> ● omawia rolę chromatyny i chromosomów w komórce oraz w życiu osobnika. |

| | | | | |
|--|---|---|--|--|
| 6. Budowa komórki roślinnej | <ul style="list-style-type: none"> ■ omawia budowę komórki roślinnej, ■ wyjaśnia znaczenie ściany komórkowej, chloroplastów i wakuol. | <ul style="list-style-type: none"> ■ porównuje budowę komórki roślinnej i zwierzęcej. | <ul style="list-style-type: none"> ● omawia znaczenie chromoplastów i leukoplastów. | <ul style="list-style-type: none"> ● wykazuje zróżnicowanie budowy komórek roślinnych, w zależności od położenia w roślinie. |
| 7. Informacja genetyczna i jej odczytywanie | <ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje DNA jako źródło informacji genetycznej, ■ wymienia etapy syntezy białka. | <ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia rodzaje RNA i podaje ich znaczenie w komórce. | <ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia, co to jest kod genetyczny. | <ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia, dlaczego geny informują o budowie białek, zwłaszcza enzymatycznych, ● omawia przebieg syntezy białka w komórce. |
| 8. Replikacja DNA i mitoza | <ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje rolę mitotycznego podziału komórki w rozwoju organizmu. | <ul style="list-style-type: none"> ■ określa, co to jest replikacja DNA i dlaczego zachodzi przed podziałem komórki. | <ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia zasady replikacji DNA. | <ul style="list-style-type: none"> ● omawia przebieg mitozy. |
| 9. Mejoza | <ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje różnice między mejozą a mitozą. | <ul style="list-style-type: none"> ■ wykazuje konieczność redukcji ilości materiału genetycznego w macierzystych komórkach gamet i zarodników. | <ul style="list-style-type: none"> ● określa znaczenie rekombinacji genetycznej w powstawaniu nowych osobników. | <ul style="list-style-type: none"> ● omawia ogólny przebieg mejozy. |
| 10. Genetyka klasyczna | <ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje przykłady, z najbliższego otoczenia, dziedziczenia cech. | <ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia podstawowe pojęcia genetyczne: <i>allel recesywny</i> i <i>allel dominujący</i>, <i>heterozygota</i>, <i>homozygota</i>, <i>genotyp</i>, <i>fenotyp</i>. | <ul style="list-style-type: none"> ● udowadnia pierwsze prawo Mendla. | <ul style="list-style-type: none"> ● wykazuje znaczenie prac Grzegorza Mendla dla rozwoju genetyki. |
| 11. Krzyżówki genetyczne | <ul style="list-style-type: none"> ■ podaje przykłady prostych krzyżówek jednogenowych z dominowaniem zupełnym. | <ul style="list-style-type: none"> ■ analizuje krzyżówki jednogenowe z dominowaniem zupełnym. | <ul style="list-style-type: none"> ● zapisuje krzyżówki jednogenowe z dominowaniem zupełnym. | <ul style="list-style-type: none"> ● analizuje i zapisuje krzyżówki jednogenowe z dominowaniem niezupełnym. |
| 12. Dziedziczenie grup krwi | <ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje, jak dziedziczą się grupy krwi układu AB0 u człowieka. | <ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje, jak dziedziczą się grupy krwi układu Rh u człowieka. | <ul style="list-style-type: none"> ● zapisuje krzyżówki genetyczne dotyczące grup krwi. | <ul style="list-style-type: none"> ● wskazuje, jakie genotypy rodziców dają możliwość wystąpienia konfliktu Rh. |

| | | | | |
|--|--|---|--|--|
| 13. Genetyka człowieka | <ul style="list-style-type: none"> ■ określa kariotyp człowieka, ■ wyjaśnia, co to jest genom człowieka. | <ul style="list-style-type: none"> ■ podaje zasadę dziedziczenia płci u człowieka. | <ul style="list-style-type: none"> ● rozpoznaje na schematach chromosomy płci człowieka, ● podaje przykłady różnego dziedziczenia cech u człowieka. | <ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia znaczenie poznania genomu człowieka. |
| 14. Mutacje. Choroby genetyczne | <ul style="list-style-type: none"> ■ podaje różnice między chorobami dziedzicznymi a wadami wrodzonymi. | <ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje przykłady chorób dziedzicznych wywołanych mutacjami genowymi i chromosomowymi. | <ul style="list-style-type: none"> ● omawia choroby sprzężone z płcią, ● wskazuje możliwości diagnostyki chorób dziedzicznych. | <ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia, na czym polega terapia genowa. |
| Dział II – Ekologia i ewolucjonizm | | | | |
| 15. Ekologia | <ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia, czym zajmuje się ekologia i co oznacza termin <i>ekologiczny</i>. | <ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje praktyczne wykorzystanie osiągnięć ekologii. | <ul style="list-style-type: none"> ● wskazuje zadania stojące przed ekologią. | <ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia związki między ekologią a innymi dziedzinami nauki, zwłaszcza ewolucjonizmem. |
| 16. Organizm w środowisku | <ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje na zależność organizmów od środowiska, ■ wskazuje przystosowania organizmów do życia w środowisku lądowym i wodnym. | <ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia, co to są zasoby i czynniki środowiska, ■ definiuje pojęcie <i>czynnik ograniczający</i>. | <ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia pojęcie <i>nisza ekologiczna</i>, ● charakteryzuje nisze ekologiczne pospolitych gatunków roślin i zwierząt. | <ul style="list-style-type: none"> ● podaje przykłady czynników ograniczających, jakie może zaobserwować w naturze, ● podaje najważniejsze czynniki ograniczające życie w wodzie i na lądzie i opisuje ich związek z budową i funkcjonowaniem wybranych organizmów wodnych i lądowych. |
| 17. Przyjazne współzycie organizmów | <ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia nieantagonistyczne formy współzycia występujące między organizmami, ■ podaje przykłady współbiesiadnictwa, protokooperacji i symbiozy. | <ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia, co to jest współbiesiadnictwo, protokooperacja i symbioza. | <ul style="list-style-type: none"> ● charakteryzuje nieantagonistyczne formy współzycia występujące między organizmami. | <ul style="list-style-type: none"> ● wskazuje różnice między nieantagonistycznymi formami współzycia organizmów. |

| | | | | |
|---|---|--|---|--|
| 18. Konkurencja | <ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje przykłady konkurencji o zasoby środowiska. | <ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia, co to jest konkurencja. | <ul style="list-style-type: none"> ● omawia, na wybranym przez siebie przykładzie, zjawisko konkurencji. | <ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia wpływ konkurencji na rozwój osobnika i gatunku. |
| 19. Zjadający i zjadani | <ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia, czym jest drapieżnictwo, ■ wskazuje przystosowania w budowie organizmów do drapieżnego trybu życia, ■ opisuje na przykładach, przystosowania ofiar do obrony przed drapieżnikiem. | <ul style="list-style-type: none"> ■ określa, na czym polega istota drapieżnictwa. | <ul style="list-style-type: none"> ● opisuje przykłady drapieżnictwa, ● uzasadnia, dlaczego drapieżnictwo ma korzystny wpływ na populację ofiar. | <ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia wzajemny wpływ populacji drapieżnika i populacji ofiar, ● wyjaśnia tożsamość związków: zjadane rośliny–roślinożerca i zjadane zwierzęta–mięsożerca. |
| 20. Ofiary kontra drapieżniki | <ul style="list-style-type: none"> ■ opisuje na wybranym przykładzie przystosowania organizmu do drapieżnego trybu życia. | <ul style="list-style-type: none"> ■ opisuje na wybranym przykładzie przystosowania organizmu do obrony przed drapieżnikiem. | <ul style="list-style-type: none"> ● wymienia różnice w przystosowaniach do zdobywania pokarmu między drapieżnikami właściwymi, pasożytami i roślinożercami. | <ul style="list-style-type: none"> ● wymienia różnice w przystosowaniach do obrony przed atakiem i zjedzeniem między ofiarami drapieżników właściwych, żywicielami pasożytów i roślinami. |
| 21. Łańcuch pokarmowy i piramida ekologiczna | <ul style="list-style-type: none"> ■ nazywa poszczególne ogniwa łańcucha pokarmowego, ■ podaje przykłady łańcuchów pokarmowych w różnych układach przyrodniczych. | <ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia, dlaczego podstawę piramidy pokarmowej tworzą liczne osobniki, ■ podaje definicję ekosystemu, biotopu, biocenozy wraz z przykładami, ■ wskazuje różnice między łańcuchem pokarmowym a siecią pokarmową, podaje przykłady. | <ul style="list-style-type: none"> ● objaśnia, dlaczego łańcuch pokarmowy składa się z ograniczonej liczby ogniw, ● uzasadnia, dlaczego ekosystem o bogatej sieci pokarmowej jest trwalszy od tego, w którym występują proste zależności pokarmowe, | <ul style="list-style-type: none"> ● posługując się przykładami, tworzy piramidy pokarmowe i wyjaśnia, co przedstawiają, ● objaśnia, co oznaczają pojęcia: <i>obieg materii</i> i <i>przepływ energii</i> i ilustruje swą wypowiedź przykładami. |

| | | | | |
|---|---|--|--|---|
| <p>22. Konsekwencje krążenia materii i przepływu energii</p> | <ul style="list-style-type: none"> ■ objaśnia istotę krążenia materii, ■ wyjaśnia, dlaczego mięsożercy są najczęściej więksi od swych ofiar, ■ uzasadnia konieczność segregacji śmieci i konieczność specjalnego postępowania z odpadami toksycznymi. | <ul style="list-style-type: none"> ■ zwraca uwagę na straty energii na każdym ogniwie łańcucha pokarmowego, ■ opisuje i objaśnia schemat krążenia węgla ze wskazaniem na zakłócenia tych procesów wywołane gospodarką człowieka. | <ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia na przykładzie piramidy ekologicznej, dlaczego w naturze spotykamy niewielką liczbę mięsożerców, wielu roślinożerców i olbrzymie bogactwo roślin, ● objaśnia, w jaki sposób toksyny z odpadów trafiają do łańcuchów pokarmowych, kumulują się w następujących po sobie ogniwach łańcuchów, włączają w obieg materii. | <ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia, na czym polega zjawisko ocieplania się klimatu i jakie mogą być skutki tego zjawiska. |
| <p>23. Zmiany w środowisku zależą także od naszej aktywności</p> | <ul style="list-style-type: none"> ■ uzasadnia konieczność segregowania odpadów w gospodarstwie domowym, ■ uzasadnia konieczność specjalnego postępowania ze zużytymi bateriami, świetłówkami i przeterminowanymi lekami, ■ proponuje działania ograniczające zużycie wody i energii elektrycznej. | <ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia, co to są odnawialne i nieodnawialne zasoby środowiska, ■ wskazuje możliwości wytwarzania mniejszej ilości odpadów w gospodarstwach domowych. | <ul style="list-style-type: none"> ● podaje argumenty za budową i przeciw budowie elektrowni atomowych, ● wskazuje problemy związane ze składowaniem i utylizacją odpadów komunalnych. | <ul style="list-style-type: none"> ● wskazuje możliwości odzyskania odpadów i oczyszczania ścieków, ● podaje możliwości pozyskiwania nowych źródeł energii. |
| <p>24. Dowody ewolucji organizmów</p> | <ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje bezpośrednie dowody ewolucji, ■ wyjaśnia, co to są skamieniałości. | <ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia, co to jest ewolucja, ■ podaje przykłady pośrednich dowodów ewolucji. | <ul style="list-style-type: none"> ● wskazuje, na wybranych przykładach, różnice między bezpośrednimi i pośrednimi dowodami ewolucji. | <ul style="list-style-type: none"> ● uzasadnia, dlaczego organizmy żyjące na Ziemi są ze sobą w pewnym stopniu spokrewnione, ● charakteryzuje, na wybranych przykładach, formy przejściowe i relikty. |

| | | | | |
|--------------------------------------|--|--|---|--|
| 25. Założenia teorii ewolucji | <ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia nazwisko twórcy teorii ewolucji. | <ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia czynniki ewolucji i podaje ich charakterystykę. | <ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia, na czym polega działanie doboru naturalnego. | <ul style="list-style-type: none"> ● charakteryzuje przyczyny powstawania nowych gatunków. |
| 26. Pochodzenie człowieka | <ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje cechy łączące człowieka ze światem zwierząt, ■ wyróżnia swoiste cechy ludzkie. | <ul style="list-style-type: none"> ■ określa stanowisko człowieka w przyrodzie. | <ul style="list-style-type: none"> ● uzasadnia powstanie odmiany białej, żółtej i czarnej w obrębie gatunku <i>Homo sapiens</i>. | <ul style="list-style-type: none"> ● podaje krótką charakterystykę przodków człowieka rozumnego, ● wskazuje główne kierunki rozprzestrzeniania się rodzaju <i>Homo</i> z Afryki. |

Wymagania edukacyjne „Puls Ziemi 3”

| Dział programu | Lp. | Temat lekcji | Poziom wymagań | | | | |
|--|-----|-----------------------------------|--|--|--|--|--|
| | | | dopuszczający | dostateczny | dobry | bardzo dobry | celujący |
| Położenie oraz środowisko przyrodnicze Polski | 1. | Położenie i granice Polski | Uczeń poprawnie: <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje Polskę na ogólnogeograficznej mapie Europy • wymienia nazwy państw sąsiadujących z Polską i wskazuje te państwa na mapie ogólnogeograficznej • wymienia cechy położenia Polski • wymienia zalety położenia Polski • wymienia korzyści wynikające z nadmorskiego położenia Polski | Uczeń poprawnie: <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje na podstawie map położenie Polski na świecie i w Europie • wymienia nazwy skrajnych punktów Polski i wskazuje je na mapie • opisuje przebieg granicy lądowej Polski na podstawie mapy ogólnogeograficznej • opisuje granicę morską na mapie ogólnogeograficznej | Uczeń poprawnie: <ul style="list-style-type: none"> • opisuje położenie fizycznogeograficzne, polityczne i matematyczne Polski korzystając z mapy Polski, mapy Europy i mapy świata • opisuje położenie własnego regionu na podstawie ogólnogeograficznej mapy Polski • opisuje wody wewnętrzne, morze terytorialne oraz wyłączną strefę ekonomiczną na podstawie schematu i mapy ogólnogeograficznej Polski • opisuje granice Polski na podstawie ogólnogeograficznej mapy Polski i danych statystycznych | Uczeń poprawnie: <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia zależności między miejscowym czasem słonecznym a czasem strefowym i urzędowym w Polsce na podstawie mapy stref czasowych • określa położenie matematyczne Polski na podstawie mapy ogólnogeograficznej • oblicza rozciągłość równoleżnikową i południkową Polski na podstawie mapy ogólnogeograficznej • oblicza różnice czasu słonecznego między skrajnymi punktami Polski | Uczeń poprawnie: <ul style="list-style-type: none"> • ocenia położenie Polski w Europie i na świecie • wykazuje korzyści wynikające z położenia Polski |

| | | | | | | | |
|--|----|--|---|---|--|---|---|
| | 2. | budowa geologiczna Polski | <ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy głównych jednostek tektonicznych Polski i wskazuje je na mapie geologicznej wymienia nazwy er, w których wystąpiły ruchy górotwórcze wymienia nazwy górotworów kaledońskich, hercyńskich i alpejskich oraz wskazuje je na mapie Polski | <ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie tabeli stratygraficznej najważniejsze wydarzenia geologiczne na terenie Polski opisuje proces powstania węgla kamiennego | <ul style="list-style-type: none"> przyporządkowuje nazwy pasm górskich do nazw orogenezy, w których te góry powstawały rozpoznaje rodzaje węgla i charakteryzuje warunki, w których powstawał węgiel kamienny | <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje główne jednostki tektoniczne Polski wykazuje związek między budową geologiczną a dziejami geologicznymi | <ul style="list-style-type: none"> analizuje uwarunkowania powstawania gór w Polsce |
| | 3. | zlodowacenia na obszarze Polski | <ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy zlodowaceń i wskazuje ich zasięg na mapie Polski rozpoznaje górskie formy polodowcowe na schematach | <ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje formy polodowcowe na schematach i wskazuje obszary ich występowania na mapie Polski | <ul style="list-style-type: none"> omawia uwarunkowania zlodowaceń w Polsce opisuje warunki powstania form polodowcowych | <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia genezę form polodowcowych | <ul style="list-style-type: none"> analizuje i porównuje cechy krajobrazu peryglacjalnego i młodoglacjalnego |
| | 4. | kształtowanie powierzchni | <ul style="list-style-type: none"> wymienia czynniki wewnętrzne i zewnętrzne wpływające na kształtowanie powierzchni Polski wymienia cechy rzeźby powierzchni Polski wymienia nazwy punktów najwyższej i najniższej położonych w Polsce i wskazuje te punkty na mapie rozdziela przedstawione na ilustracjach formy rzeźby terenu | <ul style="list-style-type: none"> omawia cechy rzeźby powierzchni Polski na podstawie mapy hipsometrycznej Polski wymienia nazwy pasów kształtowania powierzchni i wskazuje je na mapie Polski charakteryzuje poszczególne pasy kształtowania powierzchni w Polsce odczytuje na mapie hipsometrycznej wysokości względne i bezwzględne wymienia nazwy regionów geograficznych w poszczególnych pasach kształtowania powierzchni i wskazuje te regiony na mapie Polski | <ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie krzywej hipsograficznej udział nizin, wyżyn i gór w powierzchni Polski charakteryzuje na podstawie mapy hipsometrycznej cechy rzeźby powierzchni Polski oblicza różnice wysokości bezwzględnej, korzystając z mapy hipsometrycznej | <ul style="list-style-type: none"> wykazuje pasowość kształtowania powierzchni Polski wyjaśnia wpływ przeszłości geologicznej na kształtowanie powierzchni Polski wyjaśnia wpływ współczesnych procesów geologicznych na kształtowanie powierzchni Polski wykazuje zależności pomiędzy współczesną rzeźbą Polski a wybranymi wydarzeniami geologicznymi | <ul style="list-style-type: none"> porównuje cechy oraz genezę rzeźby terenu poszczególnych pasów kształtowania powierzchni Polski |
| | 5. | Skąły i surowce mineralne | <ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy skał występujących w Polsce klasyfikuje surowce mineralne ze względu na ich gospodarcze wykorzystanie wymienia przykłady wykorzystania surowców mineralnych i skał w różnych dziedzinach życia człowieka wymienia nazwy skał i surowców mineralnych występujących w regionie swojego zamieszkania | <ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje na podstawie fotografii lub okazów główne rodzaje skał występujących w regionie i w Polsce wskazuje na mapie Polski obszary występowania surowców mineralnych | <ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy rozmieszczenie skał powierzchniowych opisuje na podstawie mapy tematycznej rozmieszczenie surowców mineralnych klasyfikuje skały występujące w Polsce ze względu na ich pochodzenie wykazuje znaczenie gospodarcze surowców mineralnych | <ul style="list-style-type: none"> opisuje i ocenia na podstawie danych statystycznych zasoby surowców mineralnych w Polsce analizuje wpływ wydobycia surowców mineralnych na środowisko | <ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek między budową geologiczną a występowaniem surowców mineralnych |

| | | | | | | |
|----|---|---|---|--|--|--|
| 6. | Klimat Polski | <ul style="list-style-type: none"> wymienia geograficzne czynniki wpływające na klimat Polski wymienia nazwy mas powietrza napływających nad Polskę odczytuje informacje przedstawione na klimatogramach wymienia nazwy termicznych pór roku w Polsce wymienia nazwy wiatrów lokalnych i miejsce ich występowania | <ul style="list-style-type: none"> odczytuje na mapach klimatycznych Polski przestrzenny rozkład temperatury powietrza i opadów atmosferycznych opisuje cechy klimatu Polski oraz swojego regionu opisuje cechy klimatu przejściowego odczytuje z mapy długość okresu wegetacyjnego kreśli klimatogramy na podstawie danych liczbowych | <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia wpływ czynników geograficznych na cechy klimatu Polski analizuje przebieg izoterm lipca i stycznia na mapach klimatycznych Polski opisuje pogodę kształtowaną przez poszczególne masy powietrza napływające nad Polskę wyjaśnia występowanie w Polsce termicznych pór roku wyjaśnia mechanizm powstawania wiatru halnego w górach i bryzy morskiej nad Bałtykiem opisuje zagrożenia wynikające ze zmian klimatu w Polsce | <ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek między geograficznymi czynnikami kształtującymi klimat a cechami klimatu Polski wyjaśnia przyczyny przestrzennego zróżnicowania temperatury powietrza oraz opadów atmosferycznych w Polsce wykazuje wpływ mas powietrza napływających nad obszar Polski na kształtowanie się pogody wykazuje przejściowość klimatyczną Polski wyjaśnia przyczyny zróżnicowania przestrzennego długości okresu wegetacyjnego | <ul style="list-style-type: none"> porównuje klimat Polski z klimatem innych krajów Europy |
| 7. | Wody powierzchniowe i podziemne Polski | <ul style="list-style-type: none"> klasyfikuje wody występujące w Polsce wymienia nazwy głównych rzek oraz ich dopływów i opisuje ich rozmieszczenie na ogólnogeograficznej mapie Polski wymienia nazwy wód występujących we własnym regionie porównuje powierzchnie i głębokości wybranych jezior klasyfikuje wody podziemne opisuje gospodarcze wykorzystanie wód podziemnych | <ul style="list-style-type: none"> opisuje rozmieszczenie kanałów na podstawie mapy ogólnogeograficznej wymienia nazwy głównych kanałów i wskazuje te kanały na mapie Polski wymienia nazwy wybranych jezior i wskazuje te jeziora na mapie Polski wyróżnia typy genetyczne jezior Polski opisuje rozmieszczenie rejonów eksploatacji i wykorzystanie gospodarcze wód podziemnych opisuje wody powierzchniowe swojego regionu | <ul style="list-style-type: none"> opisuje cechy sieci rzecznej w Polsce opisuje genezę mis jeziornych występujących w Polsce opisuje funkcje sztucznych jezior zaporowych wyjaśnia znaczenie gospodarcze wód powierzchniowych wykazuje znaczenie wód leczniczych przedstawia sposoby wykorzystania wód podziemnych opisuje rozmieszczenie rejonów eksploatacji i wykorzystanie wód mineralnych | <ul style="list-style-type: none"> wykazuje asymetrię dorzecza Wisły i Odry i wyjaśnia przyczyny jej powstania wykazuje znaczenie gospodarcze kanałów ocenia stopień i sposoby wykorzystania wód powierzchniowych i podziemnych w Polsce | <ul style="list-style-type: none"> wykazuje związki między budową geologiczną, rzeźbą powierzchni, klimatem i stosunkami wodnymi w Polsce |
| 8. | Morze Bałtyckie | <ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy największych zatok, wysp, cieśnin oraz głębi Morza Bałtyckiego i wskazuje je na mapie wymienia na podstawie mapy ogólnogeograficznej cechy geograficzne Morza Bałtyckiego przedstawia właściwości fizyczne wód Bałtyku omawia znaczenie gospodarcze | <ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Europy położenie Morza Bałtyckiego omawia główne cechy położenia Morza Bałtyckiego opisuje rozmieszczenie największych jego zatok, wysp, cieśnin oraz głębi na podstawie mapy ogólnogeograficznej | <ul style="list-style-type: none"> omawia genezę Morza Bałtyckiego omawia cechy fizyczne wód Morza Bałtyckiego wyjaśnia przyczyny degradacji wód Morza Bałtyckiego | <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zróżnicowanie zasolenia i temperatury wody Bałtyku wykazuje znaczenie gospodarcze Morza Bałtyckiego | <ul style="list-style-type: none"> proponuje sposoby ochrony wód Bałtyku |

| | | | | | | | |
|---|-----|-------------------------------------|---|---|--|--|---|
| | | | Morza Bałtyckiego | <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia główne cechy środowiska przyrodniczego Morza Bałtyckiego • wymienia przyczyny zanieczyszczenia Bałtyku | | | |
| | 9. | Gleby w Polsce | <ul style="list-style-type: none"> • wymienia czynniki glebotwórcze • klasyfikuje gleby w Polsce • wymienia nazwy gleb występujących we własnym regionie • wyjaśnia znaczenie gospodarcze gleb | <ul style="list-style-type: none"> • opisuje za pomocą mapy gleb rozmieszczenie głównych typów genetycznych gleb w Polsce • rozróżnia typy gleb ze względu na ich żyzność • opisuje gleby w regionie zamieszkania | <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje typy genetyczne gleb występujących w Polsce • opisuje cechy gleb występujących w Polsce | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny degradacji gleb i wymienia sposoby jej zapobiegania • ocenia wartość użytkową gleb w Polsce | <ul style="list-style-type: none"> • analizuje profile glebowe |
| | 10. | Roślinność i świat zwierzęcy | <ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy formacji roślinnych występujących w Polsce • rozpoznaje typy zbiorowisk roślinnych w Polsce • rozpoznaje wybrane gatunki roślin i zwierząt przedstawione na fotografiach | <ul style="list-style-type: none"> • określa na podstawie diagramu skład gatunkowy lasów w Polsce • opisuje na podstawie mapy rozmieszczenie kompleksów leśnych w Polsce • opisuje funkcje lasów w Polsce • opisuje świat roślin i zwierząt w Polsce i swoim regionie | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia zależności między klimatem a szatą roślinną • opisuje zasięg lasów na terenie Polski na podstawie mapy tematycznej • porównuje zbiorowiska leśne na obszarach nizinnych i w górach • charakteryzuje na podstawie schematu typy zbiorowisk leśnych w zależności od podłoża | <ul style="list-style-type: none"> • ocenia lesistość Polski na podstawie mapy tematycznej i danych statystycznych | <ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zależności między składem gatunkowym lasów a warunkami klimatycznymi i glebowymi |
| Obszar, ludność i urbanizacja w Polsce | 11. | Od gminy po województwo | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „powiat grodzki”, „powiat ziemski”, „gmina”, „województwo”, „prezydent”, „burmistrz”, „starosta”, „wójt” • wymienia nazwy województw oraz ich stolice i wskazuje je na mapie administracyjnej Polski | <ul style="list-style-type: none"> • opisuje podział administracyjny Polski • wymienia zadania poszczególnych szczebli administracji samorządowej | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia trójstopniowy podział władz administracyjnych | <ul style="list-style-type: none"> • opisuje kompetencje poszczególnych szczebli administracji samorządowej | <ul style="list-style-type: none"> • analizuje znaczenie podziału administracyjnego |
| | 12. | Ilu nas jest? | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „demografia”, „przyrost naturalny”, „przyrost rzeczywisty”, „średnia długość życia”, „struktura wiekowa społeczeństwa” • wymienia czynniki wpływające na zmiany liczby ludności w Polsce • wymienia nazwy regionów o dodatnim i ujemnym przyroście naturalnym w Polsce • wymienia czynniki wpływające na niską wartość przyrostu naturalnego w Polsce | <ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie danych statystycznych zmiany liczby ludności Polski po 1946 roku • opisuje czynniki wpływające na zmiany liczby ludności w Polsce • porównuje na podstawie danych liczbowych długość życia w Polsce z długością życia w innych krajach • opisuje strukturę płci i wieku na podstawie danych statystycznych oraz piramidy płci i wieku ludności Polski | <ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zmiany przyrostu naturalnego w Polsce od zakończenia II wojny światowej do dziś na podstawie danych statystycznych • wykazuje przyczyny i skutki spadku przyrostu naturalnego w ostatnich latach • porównuje na podstawie danych statystycznych współczynnik przyrostu naturalnego w miastach i wsiach Polski | <ul style="list-style-type: none"> • analizuje skutki ujemnego przyrostu naturalnego w Polsce • analizuje okresy wyżu i niżu demograficznego w Polsce oraz formułuje wnioski • oblicza współczynniki przyrostu naturalnego i rzeczywistego w Polsce | <ul style="list-style-type: none"> • prognozuje zmiany liczby ludności w Polsce |

| | | | | | | | |
|-----|---|---|---|--|--|--|--|
| | | | | <ul style="list-style-type: none"> • odczytuje z różnych źródeł informacji (m.in. rocznika statystycznego) dane dotyczące: liczby ludności Polski, urodzeń, zgonów, przyrostu naturalnego | <ul style="list-style-type: none"> • analizuje piramidę płci i wieku ludności Polski | | |
| 13. | Rozmieszczenie ludności w Polsce | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „gęstość zaludnienia” • wymienia nazwy obszarów o największej i najmniejszej gęstości zaludnienia i wskazuje te obszary na mapie Polski • omawia średnią gęstość zaludnienia w swoim regionie • wymienia atrakcje i bariery osadnicze w Polsce | <ul style="list-style-type: none"> • omawia czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w Polsce • charakteryzuje na podstawie map gęstości zaludnienia zróżnicowanie rozmieszczenia ludności w Polsce i zamieszkiwanym regionie | <ul style="list-style-type: none"> • porównuje gęstość zaludnienia w swoim regionie z gęstością zaludnienia innych regionów Polski • porównuje czynniki decydujące o rozwoju osadnictwa dawniej i współcześnie | <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje na podstawie map gęstości zaludnienia zróżnicowanie rozmieszczenia ludności w Polsce i zamieszkiwanym regionie oraz wyjaśnia te różnice, uwzględniając czynniki przyrodnicze, historyczne i społeczno-ekonomiczne • ocenia atrakcje i bariery osadnicze w Polsce | <ul style="list-style-type: none"> • analizuje przyczyny i skutki dużej lub małej gęstości zaludnienia w wybranym regionie Polski | |
| 14. | Wewnętrzne i zagraniczne migracje Polaków | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „migracja” • wyjaśnia przyczyny migracji wewnętrznych w Polsce • opisuje przyczyny migracji poszczególnych grup ludności w Polsce • wymienia przyczyny rozwoju terenów podmiejskich • wymienia przyczyny migracji zagranicznych Polaków • wymienia nazwy krajów, do których migrują Polacy i wskazuje je na mapie ogólnogeograficznej | <ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny migracji wewnętrznych w Polsce • opisuje główne kierunki migracji Polaków po II wojnie światowej • odczytuje z danych statystycznych wielkość migracji z Polski i do Polski • opisuje dawne i współczesne kierunki migracji wewnętrznych w Polsce • wyjaśnia przyczyny wzrostu przyrostu rzeczywistego w Polsce w ostatnich latach | <ul style="list-style-type: none"> • opisuje skutki migracji z Polski i do Polski • opisuje wpływ ruchów migracyjnych na zmiany liczby ludności Polski • omawia przyczyny ujemnego salda migracji ze wsi do miast w Polsce • omawia przyczyny ujemnego salda migracji zewnętrznych w Polsce • wyjaśnia przyczyny głównych kierunków współczesnych migracji zewnętrznych Polaków | <ul style="list-style-type: none"> • oblicza saldo migracji w Polsce • opisuje skutki migracji zewnętrznych z punktu widzenia interesów Polski • ocenia wpływ ruchów migracyjnych na zmiany liczby i rozmieszczenie ludności Polski | <ul style="list-style-type: none"> • oblicza przyrost rzeczywisty ludności Polski | |
| 15. | Struktura narodowościowa i wyznaniowa w Polsce | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „naród”, „państwo wielonarodowościowe”, „państwo jednolite narodowościowo”, „mniejszość narodowa”, „mniejszość etniczna”, „społeczność etniczna” • wymienia nazwy mniejszości narodowych zamieszkujących Polskę • wymienia nazwy mniejszości etnicznych i opisuje ich rozmieszczenie na mapie Polski | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego Polska jest krajem niemal jednolitym narodowościowo • wymienia nazwy regionów zamieszkiwanych przez mniejszości narodowe i wskazuje je na mapie Polski • opisuje na podstawie danych statystycznych strukturę wyznaniową ludności Polski | <ul style="list-style-type: none"> • wyszukuje informacje o dorobku kulturowym wybranych mniejszości etnicznych | <ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zróżnicowanie struktury narodowościowej Polski przed II wojną światową i obecnie • analizuje przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia mniejszości narodowych w Polsce • opisuje zróżnicowanie narodowościowe i etniczne wybranych regionów Polski • charakteryzuje dorobek kulturowy, gospodarczy i naukowy wybranych grup etnicznych | <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia konteksty wielokulturowości w Polsce | |

| | | | | | | | |
|---------------------------|-----|-----------------------------------|---|---|--|--|--|
| | 16. | Struktura zatrudnienia | <ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy województw o najwyższym zatrudnieniu w usługach oraz wskazuje je na mapie Polski wymienia przyczyny i skutki bezrobocia w Polsce wyjaśnia przyczyny emigracji zarobkowej Polaków wymienia główne, aktualne problemy rynku pracy w Polsce i w zamieszkiwanym regionie | <ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie danych statystycznych zmiany w strukturze zatrudnienia ludności w Polsce omawia strukturę zatrudnienia w wybranych województwach opisuje główne, aktualne problemy rynku pracy w Polsce i w zamieszkiwanym regionie opisuje zróżnicowanie stopy bezrobocia w wybranych województwach i porównuje je ze swoim województwem | <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny zmian struktury zatrudnienia ludności wykazuje różnice w strukturze zatrudnienia ludności w Polsce i we własnym regionie wyjaśnia przyczyny i skutki bezrobocia w Polsce oraz migracji zarobkowej wybranych grup zawodowych analizuje stopę bezrobocia w wybranych województwach oraz swoim regionie i formułuje wnioski | <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zmiany w strukturze zatrudnienia w latach 1930–2008 w Polsce porównuje strukturę zatrudnienia w swoim województwie oraz innych województwach i formułuje wnioski omawia przyczyny zróżnicowania struktury zatrudnienia w wybranych województwach Polski ocenia stopę bezrobocia w swoim województwie | <ul style="list-style-type: none"> oblicza stopę bezrobocia w Polsce prognozuje zmiany w strukturze zatrudnienia w Polsce |
| | 17. | Urbanizacja w Polsce | <ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy miast polskich wymienia czynniki, które miały wpływ na intensywność urbanizacji w Polsce odczytuje z danych statystycznych wskaźniki urbanizacji dla wybranych województw wymienia nazwy obszarów najbardziej zurbanizowanych w Polsce i wskazuje te obszary na mapie Polski opisuje miasta Polski według grup wielkościowych rozróżnia typy aglomeracji w Polsce wymienia nazwy aglomeracji miejskich i wskazuje je na mapie Polski | <ul style="list-style-type: none"> opisuje procesy urbanizacyjne w Polsce na podstawie danych statystycznych omawia na podstawie danych statystycznych wskaźnik urbanizacji w Polsce w latach 1950–2008 wyjaśnia przyczyny rozwoju wielkich miast w Polsce opisuje funkcje miast Polski na wybranych przykładach porównuje rozmieszczenie i wielkość miast w Polsce oraz zamieszkiwanym regionie wyjaśnia różnicę między miastem a wsią | <ul style="list-style-type: none"> porównuje wskaźnik urbanizacji zamieszkiwanego województwa ze wskaźnikiem urbanizacji w wybranym województwie i formułuje wnioski opisuje przyczyny zróżnicowania urbanizacji w wybranych regionach Polski wykazuje różnice między aglomeracją monocentryczną a aglomeracją policentryczną omawia problemy mieszkańców dużych miast | <ul style="list-style-type: none"> ocenia wpływ migracji ludności ze wsi do miast na proces urbanizacji porównuje wskaźnik urbanizacji w Polsce oraz innych krajach i wymienia przyczyny jego zróżnicowania analizuje i ocenia na podstawie mapy ogólnogeograficznej rozmieszczenie dużych miast w Polsce i zamieszkiwanym regionie | <ul style="list-style-type: none"> oblicza wskaźnik urbanizacji wybranych obszarów Polski i interpretuje go |
| Rolnictwo w Polsce | 18. | Czynniki rozwoju rolnictwa | <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „struktura użytkowania ziemi”, „użytki rolne”, „grunty orne” wymienia nazwy obszarów o najkorzystniejszych warunkach przyrodniczych rozwoju rolnictwa i wskazuje te obszary na mapie Polski wymienia czynniki ograniczające rozwój rolnictwa | <ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie map tematycznych warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce przedstawia warunki pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa wyróżnia na podstawie danych statystycznych główne cechy struktury użytkowania ziemi oraz wielkości i własności gospodarstw rolnych w Polsce | <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny przestrzennego zróżnicowania wielkości gospodarstw rolnych przedstawia skutki rozdrobnienia gospodarstw rolnych w Polsce ukazuje zmiany w polskim rolnictwie po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej | <ul style="list-style-type: none"> ocenia warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce ocenia warunki pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce ocenia strukturę użytkowania ziemi w Polsce i porównuje ją ze strukturą w innych krajach Europy | <ul style="list-style-type: none"> porównuje warunki rozwoju rolnictwa w Polsce z warunkami w województwie, w którym mieszka, i formułuje wnioski |

| | | | | | | | |
|-----------------|-----|-----------------------------------|--|---|--|--|--|
| | | | | <ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie danych statystycznych poziom mechanizacji i chemizacji rolnictwa w Polsce • wyjaśnia wpływ polityki rolnej państwa na poziom rolnictwa w Polsce | | | |
| | 19. | Produkcja roślinna | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „struktura upraw”, „plony”, „zbiory”, „areal” • wymienia nazwy głównych roślin uprawnych w Polsce • wymienia czynniki warunkujące rozmieszczenie upraw w Polsce | <ul style="list-style-type: none"> • omawia strukturę powierzchni zasiewów w Polsce na podstawie danych statystycznych • wyróżnia główne cechy struktury zasiewów w Polsce na podstawie analizy map, wykresów, danych liczbowych • omawia na podstawie map tematycznych rozmieszczenie wybranych roślin uprawnych w Polsce • wymienia nazwy obszarów upraw wybranych roślin i wskazuje je na mapie tematycznej Polski | <ul style="list-style-type: none"> • wyróżnia główne cechy struktury użytkowania ziemi w Polsce na podstawie analizy map, wykresów, danych liczbowych • wyjaśnia znaczenie produkcji roślinnej w wyżywieniu ludności kraju • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania w rozmieszczeniu wybranych upraw (pszenicy, ziemniaków, buraków cukrowych) w Polsce | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia związek między żyznością gleb a rodzajem upraw • uzasadnia zróżnicowanie natężenia upraw roślin w wybranych rejonach | <ul style="list-style-type: none"> • porównuje plony i zbiory wybranych roślin w Polsce i innych krajach na podstawie danych statystycznych oraz formułuje wnioski |
| | 20. | Hodowla zwierząt w Polsce | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „hodowla zwierząt”, „pogłowie”, „obsada” • wymienia cele hodowli zwierząt w Polsce • opisuje główne kierunki produkcji zwierzęcej w Polsce • omawia cele hodowli zwierząt w Polsce • wskazuje przyczyny spadku pogłowia zwierząt hodowlanych w Polsce | <ul style="list-style-type: none"> • wyróżnia główne cechy struktury hodowli w Polsce na podstawie analizy map, wykresów i danych liczbowych • opisuje pogłowie bydła i trzody chlewnej w Polsce w wybranych latach • omawia znaczenie hodowli drobiu, koni i owiec w Polsce • wymienia nazwy obszarów hodowli wybranych zwierząt w Polsce i wskazuje te obszary na mapie Polski | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie produkcji zwierzęcej w wyżywieniu ludności kraju • wymienia przyczyny zróżnicowania w rozmieszczeniu hodowli bydła i trzody chlewnej w Polsce • wyjaśnia przyczyny spadku pogłowia zwierząt hodowlanych w Polsce | <ul style="list-style-type: none"> • ocenia strukturę hodowli zwierząt gospodarskich w Polsce • ocenia towarowość polskiego rolnictwa | <ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia potrzebę rozwoju gospodarstw ekologicznych w Polsce |
| Przemysł | 21. | Zmiany w polskim przemyśle | <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia funkcje przemysłu • dokonuje podziału przemysłu na sekcje i działy • wymienia czynniki lokalizacji zakładów przemysłowych w Polsce • opisuje na wybranych przykładach czynniki lokalizacji przemysłu • opisuje znaczenie inwestycji zagranicznych w Polsce | <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia gospodarcze korzyści i społeczne skutki restrukturyzacji przemysłu • przedstawia przemiany w strukturze produkcji w Polsce • wymienia najlepiej rozwijające się obecnie działy produkcji przemysłowej w Polsce i zamieszkiwanym regionie | <ul style="list-style-type: none"> • omawia cele tworzenia specjalnych stref ekonomicznych • wyjaśnia przyczyny przestrzennego zróżnicowania lokalizacji okręgów przemysłowych w Polsce • omawia korzyści i negatywne skutki koncentracji przemysłu | <ul style="list-style-type: none"> • analizuje przyczyny i skutki prywatyzacji oraz restrukturyzacji przemysłu w Polsce • wyjaśnia związki między lokalizacją przemysłu a warunkami naturalnymi, rynkiem zbytu, szlakami komunikacyjnymi i potencjałem ludzkim • ocenia społeczne i | <ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia potrzebę restrukturyzacji przemysłu w wybranych okręgach przemysłowych • ocenia gospodarcze korzyści i społeczne skutki restrukturyzacji i prywatyzacji przemysłu |

| | | | | | | | |
|---------------|-----|----------------------------------|--|--|---|---|---|
| | | | | <ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy okręgów przemysłowych i wskazuje te okręgi na mapie Polski wyjaśnia przyczyny największej koncentracji przemysłu na południu Polski | <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny zmian zachodzących w przemyśle w Polsce i w zamieszkiwanym regionie | <p>gospodarcze korzyści utworzenia specjalnych stref ekonomicznych</p> <ul style="list-style-type: none"> uzasadnia potrzebę rozwijania nowoczesnych działów produkcji przemysłu | |
| | 22. | Górnictwo | <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „górnictwo”, „okręg przemysłowy”, „infrastruktura przemysłowa” klasyfikuje surowce mineralne kreśli diagramy ilustrujące wielkość wydobycia wybranych surowców mineralnych wymienia przyczyny spadku wydobycia węgla kamiennego | <ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy obszarów wydobywania wybranych surowców mineralnych i wskazuje te obszary na mapie Polski odczytuje z danych statystycznych wielkość wydobycia wybranych surowców w Polsce wyjaśnia znaczenie gospodarcze wybranych surowców mineralnych | <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie gospodarcze surowców mineralnych analizuje strukturę wydobycia wybranych surowców mineralnych analizuje diagramy ilustrujące wielkość wydobycia wybranych surowców w Polsce | <ul style="list-style-type: none"> ocenia zasoby surowców mineralnych w Polsce na podstawie danych statystycznych porównuje wielkość wydobycia poszczególnych surowców mineralnych w Polsce z wielkością wydobycia w innych krajach wykazuje potrzebę racjonalnego wykorzystania surowców mineralnych w Polsce | <ul style="list-style-type: none"> wykazuje zależności między lokalizacją kopalni a rozmieszczeniem zakładów przetwarzających wydobywane surowce mineralne |
| | 23. | Energetyka | <ul style="list-style-type: none"> klasyfikuje elektrownie wymienia nazwy źródeł energii wykorzystywanych w Polsce opisuje czynniki lokalizacji wybranych elektrowni w Polsce wymienia wady i zalety poszczególnych rodzajów elektrowni wymienia nazwy alternatywnych źródeł energii wykorzystywanych w Polsce | <ul style="list-style-type: none"> przedstawia na podstawie różnych źródeł informacji strukturę wykorzystania źródeł energii w Polsce odczytuje z danych statystycznych i diagramów wielkość produkcji energii elektrycznej opisuje strukturę produkcji energii elektrycznej według rodzajów elektrowni wymienia nazwy wybranych elektrowni ciepłych i wodnych oraz wskazuje te elektrownie na gospodarczej mapie Polski | <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny i skutki dominacji energetyki cieplnej w Polsce opisuje wykorzystanie wód płynących do produkcji energii elektrycznej w Polsce wykazuje korzyści z wykorzystywania niekonwencjonalnych źródeł energii w Polsce przedstawia i ocenia wpływ przemysłu energetycznego na stan środowiska przyrodniczego Polski | <ul style="list-style-type: none"> ocenia strukturę produkcji energii elektrycznej według rodzajów elektrowni w Polsce i formułuje wnioski | <ul style="list-style-type: none"> wykazuje korzyści z wykorzystywania alternatywnych źródeł energii |
| Usługi | 24. | Usługi i transport lądowy | <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „usługi”, „komunikacja”, „transport”, „obwodnica” klasyfikuje usługi wymienia nazwy usług rozwijających się w zamieszkiwanym regionie wymienia przykłady działów usług rozwijających się i zanikających rozdzieli rodzaje transportu wskazuje na mapie Polski główne szlaki transportu | <ul style="list-style-type: none"> opisuje znaczenie usług we współczesnej gospodarce Polski i swojego regionu opisuje znaczenie poszczególnych działów transportu lądowego w gospodarce kraju i swojego regionu uzasadnia konieczność modernizacji transportu lądowego w Polsce opisuje przestrzenne zróżnicowanie gęstości sieci | <ul style="list-style-type: none"> opisuje zmiany na rynku usług w Polsce wyjaśnia szybki rozwój wybranych usług w Polsce i zamieszkiwanym regionie wyjaśnia zróżnicowanie gęstości oraz jakości sieci transportu samochodowego i kolejowego w Polsce na podstawie map tematycznych i danych statystycznych wyjaśnia potrzebę budowy | <ul style="list-style-type: none"> wykazuje znaczenie usług w tworzeniu PKB analizuje przewóz ładunków i pasażerów w Polsce według rodzajów transportu opisuje bariery rozwoju transportu samochodowego i kolejowego w Polsce wykazuje wpływ gęstości oraz jakości sieci dróg kołowych i kolejowych na rozwój innych dziedzin działalności gospodarczej w | <ul style="list-style-type: none"> wykazuje związki między rozwojem gospodarczym a usługami |

| | | | | | | | |
|-----|-----------------------------------|--|---|---|---|--|--|
| | | | lądowego | kolejowej i dróg kołowych w Polsce • wymienia przyczyny wzrostu znaczenia transportu samochodowego i przesyłowego w Polsce | nowoczesnych autostrad | Polsce | |
| 25. | Transport wodny i lotniczy | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „nośność”, „ładunki masowe” • wymienia nazwy morskich handlowych i pasażerskich portów w Polsce i wskazuje te porty na mapie Polski • wymienia nazwy głównych szlaków transportu śródlądowego i wskazuje je na mapie Polski • wymienia nazwy polskich miast mających swoje lotniska i wskazuje te miasta na mapie Polski | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie transportu morskiego, śródlądowego i lotniczego w gospodarce kraju • wymienia cechy transportu wodnego i lotniczego • przedstawia wielkość polskiej floty transportowej na podstawie danych statystycznych • wyjaśnia przyczyny szybkiego rozwoju transportu lotniczego w Polsce | <ul style="list-style-type: none"> • wykazuje wady i zalety transportu morskiego, śródlądowego i lotniczego • omawia znaczenie kanałów śródlądowych w Polsce • charakteryzuje handlowe porty morskie w Polsce ze względu na wielkości przeładunków • wykazuje wpływ transportu wodnego i lotniczego na rozwój innych dziedzin działalności gospodarczej | <ul style="list-style-type: none"> • omawia na przykładach znaczenie transportu morskiego, śródlądowego i lotniczego w Polsce • omawia międzynarodowy ruch pasażerski w polskich portach morskich | <ul style="list-style-type: none"> • porównuje odległości oraz koszty przewozu towarów i pasażerów różnymi środkami transportu w Polsce | |
| 26. | Łączność | <ul style="list-style-type: none"> • wymienia rodzaje usług, które obejmuje łączność • wymienia czynniki wpływające na rozwój telefonii komórkowej i internetu w Polsce | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie łączności w gospodarce Polski i swojego regionu • określa przyczyny dynamicznego rozwoju internetu i telefonii komórkowej w Polsce • porównuje liczbę abonentów telefonicznych w Polsce z liczbą abonentów w innych krajach Europy • porównuje liczbę użytkowników internetu w Polsce z liczbą użytkowników internetu w innych krajach Europy | <ul style="list-style-type: none"> • porównuje na podstawie danych statystycznych i mapy poziom rozwoju internetu i telefonii komórkowej w Polsce na tle wybranych krajów Europy | <ul style="list-style-type: none"> • wykazuje wpływ internetu i telefonii komórkowej na rozwój innych dziedzin działalności gospodarczej • ocenia dostęp do internetu w swoim województwie i wybranych województwach • ocenia przyczyny i skutki rozwoju technologii informacyjnej | <ul style="list-style-type: none"> • wykazuje związki między rozwojem gospodarczym i łącznością | |
| 27. | Turystyka | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „turystyka”, „walory turystyczne”, „infrastruktura turystyczna” • klasyfikuje turystykę ze względu na cel wyjazdów • wyjaśnia przyczyny wzrostu ruchu turystycznego po 1989 roku • wymienia przykłady walorów turystycznych Polski • wymienia atrakcje turystyczne wybranego regionu turystycznego w Polsce | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie turystyki w gospodarce Polski i swojego regionu • wyjaśnia przyczyny rozwoju turystyki w Polsce • wymienia cele przyjazdów turystów zagranicznych do Polski • wymienia nazwy regionów oraz ośrodków turystycznych o wysokich walorach turystycznych i wskazuje je na mapie Polski | <ul style="list-style-type: none"> • analizuje ruch turystyczny w Polsce na podstawie danych statystycznych • porównuje przyjazdy turystów i wpływy z turystyki w Polsce i wybranych krajach Europy • wykazuje na przykładach walory przyrodnicze i kulturowe Polski na podstawie różnych źródeł informacji geograficznej • przedstawia przyczyny | <ul style="list-style-type: none"> • wykazuje znaczenie rozbudowy infrastruktury turystycznej dla rozwoju turystyki w Polsce • ocenia walory turystyczne wybranych regionów Polski • wyjaśnia znaczenie turystyki krajowej jako źródła dochodu regionu i państwa | <ul style="list-style-type: none"> • wykazuje potrzebę ochrony walorów turystycznych | |

| | | | | | | | |
|---|-----|--|--|---|--|---|--|
| | | | | <ul style="list-style-type: none"> • opisuje polskie obiekty znajdujące się na Liście światowego dziedzictwa kulturalnego i przyrodniczego UNESCO i wskazuje je na mapie Polski • wymienia nazwy regionów najczęściej odwiedzanych przez Polaków i wskazuje te regiony na mapie świata | turystyki zagranicznej Polaków | | |
| | 28. | Handel zagraniczny | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „handel zagraniczny”, „import”, „eksport”, „saldo bilansu handlu zagranicznego” • wymienia przykłady towarów pochodzących z importu, z których korzysta w życiu codziennym | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie handlu zagranicznego dla gospodarki Polski • wykazuje korzyści handlu zagranicznego • wymienia nazwy państw będących głównymi partnerami handlowymi Polski i wskazuje je na mapie politycznej świata • wymienia nazwy towarów eksportowanych z Polski • wymienia nazwy towarów importowanych do Polski • wyjaśnia przyczyny ujemnego salda bilansu handlu zagranicznego | <ul style="list-style-type: none"> • omawia na podstawie danych statystycznych bilans handlu zagranicznego Polski • opisuje na podstawie danych statystycznych strukturę towarową handlu zagranicznego • ocenia znaczenie handlu zagranicznego w życiu codziennym | <ul style="list-style-type: none"> • analizuje dane liczbowe dotyczące bilansu handlu zagranicznego Polski w ostatnich latach i formułuje wnioski | <ul style="list-style-type: none"> • proponuje sposoby uzyskania przez Polskę dodatniego bilansu handlowego |
| Degradacja i ochrona środowiska przyrodniczego | 29. | Zanieczyszczenie środowiska przyrodniczego w Polsce | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów „utylicacja”, „rekultywacja” • wymienia nazwy źródeł zanieczyszczenia powietrza w Polsce • wymienia sposoby ograniczenia emisji gazów i pyłów do atmosfery w Polsce • wymienia źródła wytwarzania odpadów • wymienia źródła zanieczyszczenia wód | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny powstawania kwaśnych opadów • wyjaśnia znaczenie segregacji śmieci • opisuje zagrożenia wynikające ze składowania śmieci • opisuje klasy czystości wód w Polsce • wyjaśnia uwarunkowania zmniejszenia zanieczyszczenia wód w Polsce | <ul style="list-style-type: none"> • opisuje skutki kwaśnych opadów • wyjaśnia przyczyny poprawy stanu czystości wód w Polsce w ostatnich latach • opisuje zróżnicowanie regionalne zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego w Polsce | <ul style="list-style-type: none"> • wykazuje konieczność ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego w Polsce • proponuje sposoby zmniejszenia zanieczyszczenia środowiska odpadami wytwarzanymi przez człowieka | <ul style="list-style-type: none"> • proponuje konkretne działania na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego we własnym regionie |
| | 30. | Ochrona środowiska przyrodniczego | <ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia formy ochrony przyrody w Polsce • rozpoznaje i wymienia nazwy gatunków roślin i zwierząt prawnie chronionych w Polsce | <ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy parków narodowych w Polsce i wskazuje je na mapie Polski • podejmuje działania na rzecz ochrony przyrody we własnym regionie | <ul style="list-style-type: none"> • opisuje zadania form prawnej ochrony przyrody • opisuje osobliwości wybranych parków narodowych • opisuje cele programu „Człowiek i Biosfera” | <ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia konieczność ochrony gatunkowej roślin i zwierząt • uzasadnia konieczność ochrony przyrody i krajobrazu w Polsce • wymienia polskie organizacje działające na | <ul style="list-style-type: none"> • proponuje konkretne działania na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego w Polsce i we własnym regionie • wyjaśnia znaczenie współpracy |

| | | | | | | | |
|---|------------|-------------------------------|--|---|---|--|--|
| | | | | | | rzecz ochrony przyrody i opisuje ich zadania | międzynarodowej na rzecz ochrony przyrody |
| Charakterystyka regionów fizycznogeograficznych Polski | 31. | Pobrzeża | <ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy i wskazuje główne regiony geograficzne na mapie ogólnogeograficznej Polski wymienia nazwy regionów geograficznych pobrzeży i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski wymienia nazwy najważniejszych miast pobrzeży i wskazuje je na mapie Polski wymienia atrakcje turystyczne pobrzeży | <ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie pobrzeży opisuje elementy krajobrazu pobrzeży opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki pobrzeży oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi charakteryzuje wybrane miasta pobrzeży | <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze głównych regionów geograficznych pobrzeży wyjaśnia genezę Mierzei Wiślanej i Żuław Wiślanych opisuje genezę wybrzeża klifowego opisuje krajobraz Żuław Wiślanych oraz gospodarcze wykorzystanie tego regionu | <ul style="list-style-type: none"> opisuje wpływ zewnętrznych czynników rzeźbotwórczych na rzeźbę powierzchni pobrzeży wykazuje związki między cechami gospodarki pobrzeży a warunkami przyrodniczymi projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie pasa pobrzeży | <ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego pobrzeży |
| | 32. | Pojezierza | <ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy regionów geograficznych pojezierzy i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski wymienia nazwy elementów krajobrazu pojezierzy wymienia nazwy największych kompleksów leśnych pojezierzy i wskazuje te kompleksy na mapie określa walory obszarów leśnych pojezierzy określa atrakcje turystyczne pasa pojezierzy wymienia nazwy najważniejszych miast pojezierzy i wskazuje je na mapie Polski | <ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie pojezierzy omawia cechy krajobrazu młodoglacjalnego opisuje cechy klimatu pojezierzy na podstawie klimatogramów opisuje gleby pojezierzy wymienia nazwy surowców mineralnych występujących na pojezierzach charakteryzuje główne miasta pojezierzy opisuje, na podstawie map tematycznych, najważniejsze cechy gospodarki pojezierzy oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi | <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze pojezierzy wyjaśnia mechanizm powstawania cienia opadowego i jego wpływ na klimat pojezierzy przedstawia wpływ warunków naturalnych na rozwój turystyki w pasie pojezierzy | <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje czynniki rzeźbotwórcze pojezierzy wyjaśnia zróżnicowanie krajobrazu w pasie pojezierzy wykazuje związki między cechami gospodarki pojezierzy a warunkami przyrodniczymi projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie pojezierzy | <ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego pojezierzy |
| | 33. | Niziny Środkowopolskie | <ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy regionów geograficznych Nizin Środkowopolskich i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski wymienia nazwy elementów krajobrazu nizin wymienia nazwy największych kompleksów leśnych nizin i wskazuje je na mapie wymienia walory przyrodnicze parków narodowych położonych na nizinach wymienia nazwy miast Nizin | <ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie Nizin Środkowopolskich omawia cechy krajobrazu staroglacjalnego opisuje cechy klimatu nizin na podstawie klimatogramów charakteryzuje główne miasta Nizin Środkowopolskich uzasadnia, że Warszawa jest ważnym ośrodkiem gospodarczym | <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze Nizin Środkowopolskich charakteryzuje warunki glebowe na nizinach wyjaśnia przyczyny letnich wezbrań na Odrze wyjaśnia uwarunkowania sadownictwa na nizinach przedstawia rolę Warszawy w rozwoju gospodarczym Polski | <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje czynniki rzeźbotwórcze Nizin Środkowopolskich wykazuje związki między cechami gospodarki Nizin Środkowopolskich a warunkami przyrodniczymi projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie nizin | <ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Nizin Środkowopolskich |

| | | | | | | |
|-----|-----------------------------|--|--|--|--|---|
| | | <p>Środkowopolskich i wskazuje te miasta na mapie Polski</p> <ul style="list-style-type: none"> • określa atrakcje turystyczne Nizin Środkowopolskich | <ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy surowców mineralnych występujących na nizinach i wskazuje na mapie ogólnogeograficznej rejony ich występowania • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Nizin Środkowopolskich oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi | | | |
| 34. | Wyżyny | <ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy regionów geograficznych wyżyn i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski • wymienia nazwy elementów krajobrazu wyżyn • wymienia nazwy form krasowych występujących na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej • wymienia nazwy najważniejszych miast Wyżyn Polskich i wskazuje te miasta na mapie Polski • określa atrakcje turystyczne Wyżyn Polskich | <ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie wyżyn • opisuje uwarunkowania rozwoju przemysłu na Wyżynie Śląskiej • opisuje atrakcje przyrodnicze i kulturowe Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej • charakteryzuje warunki klimatyczno-glebowe Wyżyny Sandomierskiej • opisuje atrakcje turystyczne Wyżyny Kieleckiej • przedstawia cechy krajobrazu Wyżyny Lubelskiej i Rostocza • charakteryzuje wybrane miasta wyżyn • opisuje, na podstawie map tematycznych, najważniejsze cechy gospodarki pasa wyżyn oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi | <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze wyżyn • opisuje wpływ działalności gospodarczej człowieka na krajobraz Wyżyny Śląskiej • omawia związki między wydobyciem surowców mineralnych a lokalizacją przemysłu w Górnośląskim Okręgu Przemysłowym • przedstawia genezę rzeźby powierzchni Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej • opisuje genezę rzeźby powierzchni Wyżyny Małopolskiej • wyjaśnia genezę wąwozów | <ul style="list-style-type: none"> • opisuje wpływ wewnętrznych i zewnętrznych czynników rzeźbotwórczych na rzeźbę powierzchni wyżyn • wyjaśnia zróżnicowanie krajobrazu Wyżyn Polskich na podstawie map tematycznych • wykazuje związki między cechami gospodarki Wyżyn Polskich a warunkami przyrodniczymi • wykazuje negatywny wpływ koncentracji ludności i przemysłu na środowisko przyrodnicze Wyżyny Śląskiej • wykazuje zróżnicowanie rzeźby powierzchni Wyżyny Małopolskiej • projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie wyżyn | <ul style="list-style-type: none"> • ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Wyżyn Polskich • proponuje sposoby zagospodarowania terenów zdegradowanych na skutek działalności gospodarczej człowieka |
| 35. | Kotliny Podkarpackie | <ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy regionów geograficznych kotlin i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski • wymienia nazwy elementów krajobrazu Kotlin Podkarpackich • wymienia nazwy głównych form terenu Kotliny Podkarpackich • wymienia nazwy kompleksów leśnych Kotlin Podkarpackich i wskazuje te kompleksy na | <ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie Kotlin Podkarpackich • charakteryzuje klimat Kotlin Podkarpackich • wymienia nazwy surowców mineralnych występujących w Kotlinach Podkarpackich i wskazuje rejony ich wydobycia na mapie | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia genezę Kotlin Podkarpackich • wyjaśnia rolę rzek w kształtowaniu krajobrazu Kotlin Podkarpackich • charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze kotlin • charakteryzuje gleby Kotlin Podkarpackich | <ul style="list-style-type: none"> • opisuje wpływ wewnętrznych i zewnętrznych czynników rzeźbotwórczych na rzeźbę powierzchni kotlin • opisuje uwarunkowania powstania złóż surowców mineralnych Kotlin Podkarpackich • wykazuje związki między cechami gospodarki Kotlin | <ul style="list-style-type: none"> • ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Kotlin Podkarpackich |

| | | | | | | |
|-----|----------------|---|---|---|--|---|
| | | <p>mapie Polski</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia atrakcje turystyczne Kotlin Podkarpackich • wymienia nazwy najważniejszych miast Kotlin Podkarpackich i wskazuje te miasta na mapie Polski | <p>ogólnogeograficznej Polski</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki kotlin oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi • przedstawia funkcje Krakowa jako centrum kulturowego Polski | <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie szlaków handlowych w Kotlinach Podkarpackich | <p>Podkarpackich a warunkami przyrodniczymi</p> <ul style="list-style-type: none"> • projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie Kotlin Podkarpackich | |
| 36. | Karpaty | <ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy regionów geograficznych Karpat i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski • wymienia nazwy elementów krajobrazu Karpat • wymienia atrakcje turystyczne Karpat • wymienia nazwy najważniejszych miast Karpat oraz wskazuje te miasta na mapie ogólnogeograficznej • uzasadnia atrakcyjność turystyczną Tatr • wymienia nazwy ośrodków turystycznych Karpat i wskazuje te ośrodki na mapie Polski • | <ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie Karpat • wyróżnia Karpaty Zewnętrzne i Karpaty Wewnętrzne i wskazuje je na mapie Polski • opisuje położenie Tatr na podstawie ogólnogeograficznej mapy Polski • omawia na podstawie map klimatycznych i klimatogramów cechy klimatu górskiego • przedstawia walory turystyczne Tatr • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Karpat oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi • przedstawia funkcje i znaczenie Zakopanego w rozwoju regionu | <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze Karpat • opisuje klimat i wody Karpat Wewnętrznych • ukazuje zróżnicowanie krajobrazu Karpat Wewnętrznych i Wewnętrznych • opisuje na podstawie ilustracji cechy rzeźby wysokogórskiej Tatr • charakteryzuje poszczególne piętra klimatyczno-roślinne Tatr • wykazuje konieczność tworzenia parków narodowych na terenie Karpat | <ul style="list-style-type: none"> • opisuje wpływ wewnętrznych i zewnętrznych czynników rzeźbotwórczych na rzeźbę powierzchni Karpat • ukazuje zależności między budową geologiczną i cechami rzeźby Tatr • wykazuje związki między cechami gospodarki Karpat a warunkami przyrodniczymi • projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie Karpat | <ul style="list-style-type: none"> • ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Karpat |
| 37. | Sudety | <ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy regionów geograficznych Sudetów i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski • wymienia nazwy elementów krajobrazu Sudetów • wymienia nazwy miast Sudetów i wskazuje je na mapie Polski • opisuje atrakcje turystyczne Sudetów | <ul style="list-style-type: none"> • opisuje położenie Sudetów na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski • opisuje formy krajobrazu Sudetów • opisuje na podstawie map tematycznych cechy krajobrazu Sudetów • omawia funkcje i znaczenie Karpacza w regionie • wymienia nazwy surowców mineralnych występujących w Sudetach i wskazuje rejon ich występowania na mapie ogólnogeograficznej | <ul style="list-style-type: none"> • omawia proces powstawania Sudetów • wyjaśnia genezę rzeźby Sudetów • charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze Sudetów • charakteryzuje Karkonosze • opisuje zagrożenia środowiska przyrodniczego powstające w wyniku działalności gospodarczej człowieka | <ul style="list-style-type: none"> • opisuje wpływ wewnętrznych i zewnętrznych czynników rzeźbotwórczych na rzeźbę powierzchni Sudetów • wykazuje związki między cechami gospodarki Sudetów a warunkami przyrodniczymi • projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie Sudetów | <ul style="list-style-type: none"> • ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Sudetów |

| | | | | | | | |
|-------------------------|-----|---------------------------------------|---|---|--|--|---|
| | | | | <ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Sudetów oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi | | | |
| | 38. | Mój region, moja mała ojczyzna | <ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwę regionu geograficznego, w którym mieszka i wskazuje go na ogólnogeograficznej mapie Polski • przedstawia źródła informacji o swoim regionie • omawia tradycje regionu zamieszkania • odczytuje dane statystyczne dotyczące zagadnień m.in. społecznych i gospodarczych swojego regionu • opisuje atrakcje turystyczne regionu zamieszkania | <ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie swojego regionu • wymienia przykłady wykorzystania skał w różnych dziedzinach życia człowieka • wymienia główne rodzaje zasobów własnego regionu geograficznego: lasów, wód, gleb, surowców mineralnych oraz, korzystając z mapy, opisuje ich rozmieszczenie • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki własnego regionu geograficznego oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi • określa znaczenie gospodarcze zasobów naturalnych własnego regionu • wyjaśnia przyczyny zmian zachodzących w przemyśle we własnym regionie oraz wskazuje najlepiej rozwijające się obecnie działy produkcji przemysłowej • wyjaśnia szybki rozwój wybranych usług we własnym regionie • przedstawia w formie prezentacji multimedialnej walory turystyczne własnego regionu geograficznego ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych | <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko geograficzne własnego regionu (również na podstawie obserwacji terenowych) • rozpoznaje główne rodzaje skał występujących we własnym regionie i wskazuje na mapie najważniejsze obszary ich występowania • charakteryzuje na podstawie map tematycznych zróżnicowanie rozmieszczenia ludności w zamieszkiwanym regionie oraz wyjaśnia te różnice czynnikami przyrodniczymi • wykazuje konieczność ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego własnego regionu geograficznego | <ul style="list-style-type: none"> • ocenia warunki i możliwości produkcji rolnej i przemysłowej w regionie zamieszkania • analizuje, porównuje, ocenia rozmieszczenie i wielkość miast w zamieszkiwanym regionie • wykazuje różnice w strukturze zatrudnienia ludności we własnym regionie • opisuje formy ochrony środowiska przyrodniczego oraz proponuje konkretne działania na rzecz jego ochrony we własnym regionie • projektuje i opisuje na podstawie różnych źródeł (także własnych obserwacji terenowych) trasę wycieczki po zamieszkiwanym regionie, uwzględniając walory przyrodnicze i kulturowe tego regionu | <ul style="list-style-type: none"> • wykazuje indywidualne cechy swojego regionu |
| Polska w świecie | 39. | Miejsce Polski w świecie | <ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy światowych organizacji politycznych i gospodarczych, których członkiem jest Polska | <ul style="list-style-type: none"> • wymienia korzyści wynikające z przynależności Polski do międzynarodowych organizacji | <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia zadania, które realizuje Polska w ramach międzynarodowych organizacji | <ul style="list-style-type: none"> • wykazuje potrzebę współpracy Polski z innymi krajami i udziału w różnych organizacjach | <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje wybrany euroregion |

| | | | | | | | |
|--|--|--|--|---|---|---|--|
| | | | <ul style="list-style-type: none"> wymienia przykłady międzynarodowej współpracy Polski | <ul style="list-style-type: none"> przedstawia na podstawie danych statystycznych miejsce Polski w gospodarce światowej wymienia nazwy euroregionów i wskazuje je na mapie politycznej Europy | <ul style="list-style-type: none"> przedstawia korzyści wynikające ze współpracy międzynarodowej | <ul style="list-style-type: none"> ocenia skutki integracji Polski ze strukturami Unii Europejskiej i NATO | |
|--|--|--|--|---|---|---|--|

Fizyka

OPTYKA - Nauka o świetle.

Ocenę **dopuszczającą** otrzymuje uczeń, który:

- Umie podać przykłady źródeł światła
- Wie, że światło rozchodzi się po linii prostej
- Wie, że światło jest falą
- Zna zjawiska rządzące tymi falami
- Zna prawo odbicia
- Wie, co to jest zwierciadło
- Potrafi narysować obraz przedmiotu w zwierciadle płaskim
- Wie, co to jest soczewka
- Zna rodzaje soczewek
- Wie, co oznaczają pojęcia ognisko i ogniskowa
- Wie, co to jest pryzmat
- Wie, co to jest załamanie światła

Ocenę **dostateczną** otrzymuje uczeń, który:

- Wie, na czym polega interferencja i dyfrakcja światła
- Potrafi naszkicować jak odbija się światło od powierzchni gładkich i niegładkich
- Potrafi graficznie przedstawić obrazy w zwierciadłach płaskich i kulistych
- Rozumie jak powstaje obraz rzeczywisty
- Rozumie, że obraz pozorny jest efektem złudzenia optycznego
- Wie, że przyczyną załamania światła jest różnica prędkości rozchodzenia się światła w różnych ośrodkach
- Wie, jak różne rodzaje zwierciadeł odbijają światło

- Wie, że światło białe padające na pryzmat ulega rozszczepieniu
- Wie, co to jest zdolność skupiająca soczewki

Ocenę **dobrą** otrzymuje uczeń, który:

- Wie, że światło ma naturę cząsteczkowo-falową
- Wie, że światło możemy traktować jako strumień cząstek zwanych fotonami
- Zna zależność załamania światła na granicy dwóch ośrodków od prędkości światła w tych ośrodkach
- Umie wykreślić bieg wiązki światła na granicy dwóch ośrodków
- Umie graficznie otrzymać obraz w soczewce skupiającej
- Zna praktyczne zastosowanie podczerwieni i nadfioletu i umie to promieniowanie umiejscowić w widmie światła białego
- Wie jak działa oko, lupa, luneta, mikroskop
- Wie, na czym polegają podstawowe wady wzroku i jak się je koryguje

Ocenę **bardzo dobrą** otrzymuje uczeń, który:

- Wie, że prędkość światła uwarunkowana jest gęstością optyczną ośrodka
- Umie pokazać różne obrazy powstające dzięki soczewce skupiającej i zwierciadłu wklęsłemu
- Zna konstrukcję obrazów otrzymywanych za pomocą soczewki
- Potrafi konstrukcyjnie przedstawić bieg promienia świetlnego w układzie złożonym
- Rozumie jak powstają wrażenia barwne w świetle odbitym i przechodzącym
- Potrafi wskazać podobieństwa i różnice w działaniu oka i aparatu fotograficznego

FIZYKA JADROWA - Tajemniczy świat atomów.

Ocenę **dopuszczającą** otrzymuje uczeń, który:

- Zna pojęcie liczby masowej i atomowej
- Wie, z czego zbudowane są ciała
- Zna trzy podstawowe teorie budowy atomu
- Wie, jakie cząstki elementarne wchodzi w skład atomu
- Wie, co to jest promieniowanie, promieniotwórczość i promieniowanie jądrowe
- Wie, co to jest rozpad promieniotwórczy
- Umie podać przykłady pierwiastków promieniotwórczych
- Wie, że promieniowanie jądrowe wykorzystuje się w medycynie i technice
- Wie, że wykorzystanie energii jądrowej ma wady i zalety i wymienia je

Ocenę **dostateczną** otrzymuje uczeń, który:

- Opisuje modele budowy atomów
- Rozumie definicje izotopów i podaje ich przykłady
- Wyjaśnia różnicę między liczbą masową i atomową
- Wie, co to jest łańcuchowa reakcja jądrowa
- Wie, na czym polega szkodliwość promieniowania jądrowego
- Wie, na czym polega reakcja rozszczepienia
- Zna rodzaje i właściwości promieniowania wysyłanego podczas rozpadu promieniotwórczego

Ocenę **dobrą** otrzymuje uczeń, który:

- Umie opisać w dużym uproszczeniu działanie reaktora atomowego
- Potrafi odszukać i prezentować informacje o elektrowniach jądrowych
- Umie opisać reakcje termojądrowe w gwiazdzie i w bombie wodorowej
- Wie, jaka jest zależność między masą a energią
- Potrafi dawać przykłady wykorzystania izotopów promieniotwórczych
- Wie, jak się chronić przed promieniowaniem

Ocenę **bardzo dobrą** otrzymuje uczeń, który:

- Umie korzystać ze wzoru Einsteina w rozwiązywaniu zadań
- Zna i rozumie różnicę i podobieństwa między reakcją łańcuchową rozczepienia jądra uranu a reakcją syntezy termojądrowej
- Potrafi wyszukać i zaprezentować informacje o kwarkach
- Wie, że problemem energetyki jądrowej jest gospodarka odpadami
- Wie, że istnieją trzy rodzaje promieniowania α , β , γ i wyjaśnia mechanizm ich powstawania

Chemia

VII. Węgiel i jego związki z wodorem

| Ocena dopuszczająca [1] | Ocena dostateczna [1 + 2] | Ocena dobra [1 + 2 + 3] | Ocena bardzo dobra [1 + 2 + 3 + 4] | Ocena celująca [1 + 2 + 3 + 4 + 5] |
|--|---|--|--|--|
| <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – podaje kryteria podziału chemii na organiczną i nieorganiczną – określa, czym zajmuje się chemia organiczna – definiuje pojęcie <i>węglowodory</i> – wymienia naturalne źródła węglowodorów – stosuje zasady BHP w pracy z gazem ziemnym oraz produktami przeróbki ropy naftowej – opisuje budowę i występowanie metanu – podaje wzory sumaryczny i strukturalny metanu – opisuje właściwości fizyczne i chemiczne metanu – opisuje, na czym polegają spalanie całkowite i niecałkowite – zapisuje równania reakcji spalania całkowitego i niecałkowitego metanu – definiuje pojęcie <i>szereg homologiczny</i> – podaje wzory sumaryczne i strukturalne etenu i etynu – opisuje najważniejsze | <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie <i>szereg homologiczny</i> – podaje zasady tworzenia nazw alkenów i alkinów na podstawie nazw alkanów – zapisuje wzory sumaryczne, strukturalne i półstrukturalne oraz podaje nazwy alkanów, alkenów i alkinów – buduje model cząsteczki metanu, etenu, etynu – wyjaśnia różnicę między spalaniem całkowitym a niecałkowitym – opisuje właściwości fizyczne oraz chemiczne (spalanie) metanu, etanu, etenu i etynu – zapisuje i odczytuje równania reakcji spalania metanu, etenu i etynu – podaje sposoby otrzymywania etenu i etynu – porównuje budowę etenu i etynu – wyjaśnia, na czym polegają reakcje przyłączania i polimeryzacji – wyjaśnia, jak doświadczalnie odróżnić węglowodory nasycone | <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tworzy wzór ogólny szeregu homologicznego alkanów (na podstawie wzorów trzech kolejnych alkanów) – proponuje, jak doświadczalnie wykryć produkty spalania węglowodorów – zapisuje równania reakcji spalania całkowitego i niecałkowitego alkanów, alkenów, alkinów – zapisuje równania reakcji otrzymywania etenu i etynu – odczytuje podane równania reakcji chemicznej – zapisuje równania reakcji etenu i etynu z bromem, polimeryzacji etenu – opisuje rolę katalizatora w reakcji chemicznej – wyjaśnia zależność między długością łańcucha węglowego a właściwościami (np. stanem skupienia, lotnością, palnością) alkanów – wyjaśnia, co jest przyczyną większej reaktywności chemicznej węglowodorów | <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – dokonuje analizy właściwości węglowodorów – wyjaśnia wpływ wiązania wielokrotnego w cząsteczce węglowodoru na jego reaktywność chemiczną – zapisuje równania reakcji przyłączania (np. bromowodoru, wodoru, chloru) do węglowodorów zawierających wiązanie wielokrotne – określa produkty polimeryzacji etynu – projektuje doświadczenia chemiczne – stosuje zdobytą wiedzę w złożonych zadaniach | <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrafi wykryć obecność węgla i wodoru w związkach organicznych – wyjaśnia pojęcie <i>piroliza metanu</i> – wyjaśnia pojęcie <i>destylacja frakcjonowana ropy naftowej</i> – wymienia produkty destylacji frakcjonowanej ropy naftowej – określa właściwości i zastosowania produktów destylacji frakcjonowanej ropy naftowej – omawia jakie skutki dla środowiska przyrodniczego, ma wydobywanie i wykorzystywanie ropy naftowej – wyjaśnia pojęcia: <i>izomeria, izomery</i> – wyjaśnia pojęcie <i>kraking</i> – zapisuje równanie reakcji podstawienia (substytucji) |

| | | | | |
|--|--|--|--|---|
| <p>właściwości etenu i etynu</p> <ul style="list-style-type: none"> – definiuje pojęcia: <i>polimeryzacja, monomer i polimer</i> – opisuje najważniejsze zastosowania etenu i etynu – definiuje pojęcia węglowodory nasycone i węglowodory nienasycone – klasyfikuje alkanany do węglowodorów nasyconych, a alkeny i alkiny do nienasyconych – określa wpływ węglowodorów nasyconych i nienasyconych na wodę bromową (lub rozcieńczony roztwór manganianu(VII) potasu) – podaje wzory ogólne szeregów homologicznych alkanów, alkenów i alkinów – przyporządkowuje dany węglowodór do odpowiedniego szeregu homologicznego – odróżnia wzór sumaryczny od wzorów strukturalnego i półstrukturalnego – zapisuje wzory sumaryczne i nazwy alkanu, alkenu i alkinu o podanej liczbie atomów węgla (do pięciu atomów węgla w cząsteczce) – zapisuje wzory strukturalne i półstrukturalne (proste przykłady) węglowodorów | <p>od nienasyconych</p> <ul style="list-style-type: none"> – określa, od czego zależą właściwości węglowodorów – wykonuje proste obliczenia dotyczące węglowodorów | <p>nienasyconych w porównaniu z węglowodorami nasyconymi</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje właściwości i zastosowania polietylenu – projektuje doświadczenie chemiczne umożliwiające odróżnienie węglowodorów nasyconych od nienasyconych – opisuje przeprowadzane doświadczenia chemiczne | | <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje tworzywa sztuczne – podaje właściwości i zastosowania wybranych tworzyw sztucznych – wymienia przykładowe oznaczenia opakowań wykonanych z polietylenu |
|--|--|--|--|---|

VIII. Pochodne węglowodorów

| Ocena dopuszczająca [1] | Ocena dostateczna [1 + 2] | Ocena dobra [1 + 2 + 3] | Ocena bardzo dobra [1 + 2 + 3 + 4] | Ocena celująca [1 + 2 + 3 + 4 + 5] |
|--|---|---|---|--|
| <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – dowodzi, że alkohole, kwasy karboksylowe, estry, aminy, aminokwasy są pochodnymi węglowodorów – opisuje budowę pochodnych węglowodorów (grupa węglowodorowa + grupa funkcyjna) – wymienia pierwiastki chemiczne wchodzące w skład pochodnych węglowodorów – klasyfikuje daną substancję organiczną do odpowiedniej grupy związków chemicznych – określa, co to jest grupa funkcyjna – zaznacza grupy funkcyjne w alkoholach, kwasach karboksylowych, estrach, aminach i aminokwasach i podaje ich nazwy – zapisuje wzory ogólne alkoholi, kwasów karboksylowych i estrów – zapisuje wzory sumaryczne i strukturalne prostych alkoholi monohydroksylowych i kwasów karboksylowych (do 2 atomów węgla w cząsteczce) oraz tworzy ich nazwy – zaznacza we wzorze kwasu | <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zapisuje nazwy i wzory omawianych grup funkcyjnych – zapisuje wzory i wymienia nazwy alkoholi – zapisuje wzory sumaryczne i strukturalne glicerolu – uzasadnia stwierdzenie, że alkohole i kwasy karboksylowe tworzą szeregi homologiczne – podaje odczyn roztworu alkoholu – opisuje fermentację alkoholową – zapisuje równania reakcji spalania etanolu – podaje przykłady kwasów organicznych występujących w przyrodzie i wymienia ich zastosowania <ul style="list-style-type: none"> – tworzy nazwy prostych kwasów karboksylowych (do 5 atomów węgla w cząsteczce) oraz zapisuje ich wzory sumaryczne i strukturalne – podaje właściwości kwasów metanowego (mrówkowego) i etanowego (octowego) – omawia dysocjację jonową kwasów karboksylowych – zapisuje równania reakcji spalania, reakcji dysocjacji jonowej, reakcji z: metalami, | <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego alkohol etylowy wykazuje odczyn obojętny – wyjaśnia, w jaki sposób tworzy się nazwę systematyczną glicerolu – zapisuje równania reakcji spalania alkoholi – podaje nazwy zwyczajowe i systematyczne kwasów karboksylowych – wyjaśnia, dlaczego wyższe kwasy karboksylowe nazywa się kwasami tłuszczowymi – porównuje właściwości kwasów organicznych i nieorganicznych – porównuje właściwości kwasów karboksylowych – podaje metodę otrzymywania kwasu octowego – wyjaśnia proces fermentacji octowej – opisuje równania reakcji chemicznych dla kwasów karboksylowych – podaje nazwy soli kwasów organicznych – określa miejsce występowania wiązania podwójnego w | <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – proponuje doświadczenie chemiczne do podanego tematu – formułuje wnioski z doświadczeń chemicznych – przeprowadza doświadczenia chemiczne – zapisuje wzory dowolnych alkoholi i kwasów karboksylowych – zapisuje równania reakcji chemicznych dla alkoholi, kwasów karboksylowych o wyższym stopniu trudności (np. więcej niż 5 atomów węgla w cząsteczce) (dla alkoholi i kwasów karboksylowych) – wyjaśnia zależność między długością łańcucha węglowego a stanem skupienia i reaktywnością chemiczną alkoholi oraz kwasów karboksylowych – zapisuje równania reakcji otrzymywania estru o podanej nazwie lub podanym wzorze – projektuje | <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie <i>tirole</i> – opisuje właściwości i zastosowania wybranych alkoholi – określa właściwości i zastosowania wybranych kwasów karboksylowych – zapisuje równania reakcji chemicznych zachodzących w twardej wodzie po dodaniu mydła sodowego <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie <i>hydroksykwasu</i> – wymienia zastosowania aminokwasów – zapisuje równania reakcji hydrolizy estru o podanej nazwie lub wzorze – wyjaśnia, co to jest hydroliza estru |

| | | | | |
|--|---|---|--|--|
| <p>karboksylowego resztę kwasową</p> <ul style="list-style-type: none"> – określa, co to są nazwy zwyczajowe i systematyczne – wymienia reguły tworzenia nazw systematycznych związków organicznych – podaje nazwy zwyczajowe omawianych kwasów karboksylowych (mrówkowy, octowy) – opisuje najważniejsze właściwości metanolu, etanolu, glicerolu oraz kwasów etanowego i metanowego – zapisuje równanie reakcji spalania metanolu – opisuje podstawowe zastosowania etanolu i kwasu etanowego – dokonuje podziału alkoholi na monohydroksylowe, polihydroksylowe oraz kwasów karboksylowych na nasycone i nienasycone – określa, co to są alkohole polihydroksylowe – wymienia dwa najważniejsze kwasy tłuszczowe – opisuje właściwości długłańcuchowych kwasów karboksylowych (kwasów tłuszczowych: stearynowego i oleinowego) – definiuje pojęcie <i>mydła</i> – wymienia związki chemiczne, | <p>tlenkami metali i zasadami kwasów metanowego i etanowego</p> <ul style="list-style-type: none"> – podaje nazwy soli pochodzących od kwasów metanowego i etanowego – podaje nazwy wyższych kwasów karboksylowych – zapisuje wzory sumaryczne kwasów palmitynowego, stearynowego i oleinowego – opisuje, jak doświadczalnie udowodnić, że dany kwas karboksylowy jest kwasem nienasyconym – podaje przykłady estrów – tworzy nazwy estrów pochodzących od podanych nazw kwasów i alkoholi (proste przykłady) – wyjaśnia, na czym polega reakcja estryfikacji – określa sposób otrzymywania wskazanego estru, np. octanu etylu – wymienia właściwości fizyczne octanu etylu – opisuje budowę i właściwości amin na przykładzie metyloaminy – zapisuje wzór najprostszej aminy – opisuje negatywne skutki działania etanolu na organizm ludzki – zapisuje obserwacje do wykonywanych doświadczeń chemicznych | <p>cząsteczce kwasu oleinowego</p> <ul style="list-style-type: none"> – projektuje doświadczenie chemiczne umożliwiające odróżnienie kwasów oleinowego od palmitynowego lub stearynowego – zapisuje równania reakcji chemicznych prostych kwasów karboksylowych z alkoholami monohydroksylowymi – zapisuje równania reakcji otrzymywania podanych estrów – tworzy wzory estrów na podstawie podanych nazw kwasów i alkoholi – zapisuje wzory poznanej aminy i aminokwasu – opisuje budowę, właściwości fizyczne i chemiczne aminokwasów na przykładzie glicyny – opisuje przeprowadzone doświadczenia chemiczne | <p>doświadczenie chemiczne umożliwiające otrzymanie estru o podanej nazwie</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje właściwości estrów w kontekście ich zastosowań – przewiduje produkty reakcji chemicznej – identyfikuje poznane substancje – dokładnie omawia reakcję estryfikacji – omawia różnicę między reakcją estryfikacji a reakcją zobojętniania – zapisuje równania reakcji chemicznych w postaci cząsteczkowej, jonowej oraz skróconej jonowej – analizuje konsekwencje istnienia dwóch grup funkcyjnych w cząsteczce aminokwasu – zapisuje równanie reakcji tworzenia dipeptydu – wyjaśnia mechanizm powstawania wiązania peptydowego – potrafi wykorzystać swoją wiedzę do rozwiązywania złożonych zadań | |
|--|---|---|--|--|

| | | | | |
|--|--|--|--|--|
| <p>będące substratami reakcji estryfikacji</p> <ul style="list-style-type: none"> – definiuje pojęcie <i>estry</i> – wymienia przykłady występowania estrów w przyrodzie – opisuje zagrożenia związane z alkoholami (metanol, etanol) – zna toksyczne właściwości poznanych substancji – określa, co to są aminy i aminokwasy – podaje przykłady występowania amin i aminokwasów | | | | |
|--|--|--|--|--|

IX. Substancje o znaczeniu biologicznym

| Ocena dopuszczająca [1] | Ocena dostateczna [1 + 2] | Ocena dobra [1 + 2 + 3] | Ocena bardzo dobra [1 + 2 + 3 + 4] | Ocena celująca [1 + 2 + 3 + 4 + 5] |
|---|--|---|--|--|
| <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia główne pierwiastki chemiczne wchodzące w skład organizmu człowieka – wymienia podstawowe składniki żywności oraz miejsce ich występowania – wymienia miejsca występowanie celulozy i skrobi w przyrodzie – określa, co to są makroelementy i mikroelementy – wymienia pierwiastki chemiczne, które wchodzą w skład tłuszczów, sacharydów | <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia rolę składników żywności w prawidłowym funkcjonowaniu organizmu – definiuje pojęcie: <i>tłuszcze</i> – opisuje właściwości fizyczne tłuszczów – opisuje właściwości białek – opisuje właściwości fizyczne glukozy, sacharozy, skrobi i celulozy – wymienia czynniki powodujące koagulację białek – opisuje różnice w przebiegu denaturacji i koagulacji białek – określa wpływ oleju roślinnego na | <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – podaje wzór ogólny tłuszczów – omawia różnice w budowie tłuszczów stałych i ciekłych – wyjaśnia, dlaczego olej roślinny odbarwia wodę bromową – definiuje pojęcia: <i>peptydy, zol, żel, koagulacja, peptyzacja</i> – wyjaśnia, co to znaczy, że sacharoza jest disacharydem – porównuje budowę cząsteczek skrobi i celulozy – wymienia różnice we | <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – podaje wzór tristearynianu glicerolu – projektuje doświadczenia chemiczne umożliwiające wykrycie białka – określa, na czym polega wysalanie białka – definiuje pojęcie <i>izomery</i> – wyjaśnia, dlaczego skrobia i celuloza są polisacharydami – wyjaśnia, co to są dekstryny – omawia hydrolizę skrobi | <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zapisuje równania reakcji otrzymywania i zmydlania, np. tristearynianu glicerolu – potrafi zbadać skład pierwiastkowy białek i cukru – wyjaśnia pojęcie <i>galaktoza</i> – udowadnia doświadczalnie, że glukoza ma właściwości redukujące – przeprowadza <i>próbę Trommera</i> i <i>próbę Tollensa</i> – definiuje pojęcia: <i>hipoglikemia, hiperglikemia</i> – projektuje doświadczenie |

| | | | | |
|--|---|---|---|--|
| <p>i białek</p> <ul style="list-style-type: none"> – klasyfikuje tłuszcze ze względu na pochodzenie, stan skupienia i charakter chemiczny – wymienia rodzaje białek – klasyfikuje sacharydy – definiuje białka, jako związki chemiczne powstające z aminokwasów – wymienia przykłady tłuszczów, sacharydów i białek – określa, co to są węglowodany – podaje wzory sumaryczne: glukozy, sacharozy, skrobi i celulozy – podaje najważniejsze właściwości omawianych związków chemicznych – definiuje pojęcia <i>denaturacja</i>, <i>koagulacja</i> – wymienia czynniki powodujące denaturację białek – podaje reakcję charakterystyczną białek i skrobi – opisuje znaczenie: wody, tłuszczów, białek, sacharydów, witamin i mikroelementów dla organizmu człowieka – opisuje, co to są związki wielkocząsteczkowe i wymienia ich przykłady | <ul style="list-style-type: none"> wodę bromową – omawia budowę glukozy – zapisuje za pomocą wzorów sumarycznych równanie reakcji sacharozy z wodą – określa przebieg reakcji hydrolizy skrobi – wykrywa obecność skrobi i białka w różnych produktach spożywczych | <p>właściwościach fizycznych skrobi i celulozy</p> <ul style="list-style-type: none"> – zapisuje poznane równania reakcji hydrolizy sacharydów – definiuje pojęcie <i>wiązanie peptydowe</i> – projektuje doświadczenie chemiczne umożliwiające odróżnienie tłuszczu nienasyconego od nasyconego – planuje doświadczenia chemiczne umożliwiające badanie właściwości omawianych związków chemicznych – opisuje przeprowadzane doświadczenia chemiczne – opisuje znaczenie i zastosowania skrobi, celulozy oraz innych poznanych związków chemicznych | <ul style="list-style-type: none"> – umie zaplanować i przeprowadzić reakcje weryfikujące postawioną hipotezę – identyfikuje poznane substancje | <p>umożliwiający odróżnienie tłuszczu od substancji tłustej (próba akroleinowa)</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje na czym polega <i>próba akroleinowa</i> – wyjaśnia pojęcie <i>uzależnienia</i> – wymienia rodzaje uzależnień – opisuje szkodliwy wpływ niektórych substancji uzależniających na organizm człowieka – opisuje substancje powodujące uzależnienia oraz skutki uzależnień – wyjaśnia skrót <i>NNKT</i> – opisuje proces utwardzania tłuszczów – opisuje hydrolizę tłuszczów – wyjaśnia, na czym polega efekt Tyndalla |
|--|---|---|---|--|

| | | | | |
|--|--|--|--|--|
| – wymienia funkcje podstawowych składników pokarmu | | | | |
|--|--|--|--|--|

Edukacja dla bezpieczeństwa

| Ocena | Umiejętności i aktywność | Wiedza |
|--------------|---|--|
| | Uczeń: | Uczeń: |
| Celująca | <ul style="list-style-type: none"> • Inicjuje dyskusję. • Przedstawia własne (racjonalne) koncepcje rozwiązań, działań, przedsięwzięć. • Systematycznie wzbogaca swoją wiedzę i umiejętności, dzieli się z tym z grupą. • Odnajduje analogie, wskazuje szanse i zagrożenia określonych rozwiązań. • Wyraża własny, krytyczny, twórczy stosunek do omawianych zagadnień. • Argumentuje w obronie własnych poglądów, posługując się wiedzą pozaprogramową. | <ul style="list-style-type: none"> • Zdobył wiedzę znacznie wykraczającą poza zakres materiału programowego. |
| Bardzo dobra | <ul style="list-style-type: none"> • Sprawnie korzysta ze wszystkich dostępnych źródeł informacji. • Samodzielnie rozwiązuje zadania i problemy postawione przez nauczyciela. • Jest aktywny na lekcjach i zajęciach pozalekcyjnych (zawodach, konkursach). • Bezbłędnie wykonuje czynności ratownicze, koryguje błędy kolegów. • Odpowiednio wykorzystuje sprzęt i środki ratownicze. • Sprawnie wyszukuje w różnych źródłach informacje o sposobach alternatywnego działania (także doraźnego). • Umie pokierować grupą rówieśników. | <ul style="list-style-type: none"> • Zdobył pełen zakres wiedzy przewidziany w programie. • Sprawnie wykorzystuje wiedzę z różnych przedmiotów do rozwiązywania zadań z zakresu edukacji dla bezpieczeństwa. |
| Dobra | <ul style="list-style-type: none"> • Samodzielnie korzysta ze wskazanych źródeł informacji. • Poprawnie rozumie w kategoriach przyczynowo-skutkowych. • Samodzielnie wykonuje typowe zadania. | <ul style="list-style-type: none"> • Opanował materiał programowy w stopniu zadowalającym. |

| | | |
|----------------|---|---|
| | <ul style="list-style-type: none"> • Podejmuje wybrane zadania dodatkowe. • Jest aktywny w czasie lekcji. • Poprawnie wykonuje czynności ratownicze, umie dobrać odpowiedni sprzęt i wykorzystać niektóre środki ratownicze. | |
| Dostateczna | <ul style="list-style-type: none"> • Pod kierunkiem nauczyciela wykorzystuje podstawowe źródła informacji. • Samodzielnie wykonuje proste zadania w trakcie zajęć. • Przejawia przeciętną aktywność. | <ul style="list-style-type: none"> • Opanował podstawowe elementy programu pozwalające na ich podjęcie w otoczeniu działań ratowniczych i zabezpieczających. |
| Dopuszczająca | <ul style="list-style-type: none"> • Przy pomocy nauczyciela wykonuje proste polecenia, wykorzystując podstawowe umiejętności. | <ul style="list-style-type: none"> • Wykazuje braki w wiedzy, nie uniemożliwiają one jednak dalszej edukacji i mogą zostać usunięte. |
| Niedostateczna | <ul style="list-style-type: none"> • Nie potrafi wykonać prostych poleceń wymagających zastosowania podstawowych umiejętności. | <ul style="list-style-type: none"> • Wykazuje braki w wiedzy, które uniemożliwiają dalszy rozwój w ramach przedmiotu. |